

Brutale debutanterfaringer
En analyse av debuten YAHYA HASSAN

Johanna Svarstad

Masteroppgave i allmenn litteraturvitenskap ved Institutt for litteratur,
områdestudier og europeiske språk. Det humanistiske fakultet

UNIVERSITETET I OSLO

Høsten 2016

Brutale debutanterfaringer

En analyse av debuten YAHYA HASSAN

Johanna Svarstad

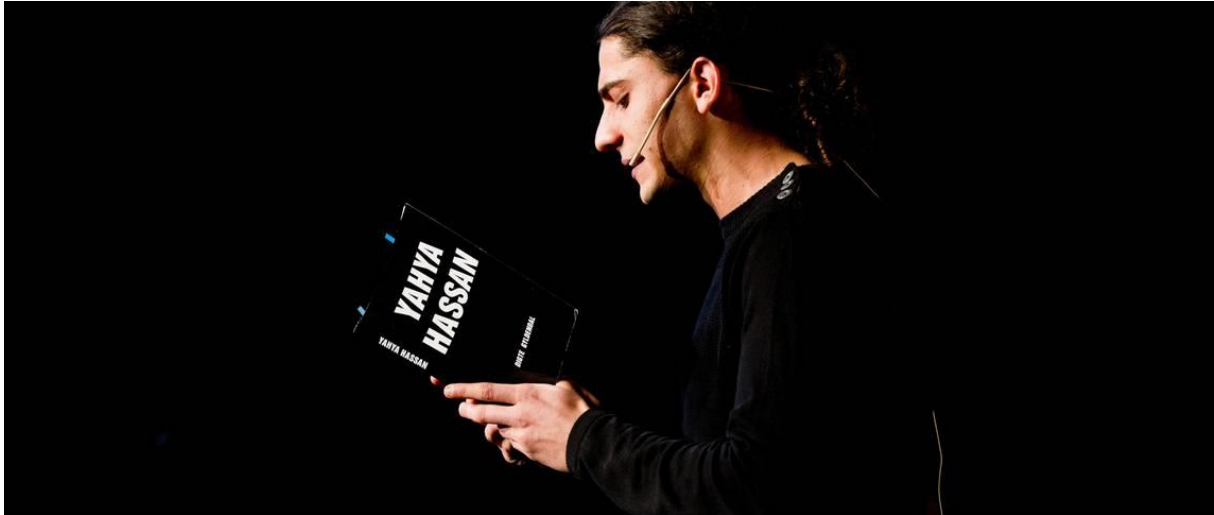

Foto: Vegard Grøtt / NTB scanpix

Masteroppgave i allmenn litteraturvitenskap ved Institutt for litteratur, områdestudier og europeiske språk. Det humanistiske fakultet.

UNIVERSITETET I OSLO

Høsten 2016

© Johanna Svarstad

2016

Brutale debutanterfaringer. *En analyse av debuten* YAHYA HASSAN.

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Sammendrag

I oktober 2013 debuterte den danske dikteren Yahya Hassan (f.1995) med en selvtitulert diktsamling om oppveksten i «underklassen» i Aarhus Vest. Parallelt med debuten uttalte dikteren seg hardtslående i media om foreldregenerasjonenes svik. Yahya Hassans medieuttalelser og innholdet i diktsamlinga bidro til å gi debuten voldsom oppmerksomhet, og innen utgangen av 2013 var det solgt over 100 000 eksemplarer av diktsamlinga.

Denne oppgaven gjør en kritisk analyse av resepsjonen av Yahya Hassans debut for å avdekke hvilke tendenser som gjør seg bemerket der. Oppgaven undersøker framtrede tendenser som kan bidra til en forståelse av hvilke premisser som ble lagt for Yahya Hassan-diskursen i den første måneden etter debuten. Studien er fundert på antagelsen om at Yahya Hassans debut ble inndratt i sosiopolitiske diskurser. Hypotesen er at Yahya Hassans debut ble gjenstand for en tendensiøs politisering.

Oppgaven foretar først en empirisk kartlegging av hovedtendensene i resepsjonen. Resultatet presenteres i kapittel 2. Her peker det seg ut tendenser som undergraver en verksorientert forståelse av debuten. Særlig betones Yahya Hassan som fremmed, og dette ses i sammenheng med innskrivingen av Yahya Hassan i en innvandrer- og integrasjonsdiskurs, som vil bli analysert i kapittel fire. For å forstå premissene diktsamlinga og Yahya Hassans medieopptredener la for resepsjonen, analyseres identitetsbetegnelser brukt av den empiriske og lyriske Hassan i kapittel tre. I kapittel fem analyseres utslag av tendensiøs politisering som særlig peker seg ut, mens i kapittel seks diskuteres hvordan reaksjonene debuten skapte kan forstås.

Takk

Takk til Inger Østenstad for stødig veiledning, Vilde for språkvask, og ikke minst til Birgit for å være min online kollokviegruppe og en uvurderlig støtte. En stor takk rettes også til ILN for at jeg fikk reise på utveksling til Aarhus, og til Aarhus Universitet for at jeg fikk ta del i det akademiske miljøet der og benytte meg av universitetets utmerkede ressurser.

Takk til Yahya Hassan for å være modig og kompromissløs, og for å ha brakt litteraturen inn i samfunnsdebatten.

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	IV
Takk	V
1. Innledning	1
Oppgavens prosjekt	3
Tidligere forskning	6
Om diktsamlinga	7
Teori og metode	9
YAHYA HASSAN som autofiksjon	10
Materiale	12
Metode	13
Det litterære bakteppet	19
2. Tendenser	22
Sentrale hendelser i debutmåned	22
Publikasjoner og sjangre i materialet	25
Jyllands-Postens tekster	31
Politikens tekster	32
Ekstra Bladets tekster	33
Kristeligt Dagblads tekster	33
Weekendavisens tekster	34
Informationens tekster	34
Berlingskes tekster	35
BT sine tekster	35
Oppsummering	35
Hovedtendenser i materialet	36
Debattemaenes framtredeende rolle	37
Hvilken Hassan omtales?	39

3. Yahya Hassans identitetsspill	42
Den andre	42
Identitetsbetegnelser i <i>YAHYA HASSAN</i>	44
Yahya Hassans epitekstuelle identitetsspill	57
Kapitteloppsummering	61
4. Pressens fremmedhetsmarkører	62
Palestiner	64
Muslim	66
Perker-begrepet i kritikken.....	70
Innvandrer	72
<i>YAHYA HASSAN</i> som indvandrerlitteratur?.....	73
Kapitteloppsummering	76
5. Tendensiøs politisering	79
Jyllands-Posten og karikaturstriden	80
Islamkritikk og truende muslimer	82
Opinionsartikler	88
Jyllands-Postens doksiske virkelighet.....	89
6. Samspillet mellom diktene og reaksjonene	91
<i>YAHYA HASSAN</i> som kulturprodukt.....	91
En litterær begivenhet	94
Oppgavens konklusjon.....	96
Etterspill.....	97
Litteraturliste	99

Vedlegg 106

1. Innledning

OG UNDER ALLE OMSTÆNDIGHEDER JEG STIKKER JER NED

EN EFTER EN

[...]

MIG JEG BEKRIGER JER MED ORD

OG JER I VIL SVARE TILBAGE MED ILD

Disse verselinjene står skrevet i *YAHYA HASSAN* (s. 169). For dem som har fulgt den provokative danske dikteren Yahya Hassans selvscenesatte opptredener i sosiale medier våren 2016, virker de som et foruroligende jærtegn om det som skulle komme.

Den unge dikteren med palestinske aner brakdebuterte høsten 2013, med en diktsamling om en jeg-person med sterke likhetstrekk med forfatteren. Hassan var tydelig på at verket var basert på selvbiografisk stoff, og uttalte i en pressemelding fra Gyldendal: «Det er min historie. Der er ikke så meget at rafle om. Ærlighed var præmissen. Og det er så blevet en digtsamling og ikke en selvbiografi, for det er poesi, jeg føler indeni. Det er det univers, jeg tænker i. Det er det, der påvirker mig» (Gyldendal, 2013).

I *YAHYA HASSAN* får leseren ta del i Hassan-jegets oppvekst blant underklassen i Aarhus Vest. Her serveres innblikk i et ghetto-, kriminalitets- og institusjons-Danmark, men også et gryende håp om suksess, i form av anerkjennelse fra kultur-Danmark. Den empiriske Yahya Hassan gjennomgikk likeledes en slags klassereise fra kriminell «ghettodrenge» til elev på forfatterskolen, med diktsamling utkommet på Gyldendal, og en etterfølgende brakberømmelse.

Summen av Yahya Hassans kompromissløse uttalelser i media om foreldregenerasjonens svik og «løfte om indblik i de muslimske indvandreres tilværelse» i verket, genererte det som har blitt beskrevet som en «mediehype på turbo» (Raahauge, 2013). Yahya Hassans debut ble den uovertrufne største litterære begivenheten i Danmark høsten 2013. Kritikerne kom heller ikke utenom at Hassan besatt et åpenbart dikterisk talent. Anmelderen i Berlingske, Søren Kassebeer, beskrev diktsamlingas følelsesmessige effekt på denne måten: «Med foruroligende klarskrift og insisterende rytme banker 18-årige Yahya Hassan sine brutale indvandrererfaringer ind i læseren, indtil det gør ondt» (Kassebeer, 2013, s. 20).

Disse parameterne var åpenbart oppskriften på en suksess, og innen utgangen av 2013 var utrolige 100.000 eksemplarer av diktsamlinga trykket, noe som gjorde *YAHYA HASSAN* til den mest solgte diktsamlinga i Danmarks historie (Hjort, 2013).

I kjølvannet av den sensasjonelle debuten deltok «ballademagerdigteren» i en rekke prosjekter og oppsiktsvekkende hendelser. Media rapporterte løpende om trusler og overfall mot Hassan, innmelding og (angivelig) utkastelse av det nyopprettede integreringspartiet Nationalpartiet, samt om hans stadig mer uberegnelige framferd på sosiale medier utover våren 2016. Dikteren, som det norske magasinet *Natt og Dag* har beskrevet som «en blanding av Knausgård og Zlatan», var, per 2016, blitt en myteomspunnet og ikonisk skikkelse (Kleivan, 2015). Et google-søk på «Yahya Hassan» 6. juni 2016 gir en pekepinn om den massive interessen for ham – det genererer hele 349.000 danske treff.

Dikterens siste «inkarnasjon» har blitt beskrevet som en «paranoid selfiedokumentarist» (Yde, 2016). På Hassans Facebook-profil delte han hemningsløst sine opptrinn med opp mot 120 000 faste følgere, blant annet som gatesoldat i kampen mot dem som angivelig truet ham. Det hører med til historien at Yahya Hassan har levd under kontinuerlige trusler, fra mennesker som er antatt å være ekstreme muslimer, siden sin første medieopptreden. Truslene skyldes trolig hans kritiske og negative ytringer om islam og ghettomiljøene. Hassans eskalerende «krig» mot bøller og bandemedlemmer kulminerte med at dikteren angivelig skjød en ubevæpna søttenåring i foten 20. mars, og han er per dags dato (6. juli) fortsatt varetekstfengsla.

På tre år gikk altså Yahya Hassan fra å være en dresskledd dikter og politiker, som holdt diktopplesninger og politiske appeller, til en voldsmann i skuddsikker vest og armbrøst, som påberopte seg selvtekt. Det er vanskelig å betrakte Hassan løsrevet fra denne utrolige utviklinga, og kjendisstatusen han innehar i Danmark. Jeg vil imidlertid tilbake til høsten 2013, til tiden før diktene drukna i alt mylderet. Mitt anliggende er å analysere hvordan Yahya Hassans dikterdebut ble mottatt i de landsdekkende, danske dagsavisene. Hvilke premisser ble i debutmåneden lagt for diskursen om Yahya Hassan?

Min interesse for Yahya Hassan oppstod på Litteraturhuset i Oslo, 13. august 2014. Mye kan sies om diktenes slagkraft og om de uforsonlige, konstaterende skildringene av jegets rystende barndom. Jeg mener allikevel at Yahya Hassans dikteriske fortelling er et fenomen som best erfares med flere sanser. På et fullstappet arrangement som ble *streamet* live til alle rommene i Litteraturhuset, opplevde jeg Hassans karakteristiske måte å resitere diktene sine på. Poesien ble deklamert monotont, insisterende og messende. Artikulasjonen

var sylskarp og stemmevolumet høyt. Resitasjonsstilen har blitt beskrevet som rytmisk synging, «[...] som en vantro muezzin» (Lau, 2014). Effekten er merkelig suggererende, og jeg vil påstå at man som mottaker vanskelig forblir uberørt. Kontrasten mellom den nærmest lakoniske framstillingsmåten og det opprørende innholdet i diktene om den regelmessige volden i jegets oppvekst, gir et sterkt inntrykk.

Den veldige følelsesmessige begeistringen som ble artikulert i flere av anmeldelsene og noen opinionsartikler, resonnerer hos meg idet jeg leser diktsamlinga. Raseriet som kommer til uttrykk er ubestridelig berettiget, samtidig som diktene bærer preg av refleksjon og distanse. Som religionssosiolog Sherin Khankan uttrykte det: «Det er mulig at skrive sig ud af vreden, bitterheden, volden, kriminaliteten, misbruget og overgrebet[...]» (Khankan, 2013).

Også har vi omstendighetene: en 18 år gammel gutt angriper hele sin verden, og risikerer *alt*. Gjennom å ta et ettertrykkelig oppgjør med alle former for autoriteter, maktmisbruk og religiøst hykleri, brenner han broer til familien, til oppvekstmiljøet og til religionen. Underteksten er at du skal ikke finne deg i det. Jeg mener vi kan snakke om en diktsamling med et subversivt potensial. Flere steder i resepsjonsmaterialet er det antyda at Yahya Hassan bidrar til å starte et opprør blant den tause generasjonen som deler hans skjebne. Den økte tilstrømmingen av mennesker med minoritetsbakgrunn til skrivekurs og forfatterskolen i København, kan være en indikasjon på dette.

Oppgavens prosjekt

Jeg vil gjøre en kritisk analyse av resepsjonen av Yahya Hassans debut for å avdekke hvilke tendenser som gjør seg bemerket der. Oppgaven undersøker framtrede tendenser som kan bidra til en forståelse av hvilke premisser som ble lagt for Yahya Hassan-diskursen i den første måneden etter debuten.

Debuten forstås både som lanseringa av diktverket, selve diktverket, samt epitekstene og metatekstene fra debutmåneden oktober 2013 (se side 7). Jeg har avgrenset mitt materiale til pressetekster fra trykte, riksdekkende, danske dagsaviser. Til sammen har jeg lest og analysert 40 pressetekster.

Hassans debut har blitt undersøkt av Skriver, Auken og Skriver, som skrev følgende om diktsamlingas spesielle resepsjon:

Men bogen er formentlig læst mere som et debatindlæg end som en digtsamling. I hvert fald kan man konstatere, at debatten om Hassan i langt højere grad blev styret af epitekster (fx Hassans udtalelser i diverse interviews) og den aktuelle politiske diskurs end af de udgivne tekster» (Skriver, Auken, & Skriver, 2014, s. 117).

Denne oppgaven er fundert på antagelsen om at Yahya Hassans debut ble inndratt i sosiopolitiske diskurser. I forlengelse av denne antagelsen blir min hypotese at Yahya Hassans debut ble gjenstand for en *tendensiøs politisering*. Med tendensiøs politisering mener jeg at presstekstene var prega av vinklinger som ga Yahya Hassans debut en politisk karakter og skrev den inn i både en integrasjonsdiskurs og en islamkritisk diskurs. Tendensiøs politisering er ikke det samme som å skrive om politiske anliggender, men innebar i dette tilfellet å bruke Hassans debut til å støtte opp under bestemte politiske agendaer.

Jeg vil presisere at jeg ikke utelukker at diktsamlinga kan ha et politisk innhold. Tvert om oppfatter jeg en del av motivene i *YAHYA HASSAN* som sterkt sosialkritiske.¹ Men selv om diktsamlinga kan ha politisk innhold, er det uredelig å uten videre holde den empiriske Hassan ansvarlig for sosiopolitisk kritikk som kan finnes i verket. At dikteren stilte opp i mediene og benytta debuten til å framføre kritikk mot oppvekstmiljøet, kompliserer allikevel forholdet mellom verk og forfatter. Kritikken han fremførte i intervjuene, lot langt på vei til å bli forstått som en forlengelse av eventuell kritikk i *YAHYA HASSAN*. Men hva man kan formidle i et litterært verk og hva man kan formidle i et samfunnsdebattinnlegg, er grunnleggende forskjellig. Det siste forplikter seg til virkeligheten og sannheten på en mye sterkere måte. Jeg legger til grunn i oppgaven et syn på kunst som et fristed, der normer og regler fra andre samfunnsdiskurser ikke er gjeldende i samme grad.

Forståelsen av diskurs-begrepet som oppgaven legger til grunn, vil jeg beskrive i metoddelen i dette kapittelet. Det er viktig å understreke at det er vanskelig å avgrense hvor en diskurs begynner og slutter, og hva som skal regnes som en egen diskurs. Vi kan ha diskurser på flere nivåer, og de kan overlape hverandre (Hågvar, 2007, s. 20).

Mine forskningsspørsmål lyder: På hvilken måte ble debuten gjenstand for en tendensiøs politisering? Og hvorfor ble debuten gjenstand for en tendensiøs politisering? For å besvare disse spørsmålene, foretok jeg en empirisk kartlegging av hovedtendensene i resepsjonen. Resultatet presenteres i kapittel 2. Her peker det seg ut tendenser som undergraver en verksorientert forståelse av debuten. Særlig betones Yahya Hassan som

¹ I diktsamlinga blir Hassan-jegets oppvekstmiljø gjenstand for en nådeløs utlevering – religiøst hykleri, vold, og sosialt bedrageri i et antatt reelt miljø blottlegges. Videre framstilles maktmisbruk og brutalitet i institusjonens-Danmark, ofte utført av den tilbakevendende litterære skikkelsen «pædagog». Den negative framstillingen av disse motivene kan utvilsomt leses som sosialkritikk med en politisk slagside.

fremmed, og dette ser jeg i sammenheng med innskrivingen av Yahya Hassan i en innvandrers- og integrasjonsdiskurs, som vil bli analysert i kapittel fire. For å forstå premissene diktsamlinga og Yahya Hassans medieopptredener la for resepsjonen, analyserer jeg identitetsbetegnelser brukt av den empiriske og lyriske Hassan i kapittel tre. I kapittel fem analyserer jeg utslag av tendensiøs politisering som særlig peker seg ut, før jeg i kapittel seks diskuterer hvordan reaksjonene debuten genererte kan forstås.

Grunnen til at jeg finner resepsjonen av Yahya Hassan interessant, er todelt. Det første handler om hvordan pressen forvalter virkeligheten. Avisenes utvalg av temaer bidrar til forståelsen av hva slags problemstillinger det er legitimt og naturlig å engasjere seg for, og den språklige og visuelle utformingen av tekstene signaliserer hvilken måte det er naturlig å diskutere disse temaene på (Hågvar, 2007, s. 17).

I 2014 leste litt over 2 millioner dansker, fra 12-årsalderen og oppover, daglig en dagsavis, tilsvarende 42,5% av denne befolkningsgruppen (Kulturstyrelsen, 2015, s. 15). Altså er dagsavisene en viktig formidler av nyhetstemaer for befolkningen. Jeg er interessert i å finne ut av hvordan pressen formidler fenomenet at en ung minoritetsstemme ytrer seg i offentligheten, og det delvis gjennom et medium (lyrikk) som sjelden genererer oppmerksomhet. Pressens framstillingsmåter la føringer for hvordan Yahya Hassan skulle forstås som dikter, debattant og minoritetsstemme. Måten pressen formidlet den unge, hardtslående dikterens debut på, kan fortelle noe om mennesker med minoritetsbakgrunns status i litteraturen, offentligheten og i Danmark som sådan.

Den andre årsaken til at jeg finner prosjektet interessant er fordi måten diktsamlinga kom ut i verden på, gjorde det umulig å betrakte den som autonom. Diktsamlingas autofiksjonelle prosjekt (se side 10), og Yahya Hassans interaksjon med verket, gjorde grensene mellom kunst og virkelighet utydelige. Skillelinjene mellom den empiriske Hassan og den lyriske Hassan framsto som overlappende i mottakelsen, og medieopptredenene bidro til å påvirke forståelsen av verket i stor grad. For eksempel anså Tue Andersen Nexø i Informationen det som meningsløst å foreta en tradisjonell anmeldelse med fokus på estetikk:

Han og hans digte har nærmest egenhændigt flyttet pælene i en af de mest fastlåste politiske debatter herhjemme, den om ghettoerne, om flygtninge fra Mellemøsten og deres børn, om Islam i Danmark. Den slags bedrifter overskygger spørgsmål om metaforer og sprogets økonomi. Så jo, det virker meningsløst. Og umuligt, for man læser med sidste uges mediespektakel i baghovedet, og alt man – jeg – skriver, vil alligevel blive set som indlæg for eller mod Yahya Hassan som skikkelse.[...] (Nexø, 2013)

Denne holdningen speiles til en viss grad i flere av anmeldelsene. Her er det ingen som legger en nykritisk fortolkningsmåte med ren tekstanalyse til grunn. Alle omtaler «skikkelsen Yahya Hassan». Jeg ser debuten i sammenheng med det universitetslektor og forfatter Jon Haarder beskriver som den sene modernitetens generelle forskyvning fra vertikale, livshistoriske rammesetninger av identitet, til horisontale, romlige og performative. (Haaarder, 2014, s. 8). Yahya Hassans debut sier noe om tiden vi lever i.

Tidligere forskning

Yahya Hassan har allerede rukket å bli et forskningsobjekt i Norden. I Norge har Elin Susanne Moen-Mikalsen ved Universitet i Tromsø skrevet en mastergradsoppgave om diktsamlinga av. Hun tar for seg «diktning og selviaktakelse i Yahya Hassans autofiksjon» (Moen-Mikalsen, 2015). Frieda Valentina Nygaard ved Universitetet i Bergen skrev en mastergradsoppgave i nordisk litteratur der hun foretok en «komparativ analyse av språk og identitetskonstruksjoner i *Ett öga rött og Yahya Hassan. Digte*» (Nygaard, 2015). Altså er Yahya Hassan allerede satt i sammenheng med autofiksjon, og identitetskonstruksjoner i diktsamlinga er analysert fra et komparativt perspektiv. Så vidt jeg kan se, har ingen skrevet akademiske oppgaver med min innfallsvinkel. Ingen har gjort en omfattende analyse av resepsjonen i de danske eller norske mediene.

I Sverige er det derimot skrevet en bacheloroppgave om «Identitetspolitiske lässtrategier i den svenska receptionen av YAHYA HASSAN» (Dahlgren, 2014). Dahlgren demonstrer i sin oppgave hvordan svenske kritikere i dagsavisene leste *YAHYA HASSAN* som «innvandrerslitteratur» og som et politisk innslag. Lignende funn har jeg registrert i den danske resepsjonen, og vil presentere dem i oppgaven.

Hassan-forskningen er mer uoverskuelig i Danmark. Som nevnt, er det skrevet uhorvelig mye om ham i dagsaviser og tidsskrifter. Men også fagtidsskrifter og -bøker har tatt for seg Yahya Hassan. Blant det mest relevante kan Skriver, Auken og Skrivners artikkel om Hassans debut i det litterære, fagfelleverderte tidsskriftet *Spring* i 2014 nevnes. To artikler om Hassan står også i antologien *Dansk Samtidslyrik*, der den ene tar for seg dikterens litterære og fysiske stemme (Pedersen, 2015).

I tillegg har det blitt skrevet masteroppgaver i Danmark som konsentrerer seg om lesninger av verket. En del av disse er interessert i mediefenomenet Yahya Hassan, men etter det jeg erfarer har ingen benytta samme innfallsvinkel som denne oppgaven. Jeg tar likevel

høyde for at det kan finnes masteroppgaver og fagartikler om Yahya Hassans debut som jeg ikke er klar over.

Om diktsamlinga

Noen påfallende aspekter slår leseren ved første møte med 1.utgaven av *YAHYA HASSAN*. Det første har å gjøre med parateksten (et begrep jeg snart skal beskrive nærmere): den sorte framsida er prega med iøynefallende store, hvite typer i Sans-serif, lydende «YAHYA HASSAN». Hvorvidt dette er tittel eller forfatternavn, synes uklart. Forvirringa blir forsterket ved at det nederst er trykket «DIGTE» i en mindre font, og deretter forlagsnavnet: «GYLDENDAL». «DIGTE» kan altså tolkes enten som en sjangerbetegnelse eller som tittelen på diktsamlinga. På ryggen står det kun skrevet «YAHYA HASSAN». Baksida er utstyrt med en svært knapp biografisk baksidetekst: «Yahya Hassan, født 1995. Statsløs palæstinenser med dansk pas».

Videre vil den oppmerksomme leser merke seg at diktsamlinga ikke er utstyrt med noen innholdsfortegnelse, og ei heller noen form for forord eller dedikasjoner. Diktene starter med en gang. *YAHYA HASSAN* sitt mest påtagelige fysiske aspekt er det neste som åpenbarer seg: de prosalignende diktene er, liksom tittelen og framsideteksten, trykket i versaler. Når jeg påpeker disse aspektene ved verket, er det fordi de kan legge føringer for forståelsen av diktsamlinga. For å få en bedre forståelse av konsekvensene disse tekstuelle og materielle valgene kan ha for lesningen av verket, vil jeg benytte Genettes teorier om paratekster.

Paratekster må sees i sammenheng med begreper som oppstod på 70-tallet for å beskrive det at lesningen av den «rene» teksten er påvirket av andre tekster. Av teoriene som ble utvikla, er det Genettes begreper som har blitt stående (Østenstad 2009, s.81).

Litteraturvitenskapelig leksikon definerer paratekst som all tekst som direkte vedrører en litterær tekst, men som ikke, eller bare delvis, er en del av den aktuelle teksten. Dette kan for eksempel være titler, forord og forfatternavn. Parateksten henviser både til verkets interne betydningsrelasjoner og til sosiale relasjoner utenfor teksten (Lothe, Refsum, & Solberg, 2007, s. 166).

Genette deler parateksten inn i peritekst og epitekst. Peritekstene er de tekstuelle (eller visuelle) elementene utenom hovedteksten, og som er trykket på det originale verket. Epitekstene er enhver paratekst som ikke er materielt tilknyttet teksten innenfor samme volum, men som sirkulerer fritt i et tilnærma ubegrensa fysisk og sosialt rom. Plasseringa til en epitekst vil være hvor som helst utenfor boka (Genette, 2001, s. 344). Epitekster vil jeg gå

nærmere inn på i kapittel 3. Paratekstene jeg har beskrevet i det foregående tilhører altså kategorien peritekster, og har som funksjon å utvide hovedteksten gjennom å presentere den, ifølge Genette i ordets rette betydning, men også «to make present», altså å gjøre teksten tilstedeværende i verden. Periteksten sikrer tekstens resepsjon og konsumering i form av en bok (Genette, 2001, s. 1). Heller enn en barriere eller lukka grense er periteksten en *terskel*, hevder Genette. Periteksten konstituerer en sone mellom tekst og ikke-tekst – en overgangssone men også en transaksjon. Denne overgangssonen er, ifølge Genette, privilegert fordi den ved hjelp av pragmatikk og strategi kan utøve en innflytelse på publikum, samtidig som den kan bidra til en, i forfatterens øyne, bedre lesning og mer relevant mottakelse av verket som helhet.

Peritekst karakteriseres videre av en aural intensjon og antagelser om ansvar for verket (Genette, 2001, s. 2) Dermed må vi anta at de materielle valgene i *YAHYA HASSAN* var intensjonelle, og at forfatteren var involvert i beslutningene. Den ambivalente verkstittelen må forstås som underlagt en forfatterintensjon, og jeg vil i det følgende diskutere den nærmere. Diktsamlinga har to mulige titler: «DIGTE» eller «YAHYA HASSAN». Det er nærliggende å forstå *YAHYA HASSAN* som tittel, siden navnet står to ganger på tittelsiden, noe som indikerer at det ene er forfatternavn og den andre er tittelen. Det synes ikke å være en annen grunn til at navnet skal stå to ganger. I tillegg samsvarer denne tittelen med Yahya Hassan biografiske og selvscenesettende prosjekt. Dermed blir «DIGTE» en sjangerindikasjon, som Genette beskriver som et tillegg til tittelen, og som mer eller mindre valgfri og autonom (Genette, 2001, s. 97). Den ytre periteksten er innholdet vi finner på omslaget, samt tittelsida og bokas frittstående appendikser (Genette, 2001, s. 16). De knappe biografiske opplysningene på baksida, og konsekvensene disse har for forståelsen av verket, vil jeg gå inn på i kapittel 4.

Som tidligere nevnt, er diktsamlinga prega av et svært påtagelig trekk: den er trykket i versaler. Selv om hovedteksten ikke inngår i paratekstene, anser Genette en boks materielle konstruksjon, slik som format, papir og font, som peritekster (Genette, 2001, s. 16). Her kommer den påfallende bruken av versaler inn i bildet: «Typographical choices may provide indirect commentary on the text they affect. No reader can be completely indifferent to a poem's arrangement on the page [...]» (Genette, 2001, s. 34). I noen tilfeller er grafisk realisering uatskillelig fra den litterære intensjonen, hevder Genette, og dette mener jeg at vi ser i *YAHYA HASSAN*. Hassan har selv kommentert bruken av versaler i tidsskriftet *Århus Stiftstidende*: «For det første synes jeg, det ser godt ud rent typografisk – det var for tamt med

små bogstaver. For det andet så er det jo et råb og et statement» (Vestervig, 2013).

Det typografiske valget må sees i sammenheng med forfatterens intensjon om å skape et «ropende» og deklamatorisk uttrykk. Ettersom man uvegerlig oppfatter utsagn i versaler som om det skulle vært sagt høyt, ropt eller uttalt i sinne, blir det nærliggende å lese det dikteriske innholdet som et utrop. Typografien gir diktene en insisterende og påtrengende effekt.

Jeg vil påstå at den insisterende effekten av typografien underbygger en lesning av diktsamlinga som vitnesbyrd eller sosialkritikk. Slike lesninger går igjen i resepsjonen, noe jeg vil diskutere i oppgaven. Bruken av versaler i tittelen kan sees i sammenheng med *statement*-intensjonen, og har som bivirkning at den får Yahya Hassan til å framstå berømt eller viktig, til tross for at han er en debutant. En slik strategi beskriver Genette som «promotional practices that somewhat anticipate glory by mimicking its effects» (Genette, 2001, s. 39). Vi ser altså her hvordan layouten, herunder tittel og typografiske valg, inviterer til autofiksjonelle eller biografiske lesninger av verket. Disse *hype*-skapende virkemidlene kan ha understøtta den sensasjonspregede mottakelsen Yahya Hassan fikk. Seinere vil jeg vise at også epitekstene la til rette for en autofiksjonell mottakelse.

Teori og metode

Teori

YAHYA HASSAN er et uttalt selvbiografisk eller autofiksjonelt prosjekt (se side 1). Forfatteren installerte seg selv og andre i diktsamlinga, og blandet dermed fiksjon og selvbiografi. Jon Haarder har en mediesosiologisk tilnærming til dette fenomenet, som han kaller for performativ biografisme. Det kjennetegnes ved at «[...] kunstnere bruker sig selv og andre virkelige personer i en æstetisk betonet interaksjon med læserens og offentlighedens reaksjoner. I forhold til en velkendt formel betegner performativ biografisme en bevægelse fra ‘manden bag værket’ til ‘kvinder og mænd i og ved siden af verket’» (Haarder, 2014, 9). Ved Yahya Hassans debut sluttet ikke forfatterens innblanding i verket med den trykte boka. Han agerte tvert om i et samspill med de ytre reaksjonene. Resepsjonen av dikterdebuten ble således heller ikke gjenstand for en «ren litteraturkritikk». Selv i anmeldelsene slapp ikke diktsamlinga å bli satt i sammenheng med forhold utenfor boka.

YAHYA HASSAN som autofiksjon

Det er relevant for undersøkelsen å definere Yahya Hassans poesi som autofiksjon. Det er en navnelikhet mellom forfatteren og dikterjeget, om enn ikke en empirisk likhet.

Forfatter Niels Lyngsø beskriver denne særegne formen for prosa slik: «Autofiksion er den type litteratur hvor der er navnesammenfald mellem forfatter, fortæller og hovedperson. Om der så også er *identitet* mellem disse tre størrelser, er et andet og langt mere kompliseret spørgsmål» (Lyngsø 2015). I mottakelsen av Yahya Hassans dikterdebut peker det seg ut en tendens til å sammenblande disse tre størrelsene, og *YAHYA HASSAN* ble i hovedsak mottatt som en selvbiografi eller en autofiksjon i dagspressen. Som oftest utviste ikke tekstprodusentene noen refleksjon over hva disse sjangerbetegnelse innebarer, eller på hvilken måte diktsamlinga realiserte dem.² I min undersøkelse støtter jeg meg på Myrup Munk og Kjerkegaard sin definisjon av autofiksjon som

En særlig romanggenre, der har indoptaget den selvbiografiske formel: forfatter = hovedperson = fortæller. I autofiksion er der navneidentitet, men ikke nødvendigvis empirisk identitet imellem forfatter, fortæller og hovedperson. [...] I selvbiografien forpligter kontrakten mellem forfatter, hovedperson og fortæller på en anden måde end i autofiksion, om end mange autofiksioner ofte er blevet læst selvbiografisk. (Kjerkegaard og Myrup Munk, 2013, s. 326)

Kjerkegaard og Myrup Munk begrenser sin definisjon til romansjangeren, hvilket er forståelig, siden det ikke råder konsensus om hvorvidt lyrikk faller under begrepet fiksjon eller ikke. Dette beror på fiksjonens sterke samband med beretninger, og det faktum at lyrikk ikke nødvendigvis inneholder et narrativt forløp (Brix Jacobsen m.fl., 2013, s.14). Jeg vil allikevel argumentere for at Yahya Hassans dikterverk utgjør en beretning, og dermed kan leses som autofiksjon. At jeg leser verket som autofiksjon, heller enn selvbiografi, bunner i at estetikken prioriteres framfor etikken (Kjerkegaard og Myrup Munk, 2013, 326), noe den lyriske formen mer eller mindre forutsetter. *YAHYA HASSAN* er for eksempel preget av allittererende passasjer, språklige nyvinninger og rytme.

Myrup Munk og Kjerkegaard hevder videre at navnelikhet i seg selv ikke er avgjørende i forhold til det referensielle i en roman (Kjerkegaard og Myrup Munk, 2013, s. 344). Mange paratekstuelle elementer peker i retning av en biografisk lesning av verket, men den lyriske formen, samt fiksjonaliseringsmarkørene i diktsamlinga, undergraver samtidig en biografisk lesning. Fiksjonalisering kan forstås som en ressurs eller kvalitet ved en tekst, i

² I anmeldelsene utviste derimot flere anmeldere en refleksjon over forholdet mellom forfatter, lyrisk jeg og forteller, se kapittel 3.

form av fortellergrep eller retoriske strategier som er ment å villedde, belære, underholde, iscenesette eller intensivere dramaturgien eller narrativet. Fiksjonisering benyttes også i tekster som blir forstått som faktuelle eller selvbiografiske, slik som Knausgårds romanserie *Min Kamp*, men dette er ikke det samme som løgn og skal ikke bedømmes i forhold til sannhet. Fiksjonisering har derimot mye til felles med ironi, idet at den benytter små fordreininger og grep for å presentere saken, ikke slik den *er* eller *var*, men slik den kunne *vært* (Morten Auklend, 22.09.2015, Fiksjonalitet og «oppriktighet»).

En av de mest påtagelige fiksjoniseringsmarkørene i *YAHYA HASSAN* er bruken av et, for innvandrere, stereotypisk talespråk i *LANGDIKT*:

MIG JEG KOKSER I MIN ORDSTILLING

OG JEG SIER WALLAH

MIG JEG SIGER PANSER ER GRIM

WALLAH DE DUM! (Hassan, 2013, s. 149)

Denne passasjen viser til Hassan-jeget i samtale med noen «perkere³ foran Fakta». Språkbruken vil jeg beskrive som en multietnolekt⁴ eller parodi på en multietnolekt, antatt talt av unge innvandrere eller etterkommere med tilsvarende sosiokulturell bakgrunn som det lyriske jeget. Multietnolekten fremstår som fiksjonisering fordi den lyriske Hassan ikke tidligere har benytta slik språkbruk, men tvert imot skrevet mer eller mindre korrekt dansk. Den plutselige bruken av ukorrekt dansk ispedd en hyppig slangbruk tyder på at det lyriske jeget spiller på forventningene man har til unge dansker med innvandrerbakgrunn.

Det gir mening å betrakte denne passasjen og diktet den tilhører, som en del av det lyriske jeget sitt posisjoneringsspill og «identitetskarnevalisme»⁵. *YAHYA HASSAN* kan i så måte betraktes som «fiksjonisert ikke-fiksjon» fordi empiriske og selvbiografiske forhold utsettes for fiksjoniserende grep. Jeg mener betegnelsen «autofiksjon» fanger opp disse egenskapene og derfor er en adekvat beskrivelse av diktsamlinga.

³ Dette begrepet vil jeg utførlig diskutere i kapittel 2.

⁴ En multietnolekt defineres av å ha oppstått i et flerspråklig miljøes møte med et hovedspråk, i dette tilfellet med flere fremmedspråk og dansk.

⁵ Her låner jeg et begrep fra forfatter Lars Bukhdal. Det betegner fenomenet i *YAHYA HASSAN* hvor det fra jegets side «[...] peges fingre og påtages og leges med alskens og alles og alle hans egne identiter» (Bukhdahl, Blogdahl, 2014).

Materiale

Teksten som ligger til grunn for undersøkelsen er Yahya Hassans diktsamling *YAHYA HASSAN* (2013). Resepsjonsmaterialet jeg undersøker, består av 40 presstekster fra debutmåneden, det vil si tidsrommet 5.10.2013-30.10.2013, som alle omtaler Yahya Hassan. Startpunktet var det første lanseringsintervjuet i Politiken. Materialet er pragmatisk valgt ut fra utvalget av tekster tilknyttet «Yahya Hassan» på databasen Infomedia, som er Danmarks største online mediearkiv. Søkeordene «Yahya Hassan» genererte tvetydige resultater, siden det kunne vise både til forfatternavnet og diktsamlinga.

Avisene i utvalget er landsdekkende dagsaviser. Det vil si at de er trykte aviser som utgis i hele Danmark. Avisene er Jyllands-Posten og Berlingske, som populært regnes for å være borgerlige aviser, og Politiken, Informationen og Kristeligt Dagblad, som er aviser som utviser en venstre-sentrum-tendens i dekninga av stoffet sitt (Kulturstyrelsen, 2015, s. 33). Ekstra Bladet og B.T er også representert i utvalget, og disse anses for å være tabloidaviser. Mer om avisene og deres politiske tendenser i kapittel 2. Avisa Børsen er ikke inkludert i utvalget, ettersom dette er en avis som primært dekker stoff fra næringslivet og finansverdenen.

Tre presstekster er ikke henta fra papirutgavene av avisene, men fra avisenes respektive nettsider. Det dreier seg om det første intervjuet med Yahya Hassan i Politiken 5. oktober. Denne teksten er en sentral og viktig intertekst i resepsjonsfeltet, og utgaven i papirutgaven var forkorta. Nettutgaven lasta jeg ned 20. august 2015 fra Politikens hjemmeside. Anmeldelsene til Kristeligt Dagblad og Informationen var heller ikke å oppdrive i trykte utgaver. Disse henta jeg henholdsvis 6. november 2015 og 9. februar 2016 på nett. Selv om disse tekstene ikke stod på trykk i papiravisene, anser jeg dem for å være såpass viktige resepsjonstekster at jeg valgte å inkludere dem i materialet. Hva slags sjangre presstekstene inkluderte, vil bli behandle i kapittel 2.

Et problem med denne avgrensninga er at presse materialet jo ikke er en hermetisk lukket verden. Åpenbart er en del av tekstene i dialog med andre tekster som materialet mitt inkluderer, men en del av tekstene genererte trolig reaksjoner i andre medier som jeg ikke undersøkte. Jeg kan dermed kun si noe om resepsjonen slik den kom til uttrykk i dette materialet.

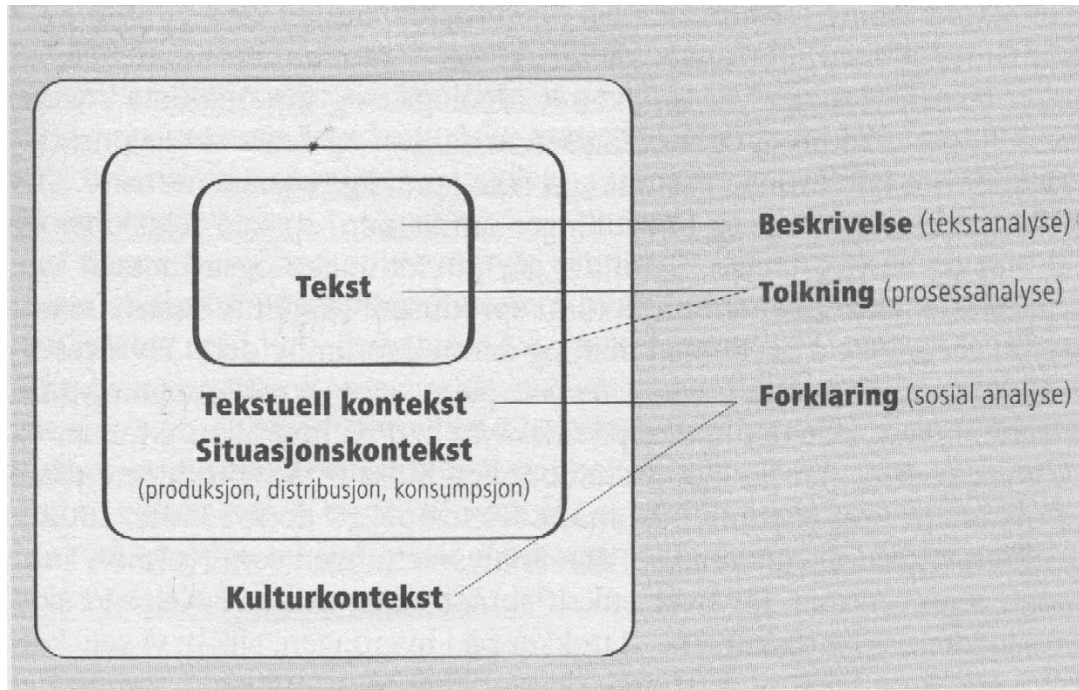
Metode

Metoden som ligger til grunn for arbeidet er kritisk analyse og delvis diskursanalyse. I kapittel 2 foretar jeg i første del en empirisk kartlegging av det store resepsjonsmaterialet. I andre del av kapittel 2, og i kapittel 3, 4 og 5 tar jeg utgangspunkt i dominerende tendenser i framstillingen av Hassans debut, og analyserer disse. Her lar jeg konkrete presstekster illustrere hvordan tendensene kom til uttrykk. Materialet er dog altfor stort og omfattende til at jeg kunne gjøre en uttømmende og multimodal analyse av alle tekster som speilet tendensene. Dermed må jeg nøye meg med å diskutere eksemplariske tilfeller.

I kapittel 6 drøfter jeg dynamikken mellom poesien og reaksjonene den avfødte ved hjelp av Greenblatts teorier om kulturell poetikk og Kjerkegaard og Myrup Munks teorier om performativitet i skandinavisk samtidslitteratur. Denne delen sikter seg mot en forståelse av resepsjonen, herunder den tendensiøse politiseringen.

Jeg opererer med et utvida tekstbegrep og ser på oppslaget som helhet når jeg analyserer presstekstene, dermed blir også visuelle aspekter som layout, fontstørrelse og bruken av overskrifter, mellomtitler og bildetekst analysert. Bilder og andre visuelle elementer regnes som parallelle modi som virker sammen (Hågvar, 2007, s. 24). På grunn av plasshensyn vil jeg dog rette mest oppmerksomhet mot brødtekstene i de respektive presseartiklene, og trekke inn multimodale aspekter der det synes relevant.

Tilnærmingen min kan betegnes som «kritisk» idet jeg i hovedsak fokuserer på det problematiske i resepsjonen. I kapittel to forsøker jeg å gi et samlet bilde av gode og dårlige innslag, men hovedsaken er likevel de problematiske aspektene. Verktøy for å avdekke problematiske aspekter fant jeg innenfor diskursanalysen, og jeg støtter meg på Yngve Hågvar sin diskursanalytiske metode i *Å forstå avisa. Innføring i praktisk presseanalyse* (2007). Han beskriver her begrepet diskurs som «[...] tekst i kontekst». En diskurs i denne betydningen kan ytterligere presiseres til en «[...] institusjonelt og historisk forankret tenke-, tale-, handlings- og væremåte». Videre er en diskursanalyse «[...] analysen av hvordan en tekst er tilpasset en bestemt kontekst, og hvilke tenke-, tale-, handlings - og væremåter denne teksten uttrykker i den aktuelle konteksten» (Hågvar, 2007, s. 18). En diskurs analyseres gjennom å «tolke og forklare tekster i lys av sin kontekst» (Hågvar, 2007, s. 34). Nedenfor er Faircloughs modell for diskursanalyse.

Figur 1. Faircloughs modell for diskursanalyse med Hågvars begrepsapparat.

Alle tekster inngår på flere nivåer i sosiale prosesser, som til sammen utgjør konteksten. Kulturkonteksten er tekstens generelle kulturelle bakteppe. Det relevante sosiokulturelle bakteppet for Yahya Hassans litterære debut vil jeg gi et omriss av seinere i dette kapittelet. Situasjonkonteksten forstås som de umiddelbare og flyktige omgivelsene til en tekst. Det kan for eksempel være hvilken posisjon den aktuelle saken hadde i mediebildet i øyeblikket, og om avisa var alene om saken eller ikke. En presstekst eksisterer simultant i flere situasjonkontekster, der noen for eksempel kan være redaksjonsinterne (Hågvar, 2007, s. 30).

Jeg vil redegjøre for ulike situasjonkontekster underveis der det synes relevant. En situasjonkontekst som er underliggende i min presstekstanalyse er knytta til lesermøtet. Når jeg omtaler lesere i min avhandling, skal det forstås som en modelleser. Jeg kan ikke vite hva slags effekt teksten hadde på leserne, men jeg kan se på hva slags leser teksten indirekte retta seg mot. For å finne modelleseren, så jeg på hvilke sannsynlige og relevante responser teksten la opp til i den aktuelle tekstkulturen (Hågvar, 2007, s. 54). Jeg vinklet analysen min til leserens møte med teksten, forstått som meg selv og tenkte lesere. Denne vinklinga har som siktemål å bringe fram én eller noen av de potensielle meningene som ligger i teksten, og vise hvordan denne meningen oppstår (Hågvar, 2007, s. 31).

Den tredje konteksten i modellen er den tekstuelle konteksten, eller intertekstualiteten.

Denne kan deles i to: samspill med andre faktiske tekster kalles for *tekstsamspill*. Samspillet med andre tekstnormer og sjangre kalles *normsamspill*. Tekstsamspillet kan igjen foregå på to nivåer: mellom *koteksten*, den faktiske omkringliggende teksten, men også mellom åpne eller skjulte henvisninger til tidligere publiserte tekster (Hågvar, 2007, s. 32). Relevant tekstuell kontekst redegjøres det for underveis i avhandlinga.

En uttømmende diskursanalyse består i å påvise sammenhengen mellom de tre dimensjonene. Modellens kjerne, teksten, er utgangspunktet. En utførlig diskursanalyse vil beskrive den nøye på struktur-, setnings- og ordnivå. Deretter kan tekstanalysen utvides ved å fortolke tekstbeskrivelsen i lys av situasjonskonteksten og den tekstuelle konteksten. Videre vil analysen peke på hvordan skribentens språkvalg og tekstens visuelle utforming legger opp til en bestemt fortolkning i en bestemt situasjonskontekst (Hågvar, 2007, s. 35).

Tekstbeskrivelse og tolkning kan ofte bli samme operasjon, som er tilfelle i min avhandling.

I og med det store resepsjonsmaterialet, har jeg ikke mulighet til å gjøre en uttømmende diskursanalyse av hver enkelt presstekst der alle de ovennevnte momentene var inkludert. I min analyse ser jeg på generell presentasjon, ordvalg og setningsoppbygging i de forskjellige presstekstene, og finner fellestrekk. En større mengde fellestrekk i flere presstekster gir grunnlag for å sirkle inn en tendens.

Situasjonskontekst

Jeg vil redegjøre for aktuell kulturell kontekst underveis i oppgaven, for eksempel når det gjelder innvandrers- og integreringsdiskursen. I det følgende vil jeg gjøre rede for debutens situasjonskontekst, og presentere relevant bakgrunnsinformasjon angående produksjon og distribusjon av presstekstene.

Danske dagsaviser

Resepsjonsmaterialet i avhandlinga består av presstekster som kan klassifiseres under paraplybegrepet «nyheter». Nyhetene er for den danske befolkningen den fremste kilden til informasjon om politiske og sosiale forhold. Denne posisjonen blir, som i Norge, aktivt opprettholdt av politiske og økonomiske privilegier, fra kildevern til momsfristak og pressestøtte (Lindholm, 2001). Alle avisene i mitt materiale er landsdekkende dagsaviser og abonnentsaviser, i tillegg til å være løssalgssaviser.

Jeg har allerede påpekt at en stor andel av den danske nyhetslesende befolkningen

leser dagsaviser hver dag. Hva angår leserprofilen, har de landsdekkende dagsavisene sin største lesergruppe hos dem mellom 35 og 70 år, med en svak overvekt av menn. 45,2 % av leserne har høyere utdanning enn videregående, noe som er høyere enn i den øvrige befolkning (Kulturstyrelsen, 2015, s. 14). Leserne av de landsdekkende dagsavisene velger også aviser etter verdier og politisk orientering, noe jeg vil komme tilbake til i kapittel 2.

Den nåværende avissituasjonen, i kjølvannet av den teknologiske utviklingen i Danmark, spiller inn på hvordan avisene velger saker og presentasjonsformer. Dagsavisene har både når det gjelder lesertall og opplagstall opplevd relativt stor tilbakegang over en årrekke.⁶ Situasjonen er i stor grad resultatet av internetts utbredelse. 91 % av danskene hadde i 2014 tilgang til internett, og villigheten til å ta nye teknologiske muligheter i bruk later også til å være relativt høy (Kulturstyrelsen, 2015, s. 6).

Utviklinga har medført nye måter å både produsere og publisere innhold på, og nye muligheter for mediebrukernes adgang til medieinnhold. En vesentlig del av det danske medieforbruket er flytta fra trykte nyhetsmedier over til webbaserte tilbud. Her har brukerne en forventning om høy tilgjengelighet på oppdatert, og gjerne gratis, medieinnhold via internett og mobile medier. De fleste avisene i mitt materiale har fullt utbygde hjemmesider bestående av både skrevet innhold og film knytta til publikasjonene sine. Mange har også facebook-utgaver som søker å nå befolkningen med et nyhetstilbud gjennom andre kanaler enn den «tradisjonelle avisa» (Kulturstyrelsen, 2015, s. 5).

Forbrukernes endrede medievaner byr på utfordringer for de trykte dagsavisene. Dagsavisene kan sies å være i sterk konkurranse med web-avisene –inkludert avisenes egne nettutgaver – og andre digitale nyhetskilder, og under kontinuerlig press for å holde på leserne. Denne situasjonen har konsekvenser for innholdet i dagsavisene. Når det kommer til avveininger om hvilke saker som skal i papiravisen kontra i nettavisen, prioriteres nyheter i mindre grad i papiravisa. Gode saker som kan holde seg, og som omhandler relevante samfunnstemaer, blir gjerne hovedoppslag. Ut fra mine observasjoner av presse materialet, speiler de trykte dagsavisene og nettavisene hverandre til en viss grad. Det er allikevel en tendens til lengre artikler i nettavisene enn i papiravisene, noe som kan forklares ut fra papiravisenes fysiske begrensinger.

⁶ Dagsavisene opplevde en tilbakegang i lesertall på 26 % bare mellom 2010 og 2014 (Kulturstyrelsen, 2015, s. 5).

Produksjonsforholdene

I en moderne papiravis kan journalistikk betraktes som kollektiv tekstskaping. Når journalisten leverer fra seg en tekst til redaksjonen, er den et utkast og vil som oftest gå gjennom et omfattende redigerings- og presentasjonsarbeid. Et utkast kan for eksempel gå fra lederen for nyhetsredaksjonen og så videre til desken (Hågvar, 2007, s. 49). Artikler på nett, hvor det er et poeng å være først ute med det siste, vil ikke nødvendigvis gå gjennom like mange redigeringsprosesser. Disse produksjonsforholdene er viktig å ha i bakhodet i analysen av resepsjonsmaterialet. Valgene som er gjort med hensyn til en saks utforming og presentasjon, kan ikke ene og alene tilskrives journalisten. Flere steder i presse materialet kan det spores visse vinklinger og presentasjonsformer som går igjen i den enkelte avis og således kan betegnes som typiske for avisa. Avisenes politiske orientering vil jeg komme nærmere inn på i kapittel 2.

Nyhetene som fortellinger?

Papiravisene er altså formidlere av nyheter. Jeg legger til grunn en nyhetsforståelse der nyheten representerer et virkelig fenomen, eller den er, slik førsteamanuensis i journalistikk og mediefag Magne Lindholm uttrykker det, «[...] sann, nokså sann, eller man må tro den er sann. Som hovedregel representerer den en hendelse». Nyhetsmedienes sentrale verdi er allikevel ikke sannhet, men troverdighet⁷ (Lindholm, 2001). Et utbredt standpunkt er at nyheten består av en mer eller mindre ren kjerne av informasjon, sortert etter fallende viktighet. Utenpå nyhetskjernen ligger fortellingen som en dramatisk struktur, og det er uklart hvor det ene begynner og andre slutter. Lindholm argumenterer derimot for at nyheten *er* en fortelling:

Selv om den representerer hendelser, passer den inn i fortellingens mønster. Nyhetsprodusentene leter etter avvik, uro eller normbrudd. Dette er det ustabile stadiet i ethvert fortellingsskjema. Tendenser blir nesten aldri nyheter, hvis de ikke topper seg i en nyhetsverdig hendelse (Lindholm, 2001).

⁷ Nyhetsproduksjon skiller seg fra vitenskapelig observasjon. Informasjonen er ikke systematisk samlet inn, og i publikasjonen blir det ikke gjort rede for metoder eller teoretisk tilnærming, verken under innsamling, analyse eller presentasjon. En viktig faktor som spiller inn på om nyheten blir publisert i det hele tatt, er konkurransen det aktuelle nyhetsdøgnet. Informasjonen kan framsettes tilsynelatende nøkternt, men det er vanskelig å kontrollere sannhetsgehalten. Data og tolkning blir sjelden prøvet i et kvalifisert fagmiljø. Lindholm hevder at det er mulig å betrakte nyhetene som mer eller mindre nøytrale beretninger. Allikevel har de ikke en datakvalitet i nærheten av vitenskapelige observasjoner: «Derfor er det umulig å basere sikre slutninger om årsakskjeder på nyhetsmeldinger. Ingen seriøse beslutningstakere tar heller avgjørelser på grunnlag av nyhetsmeldinger alene. Selv når nyheter formidler sann informasjon, som de ofte gjør, må sannhetsgehalten kontrolleres mot andre, mer pålitelige kilder» (Lindholm, 2001).

Elementer fra mer detaljerte fortellingsskjema finnes også i svært mange nyheter, slik som konfliktorienteringen, personifiseringen, og inndelingen i helter og skurker. Lindholm hevder at nyhetenes fortellingsaspekter er en forutsetning for at et saksforhold blir funnet nyhetsverdig (Lindholm, 2001). Nyheten som fortelling knytter den til meningsproduksjon og vårt mer eller mindre felles verdisystem, som Lindholm kobler til det Pierre Bourdieu kaller *doxa*, og Hågvar kaller «normer vi er stilltiende enige om» (Hågvar, 2007, s. 20). *Doxa* forstås i denne konteksten som store deler av samfunnets uformulerte ideologiske stoff, som virker nettopp fordi det blir oppfattet som en selvfølgelig eller naturgitt del av tilværelsen. Idet doksiske fortellinger fremtrer, blir de trukket ut av *doxa* og inn i diskusjonens univers. Et standpunkt som er begrunnet er ikke lenger en del av *doxa*, men en del av *episteme*. (Lindholm, 2001).

Lindholm hevder at avisenes nyhetsfortellinger spiller en rolle i å justere eller reprodusere *doxa*. Den moralske eksempelhistorien fungerer glimrende til dette formålet. Her kan *doxa* «[...] håndteres gjennom paralleller, uten å slippe selve den unevnelige forestillingen ut i lyset». Den moderne nyheten som fortelling og produsent av *doxa*, gir følgende nyhetskaraktistikk:

En nyhet er en kort fortellingsbit om et faktisk forhold fra det normales grenseland. Nyhetene forutsetter et normalitetsbegrep, både hos nyhetsprodusenten og nyhetsforbrukeren. Ved å rapportere om avvik sirkler de inn vår forestilling om det normale, uten å peke på det normale selv. (Lindholm, 2001)

At nyhetene er betinget av et underliggende normalitetsbegrep (både hos nyhetskonsumenten og nyhetsprodusenten), er et premiss jeg legger til grunn for analysen av Yahya Hassans debut. Underveis i oppgaven vil jeg peke på hva pressetekstene på en eller annen måte tar for gitt, noe som gjerne kommer til uttrykk gjennom presupposisjoner⁸ som kan være spor av *doxa*. En bredere analyse av doksisk reproduksjon i pressetekstene, vil jeg ta for meg i casestudien av Jyllands-Postens artikler i kapittel fem. Det er viktig å påpeke at ikke alle tekstene kan sies å være «rene» nyheter, altså at de ikke har som siktemål å kun formidle informasjon om nye hendelser. En del av tekstene er opinionsartikler, og de havner dermed litt på sida av nyhetsbegrepet. Hvilke sjangre som er representert i materialet, vil jeg redegjøre for i neste kapittel.

⁸ Hågvar peker på at presupposisjoner er vanskelig å unngå, i både muntlige ytringer og skriftlig tekst. Hva som blir underforstått på denne måten, er derfor viktige indikasjoner på hva som tas for gitt innen den aktuelle diskursen (Hågvar, 2007, s. 93).

Det litterære bakteppet

I det følgende vil jeg ta for meg den kulturelle konteksten Yahya Hassans debut inngår i, nemlig deler av den skandinaviske, samtidslitterære konteksten. Jeg vil diskutere Hassans debut i sammenheng med de samtidslitterære fenomenene *virkelighetslengsel* og konseptualisering av forfatterens liv.

Mer virkelighet

Autofiksjon i Skandinavia er en del av en omfattende tendens, som ikke kun har med litteratur å gjøre. Gulliksen foregrep i essayet «Virkelighet» (1996) flere av de tendensene man ser senere, for eksempel i Danmark, og som er samlet under begreper som «virkelighetshunger», «performativ biografisme» og «nye realismeformer». Forfattere som Stig Larsson og den forhenværende Claus Beck-Nielsen⁹ (1963-2001), kan sees på som representanter for autofiksjonens oppkomst i Skandinavia (Kjerkegaard og Myrup Munk, s. 327).

I Anne Farsethås sin bok *Herfra til virkeligheten. Lesninger i 00-tallets litteratur* (2012) studerer hun hvordan virkeligheten fremstilles, formuleres og fortolkes i norsk samtidslitteratur. Et tilbakevendende motiv kaller hun for «virkelighetslengsel». Her er de litterære karakterene uvirkelighetsflyktninger, fanget i en materielt velstående, men ikke-autentisk tilværelse, rammet av følelsen av at *livet er et annet sted* (Farsethås, 2012, s. 22). For å komme seg ut av denne tilværelsen fungerer «[...] *virkeligheten* som mantra, et som skal mane bort uvirkeligheten, en henvisning til en drøm om en mer direkte og dermed mer autentisk følelse av umiddelbarhet og nærvær» (Farsethås, 2012, s. 34).

I noen selvframstillende bøker, slik som hos Claus Beck Nielsen, svenske Lars Noréns utgitte dagbøker, og i Karl Ove Knausgårds selvbiografiske «kamp», gjøres drømmen om det virkelige i stedet til et spørsmål om form: «Kanskje følelsen av autentisk nærvær oppnås om elementer fra den forjettede virkeligheten blir en del av den kunstneriske form?» (Farsethås, 2012, s. 34). Farsethås mener virkelighetslengselen nådde sin kulminasjon med Knausgårds Min Kamp-serie, som er en uttalt inspirasjonskilde for Yahya Hassan.

Denne litteraturen forsøker på den ene siden å oppheve skillet mellom fiksjon og kunst, og på den andre siden å skape dokumentariske spor av levd liv. Farsethås mener den kan betraktes som det seneste uttrykket for drømmen *mer virkelighet*: «Gjennom referanser til

⁹ Den danske forfatteren Claus Beck-Nielsen erklærte seg død i 2001, og gjenoppstod som en annen skikkelse.

virkelige personer og steder trekkes den virkelighetsfølelsen som igjen og igjen skildres som manglende i den vellykkede vestlige eksistensen, inn i den kunstneriske formen: Eksistensen er kanskje uvirkelig – men fortellingen, romanen og teksten er virkelig» (Farsethås, 2012, s. 33).

YAHYA HASSAN later derimot ikke til å være prega av virkelighetslengsel. Virkeligheten Hassan-jeget beskriver, er akutt og fysisk nærværende. Det lyriske jeget faller utenfor «det gylne buret».¹⁰ Han lever ikke i en vellykket, motstandsløs eksistens. Som litteraturlektor Hans Hauge artikulerte det: «De fleste forfattere opplever ikke ret meget. Her er så en, der virkelig har opplevet noget for alvor. Og han evner så samtidig at gå ind i denne modernistiske lyrik-tradition» (Raahauge, 2013, s. 1). I så måte representerer Hassans autofiksjon et brudd med den typisk selvframstillende skandinaviske samtidslitteraturen. Her er det ikke underskudd på virkelighetsfølelse.

I Hassans debut blir virkeligheten realisert gjennom formen. Den er bekjennende, og innholdet er uttalt biografisk. Virkeligheten fungerer dermed som et litterært konsept, og Hassans innstilling av seg selv og andre i verket føyer seg slik inn i en tendens i skandinavisk samtidslitteratur. I Farsethås sitt arbeid med det siste tiårs litteratur er det to begreper som stadig dukker opp: selvet og regi. Disse knytter seg til selvrefleksjon, selvbevissthet, selvframstilling og selvkontroll (Farsethås, 2012, s. 33). Her befinner utvilsomt *YAHYA HASSAN* seg.

Konseptualisering av eget liv

Mye ved performativ biografisme henger sammen med litteraturens plassering i en omfattende medialisering,¹¹ og med senmodernitetens tendens til å oppfatte identitetsdannelse som et prosjekt og en prosess på (se side 41). Haarder trekker fram performance- og konseptkunst som en fruktbar sammenligning for hvordan dette utspiller seg i litteraturen. Det har i den skandinaviske samtidslitteraturen vært en tendens til å utgi bøker bygget på konseptualisering av forfatterens (og andres) liv, og konsekvensene av denne konseptualiseringen. Forfatteren opptrer i teksten, men har først opptrådd utenfor den – men

¹⁰ Farsethås peker på at tilværelsen i våre velfungerende samfunn ofte har blitt sammenligna med å leve i en form for «gyllent bur». Metaforen brukes i dag stadig vekk om det å leve i samfunn som har alt, materielt sett, men hvor mange allikevel føler seg ufrie. Her brukes det i betydningen «bekvem fangenskap», og fungerer som et bilde på en livsfølelse som kan spores i mange samtidslitterære verk (Farsethås, 2012, s. 17).

¹¹ Jeg støtter meg på Hjarvards karakteristikk av medialisering som den «længerevarende proces, hvorigennem institutioner og interaktionsmåder ændres i kultur og samfund som følge af mediernes øgede betydning» (Hjarvard 2008, s. 30).

med henblikk på den (Haarder, 2014, s. 27).

Konseptualiseringen av eget liv ser vi i *Min Kamp* gjennom forfatterens «dogmeregul». I lanseringsintervjuer fortalte Knausgård at han måtte skrive sannheten om sitt *virkelige* liv for å komme nærmere en litterær sannhet. Denne strategien skulle fungere som en motvekt mot «den selvbevisste hyperrefleksjonens plager», og Knausgård prøvde å unnsnippe tanker og refleksjoner mens han skrev (Farsethås, 2012, s. 34). Presseuttalelser fra Hassan viser at også han opererte med en lignende dogmeregul. «Ærlighet var præmissen» uttalte han i forlagets pressemelding. (Gyldendal, 2013). Ingen ting skulle forties, han hadde sannheten som prosjekt. I et lanseringsintervju uttalte han at han ikke kunne ta hensyn til familiens reaksjoner: «[...] det her skal frem. Det er på tide, at vi gjør op med vores forældres svigt». Og videre: «jeg kan ikke tage hensyn til nogen, når jeg skriver. Det hele skal med, ellers fungerer det ikke for mig» (Schütt-Jensen, 2013).

Ovenfor har jeg gitt et omriss av deler av den relevante situasjonskonteksten for Yahya Hassans debut, forstått som produksjonsforholdene for danske dagsaviser og tekstnormene for nyheter. Jeg har kort diskutert debutens plass i en dansk, samtidslitterær ramme, som er deler av kulturkonteksten diktsamlinga inngår i. I neste kapittel vil det redegjøres for sentrale hendelser i debutmånedene og hovedtendenser i resepsjonen.

2. Tendenser

Sentrale hendelser i debutmåneden

Yahya Hassans sensasjonelle inntreden i det offentlige medie-Danmark skjedde i intervjuet «Jeg er fuckings vred på mine foreldres generation» i Politiken femte oktober. Her slapp han til i kapasitet av å være nybakt dikter, og brukte anledningen til å ta et voldsomt oppgjør med det han karakteriserte som foreldregenerasjonens svik. Hassan fortalte om en rå oppvekst prega av juling, uforutsigbarhet og neglisjering fra foreldrenes side. Han var med egne ord oppdratt med «tæsk og korancitater» (Omar, 2013) og hevdet at hans oppvekst langt på vei er typisk for hans generasjon etterkommere av flykninger med bakgrunn fra Midtøsten. Intervjuet var karakterisert av de kontante, bastante og nådeløse uttalelsene som han etter hvert skulle bli så kjent for, som i dette sitatet, hvor han peker på det han mener er en dyptgående sosial råttenskap i den nydanske underklasse: ¹²

Råddenskab er overalt i ghettosene. Se bare på, hvordan mange i underklassen oppfatter velfærdsydelsene og staten. Samtidig med at voksne mænd kan recitere hele Koranen, går i moské hver dag og spiller hellige, er der ingen kvaler forbundet med at snyde og bedrage systemet – især når det handler om at få tildelt førtidspension. Den sociale råddenskab er gennemgribende (Omar, 2013).

Videre oppfordret Hassan til selvkritikk og selvransakelse hos nydansker, både blant de «intellektuelle nydansker» og dem med tilhørighet til underklassen. Han hevdet at det mest graverende idag ikke er selve sviket hans generasjon ble utsatt for, men det at den «svigtede generation» ikke har evna å reise kritikk mot sine foreldre. Intervjuet inkluderte også en performace-video der Hassan deklamerer flere av diktene sine fra YAHYA HASSAN. Opptredenen inkluderte verselinja «JEG STOLER IKKE PÅ MUHAMMED», som nok er et kontroversielt utsagn for noen muslimer. Sammenkoblinga mellom dikter og debattant blir altså gjort allerede her og skulle prege resepsjonen i den påfølgende måneden. Per dags dato er intervjuet den mest delte artikkelen på Politiken sine nettsider noensinne.

I et etterfølgende tv-intervju, på Deadline på DR2 den 8. oktober, fortsatte Hassan å kritisere det religiøse og sosiale hykleriet i de såkalte ghettomiljøene. Han hevdet at den underliggende råttenskapen i underklassen ikke kun kan tilskrives sosiale forhold og traumene foreldrene bærer på. Han framstod som karismatisk og veltalende, men uvøren i debattstilen. Han ba blant annet sosiologen Aydin Soei om å holde kjeft før han fikk

¹² Dette begrepet beskrives i kapittel 3

sjansen til komme til orde, og lot det hagle med krasse karakteristikker om «perkerne» i ghettomiljøer¹³ som nekter å anerkjenne det danske samfunnet. Noen dikteriske innslag ble oppfatta som provoserende, slik som det er beskrevet her i en artikkel fra tiende oktober i Kristeligt Dagblad under overskriften «Ungt oppør med indvandrerforældre mødes med vrede i muslimske miljøer»:

I et af digtene skriver han desuden om Allah i et sprog, som af nogle muslimer opfattes som blasfemisk. Dette digt blev forleden gengivet i DR-programmet Deadline og førte sammen med Yahya Hassans øvrige udtalelser til mere end 3000 reaktioner, blandt andet på Facebook, hvoraf flere har karakter af bestemte dødsstrusler (Krasnik, 2013, s. 1).

Medieinteressen for Hassan, forstått som interessen både fra de offentlige medieorganene og på sosiale medier, økte kraftig i kjølvannet av disse opptredenene. Han var i ferd med å etablere seg som et slagkraftig og kontroversielt sannhetsvitne fra en sosiokulturell gruppe med få representanter i offentligheten. Som vi kan anta utfra antallet trusler, var det dog ikke alle med tilsvarende religiøs og sosiokulturell bakgrunn som Hassan som var enig i eller likte måten han representerte dem på. Trusler retta mot Hassan var til stede gjennom hele oktober, siden hans første opptredener, og var hyppig omtalt i riksavisene.

De første omtalte truslene kom som sagt etter Deadline-intervjuet 8.oktober. Videre skrev Morgenavisen Jyllands-Posten¹⁴ 11. oktober om vanskelighetene politiet hadde med å etterforske trusler på Facebook (Schütt-Jensen, 2013, s. 26). 19. oktober kunne Jyllands-Posten melde at Københavns Politi hadde gått gjennom truslene mot Hassan (Schütt-Jensen, 2013, s. 17).

I en artikkel fra Politiken 27.oktober rubrisert som «Poesi/Provocation», intervjuer journalisten mennesker fra Hassans oppvekstmiljø og tok for seg reaksjoner uttalelsene og diktene hadde avfødt, som inkluderte lyriske motsvar til Yahya Hassan fra sosiale medier. En svært opprørt røst som ble sitert i artikkelen, er en Aby Udadylliah, fra den ytterliggående islamske gruppa Kaldet til Islam: «Han har erklæret fjendeskab og prøver at bekæmpe os med sine digte. Han vil bekæmpe Allah [...] og muslimerne med sine digte». Denne

¹³ I 2013 inngikk regjeringen, Liberal Alliance og De Konservative en avtale om utsatte boligområder, hvor det var oppstilt fem kriterier for å komme med på den såkalte ghetto-listen. Minst to av kriteriene måtte være innfridd. Kriteriene var at en viss andel av de arbeidsdyktige beboerne var uten tilknytning til arbeidslivet eller utdanning, var innvandrere eller andregenerasjonsinnvandrere fra ikke-vestlige land, var dømt for en viss type kriminalitet, hadde kun grunnutdanning eller utdanning lavere enn dette, og hadde inntekt som var definert som lav ut fra gitte kriterier (Ritzau, 2013). Boligområdene ble kalt for sosialt utsatte boligområder i avtalen, men «ghetto» brukes i dagligspråket og i noen presseframstillinger. Begrepet «ghetto» går igjen i presstekstene om Yahya Hassan.

¹⁴ Herved Jyllands-Posten.

kommentaren kom delvis som respons på et av Hassans stunt denne måneden, hvor han i en egenpublisert Youtube-video framførte «Sura 115»¹⁵, hvor han angivelig kritiserte Islam, spilte musikk og avsluttet med å «bande ad Allah» (Skjoldager, 2013, s. 7).

Hvor representativ denne stemmen var for mer moderate muslimer i Aarhus og Danmark for øvrig er diskutabelt (se kapittel fire). Samlet sett var det mye aktivitet på sosiale medier i form av reaksjoner på Hassans uttalelser og diktutdrag, i tillegg til forfatterens private *stunts*. Dette enormt omfattende materialet har jeg dessverre ikke plass til å gå nærmere inn på i oppgaven.

Anmeldelsene som kom på trykk fra 13. oktober og utover, var i overveiende grad positive, og noen tenderte mot å være hyllende. For eksempel tydde anmelderen i Jyllands-Posten nærmest til panegyriske vendinger, og beskrev hvordan navnet Yahya Hassan allerede hadde blitt et symbol mot undertrykkelse og hykleri. «Allerede inden udgivelsen er Yahya det navn, man råber i togene og på gaderne, når en undertrykkelse finder sted, eller når hykleriet viser sit truende, tyssende ansigt» (Skinnebach, 2013, s. 20). De mest kritiske, eller i alle fall ikke uforbeholdent positive betraktningene, var det Kristeligt Dagblad og Informationen som stod for. For eksempel benytta anmelderen i Kristeligt Dagblad et estetisk kriterium med vekt på tekstlig helhet da han uttalte «Det er ikke alle digte i bogen, der er lige gode, og man kunne uden tvivl have skåret ned på de 170 sider og have fået en strammere og endnu bedre digtsamling ud af det» (Larsen, 2013).

En av de siste hendelsene i debutmåneden ble beskrevet i en notis i Politiken 27. oktober: «Nu vil udlandet have fingrene i Yahya Hassan». Som en slags kulminasjon av den turbulente medieoppmerksomheten ønsket altså utenlandske forlag å publisere «hans opsigtsvækkende beretning om barndommen i Aarhus Vests ghettomiljø» (Maach/Skov, 2013). Dette var noen av nedslagene i mottagelsen av Yahya Hassans dikterdebut i oktober 2013. Jeg vil i det følgende, og i kapittel tre, behandle mer inngående hvilke tendenser som utpeker seg i resepsjonsmaterialet..

Publikasjonene og sjangre i materialet

Tabell 1. Antall pressetekster¹⁶ fordelt på publikasjoner.

¹⁵ Koranen består av 114 suraer, eller kapitler.

¹⁶ At Yahya Hassan ble utsatt for en spektakulær grad av oppmerksomhet i forhold til hva man forvente av en debuterende lyriker, er en presupposisjon som ligger til grunn for min oppgave. For å vurdere omfanget av

Jyllands-Posten	Politiken	Kristeligt Dagblad	Berlingske	Informationen
9	8	7	5	4
Ekstra Bladet	Weekendavisen	BT	Totalt	
4	2	1	40	

Det totale antall presstekster er altså 40, fordelt på avisene som tabellen viser.

Tabell 2. Lesertallene¹⁷ fra 2013 til avisene med flest tekster om Yahya Hassan.

	Politiken	Jyllands-Posten	Kristeligt Dagblad
Gjennomsnitt første halvår 2013	341.000	300.000	104.000

De tre avisenes relativt store interesse for Hassan sammenlignet med de andre publikasjonenes kan nok delvis forklares med at dette er aviser med høye opplagstall. Politiken og Jyllands-Postens papiraviser har de de høyeste opplagstallene av alle danske betalingsaviser og tilhører samme mediekonsern – JP/Politikens Hus A/S som oppstod i januar 2003, som en fusjon mellom Politikens Hus og Jyllands-Posten A/S¹⁸. Dette

pressedeckningen av Hassan i debutmåned, kan vi sammenligne med debuten til Signe Gjessing, som i 2014 utga diktsamlinga «Ud i det u-løse». Hun var også en ung, debuterende dikter, som i overveiende grad mottok positive anmeldelser, og av og til ble nevnt i samme kontekster som Hassan. I Hassans tilfelle besto som sagt dekkningen i de riksdekkende danske avisene av 40 presstekster fra 5.oktober til 31. oktober 2013. I alle medier Infomedia fanget opp, herunder regionale dagsaviser, lokale ukeaviser og webkilder, var omfanget hele 129 presstekster som omhandlet Hassan. I tillegg kommer den store aktiviteten på blogger, nettsider og sosiale medier. Signe Gjessings debut ble til sammenligning omtalt i seks landsdekkende aviser mellom 12.2.2014-18.3.2014. Fem av disse er anmeldelser, mens en tekst i Politiken kan karakteriseres som et konseptuelt essay, der Gjessing selv skriver om fenomener hun interesserer seg for. Ser man på dekkningen i alle medier, blir antall tekster syv. Tidsspennet er også lenger, siden det tok lenger tid før alle anmeldelsene ble publisert.

¹⁷ Lesertallene angir gjennomsnittet for første halvår 2013, og regner ikke med søndagsutgaver, som har høyere leserall. Statistikken kommer fra TNS Gallup Danmark (TNS Gallup, 2013).

¹⁸ Politisk sett er to av avisene i dette selskapet, Jyllands-Posten og Politiken, meget forskjellige. Hjarvard mener det er snakk om et «fornuftsekteskap» som skal sikre stordriftsfordeler i den økende konkurransen, samtidig som aktørene bak fusjonen har som siktemål å kunne forsvare eksistensen av en presse som ikke er rent kommersiell, men kombinerer «publicistiske og forretningsmessige interesser» (Hjarvard, 2007, s. 46).

konsernet utgir blant annet Ekstra Bladet, Jyllands-Posten og Politiken (JP/POLITIKENS HUS, u.d).

I dag er praktisk talt alle danske aviser partipolitisk uavhengige, men noen aviser bekjenner seg istedenfor til en politisk hovedstrømning. Det er tilfellet med Politiken og Ekstra Bladet som ifølge deres hjemmeside ledes som «uafhængige radikalt-socialliberale blade og organer for dansk frisind» (Hjarvard, 2007, s. 32). Jyllands-Posten identifiserer seg som «en liberal og uafhængig avis» (avisas hjemmeside 23.02.2016). Aviser har siden 90-tallet markert seg med stor interesse for innvandringspolitikk, etniske minoriteter, og religiøse temaer, først og fremst islam, i inn- og utland. Dekningen av disse temaene har ofte vært overlappende (muslimer i Danmark og verden) og konfliktorienterte (se for eksempel Hussain 2000 og Hervik 2001). Avisers interesse for Hassans kritiske uttalelser om tilværelsen i «ghettoene», samt kritikken som kan leses inn i diktsamlinga, må sees i lys av denne historikken.

Påfallende nok er lille Kristeligt Dagblad representert med hele syv tekster. Berlingske, Ekstra Bladet, Weekendavisen og BT har alle større opplagstall enn denne avisa, som historisk skal skrives i «kristen ånd» (avisas hjemmeside, 25.02.2016), men som nå er kirkelig uavhengig. Aviser har også en satsning på temaene «tro, etik og eksistens» som det står på hver avisforside, og som antageligvis fanger opp deler av feltet Hassan figurerer i. Det er en opinionsorientert avis og er en av få trykte betalingsaviser som har opplevd en liten oppgang i lesertall de siste årene (Hjarvard, 2007, s. 47).

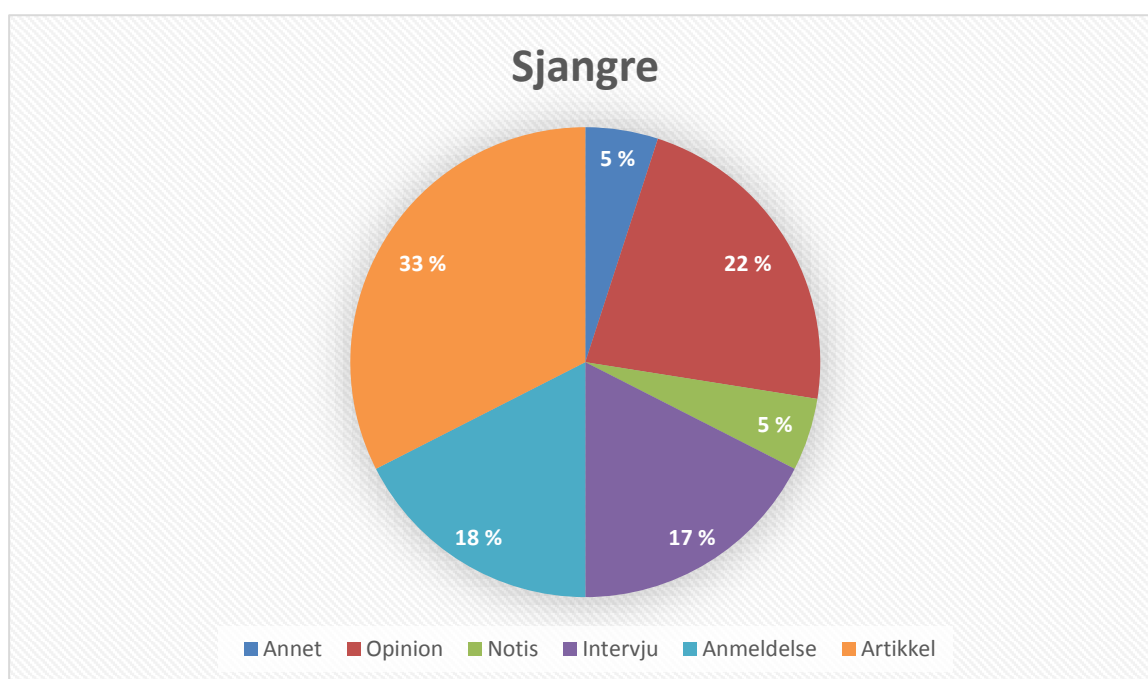
Partipressens død til tross viser medieforsker Stig Hjarvards undersøkelse fra 2007, av danske avisers politiske orientering, at det fortsatt eksisterer en «politisk parallellisme»¹⁹ mellom deler av pressen (betalingsavisene) og de politiske institusjonene. Den viser seg i mindre grad på organisatorisk nivå, selv om noen aviser fortsatt har en erklært målsetning om å fremme bestemte politiske orienteringer (se ovenfor). Den er til gjengjeld synlig i avisenes redaksjonelle innhold, herunder både eksplisitte lederartikler, øvrig opinionsstoff og det journalistiske stoffet. Leserskarens politiske sammensetning utviser en tilsvarende politisk parallellisme, og det samme er tilfelle med leserens oppfattelse av de enkelte avisers politiske orientering.

En undersøkelse gjort av TNS Gallup i 2011 viser at leserne velger aviser etter hvilke holdninger de kan kjenne seg igjen i, og dermed kan man snakke om «røde» og «blå»

¹⁹ Politisk parallellisme betegner det at nyhetsmedier grupperer seg i forhold til skillelinjer mellom politiske partier og ideologier (Hjarvard, 2007, s. 29).

dagsaviser. Politiken har flest lesere som stemmer på partier tilhørende venstresiden²⁰, mens Jyllands-Posten har flest lesere som stemmer på partier på høyresiden (Winther, 2011). Kristeligt Dagblad var ikke inkludert i undersøkelsen fra 2011, men en Gallup-undersøkelse fra 2006 om avislesing og politisk holdning avdekket en svak Centrum²¹-høyre tendens blant Kristeligt Dagblad sine lesere (Hjarvard, 2007, s. 37). Per 2006 var det en systematisk sammenheng mellom leserens politiske synspunkter og de enkelte avisers overordnede redaksjonelle policy, hevder Hjarvard (Hjarvard, 2007, s. 36).

Diagram 1. Fordelingen av pressesjangre i materialet.

Grafen ovenfor viser fordelingen av pressesjangre²² i datamaterialet. Av de ni opinionsartiklene regnes fem som kommentarer, en som kronikk, et som leserbrev, og to som ledere. Syv av fem intervjuer var med Yahya Hassan. Artiklene inkluderer både korte og

²⁰ Partiene på Venstresiden er definert som Socialdemokratene, SF, Radikale og Enhedslisten. Partiene på høyresiden er definert som Venstre, Konservative, Dansk Folkeparti og Liberal Alliance.

²¹ Centrum er definert som Radikale Venstre, Kristendemokraterne og, nå nedlagte, Centrum-Demokraterne.

²² Hva angår sjangerbetegnelse var det ikke alltid at den respektive tekstens sjanger stod beskrevet i klartekst i avisens layout. Da brukte jeg min kjennskap til avissjangre og hvilke sjangertrekk de forskjellige tekstene trakk veksler på, altså normsamspillet (Hågvar, 2007, s. 31) og koteksten «den omkringliggende tekst som den eller de aktuelle ytringene inngår i» (Tønnesson [red], 2002, s. 224) de stod i for å plassere dem. For eksempel framkom en tekst som notis når den var kort, informativ og gjerne uten en byline eller signatur. Jeg tar høyde for at det ikke nødvendigvis vil være konsensus om at disse sjangerbetegnelse er riktige.

lengre artikler, og i kategorien «annet» finner vi en parodispalte og et referat av en anmeldelse. Sjangerbetegnelsen «artikkel» blir brukt som et paraplybegrep, og det ville kunne være mulig å dele inn i underkategorier, slik som nyhetsartikkel, reportasje og feature, men jeg vil kun benytte meg av en grovfordeling av pressesjangre.

Epitekster og metatekster

Ovenfor har jeg presentert de journalistiske sjangrene som er representert i materialet, og jeg vil i det følgende beskrive pressteksternes beskaffenhet ved hjelp av litteraturteoretiske begreper. I kapittel 1 brukte jeg Genettes teorier om paratekster og underkategorien peritekster for å diskutere de autofiksjonelle grepene som finnes i diktsamlingas materielle utforming, og konsekvensene det kan ha for lesningen av verket. Begrepet peritekst betegner en form for paratekst som inngår i den fysiske boka som foreligger, alfateksten. Epitekst betyr ifølge Litteraturvitenskapelig leksikon all tekst som av ulike grunner antas å være direkte relevant for forståelsen av verket, men som av ulike grunner ikke finnes samlet i den aktuelle boken. Epiteksten deles igjen inn i offentlig tekst, som for eksempel forlagenes reklame og intervjuer med forfatteren, og privat tekst, som brev og dagbøker (Lothe, Refsum, & Solberg, 2007, s. 166).

Denne definisjonen gir rom for en tvetydighet i forhold til om epitekster inkluderer tekster der forfatteren eller hans allierte *ikke* er involvert på en eller annen måte, men jeg støtter meg på Genettes beskrivelse av paratekster som karakterisert av en autoral intensjon og antagelse om ansvar. Per definisjon er ikke noe en paratekst med mindre forfatteren eller en av hans allierte aksepterer ansvar for det, skriver Genette, men graden av ansvar kan variere (Genette, 2001, s. 9).

Epitekstene hører altså til innenfor en intensjonssfære, forstått som forfatteren eller hans alliertes intensjoner. Noen av presstekstene som er gjenstand for min undersøkelse, er intervjuene med Yahya Hassan som kan tilskrives den offentlige autorale epiteksten. Men det finnes andre tekster i materialet som vi må anta Hassan ikke har vært involvert i, og som derfor ikke kan regnes med blant epitekstene. Intervjuene kan dessuten betegnes som uoffisielle eller semioffiselle i karakter fordi de innehar uttalelser som forfatteren mer eller mindre kan avskrive seg fra med uttalelser som «det var ikke det jeg sa» eller «det var ikke ment for offentligheten» (Genette, 2001, s. 10).

Genette peker på at *funksjonen* til en epitekst ikke alltid er paratekstuell, det vil si å presentere og kommentere teksten. Mange epitekstuelle samtaler handler mindre om

forfatterens arbeid enn om hans liv, opphav, vaner, og andre eksterne emner eksplisitt satt fram som samtaleemne, som for eksempel politiske temaer og lignende. I slike tilfeller har vi å gjøre med paratekstuell effekt heller enn funksjon: «Instead, therefore, we must look on these various exercises as occasions capable of furnishing us with paratextual scraps [...]» (Genette, 2001, s. 346). I intervjuene med Yahya Hassan finnes det en framtrædende tendens til å rette oppmerksomheten mot forfatterens liv og konsekvensene av hans medieuttalelser, noe som i varierende grad kan sies å ha en presenterende og kommenterende effekt på alfateksten.

Den andre typen presstekster i materialet vil jeg betegne som metatekster. Metatekster peker som oftest til verket ved referanse, gjerne i form av forfatterens navn, en boktittel eller sitat, mens andre ganger vil de kunne være mer fordekt og indirekte (Østenstad, 2009, s. 85). Metatekstene er avhengig av alfa-teksten og eksisterer ikke forut for verket, samtidig som de gir næring til dets tilblivelse. De følger av verket, samtidig som de garanterer dets eksistens (Østenstad, 2009, s. 85). I mitt materiale innehar metatekstene eksplisitte referanser til navnet, men ikke alltid til verket. Ofte finner vi hentydninger til verket og noen ganger er det en ambivalens i hvorvidt det er verket eller forfatterens uttalelser presstekstene sikter til. Budskap og historier som kan leses inn i verket, og Yahya Hassans epitekstuelle uttalelser, har i metatekstene en tendens til å sammenblandes. Denne tendensen vil jeg presentere senere i dette kapitlet.

Anmeldelsene

En del av tekstene i presse materialet kan innfanges, eller delvis innfanges, av begrepet «litteraturkritikk», som kan beskrives som en samlebetegnelse for alt arbeid med å definere, klassifisere, analysere, tolke og vurdere litteratur (Lothe, Refsum, & Solberg, 2007, s. 134). Vi finner presstekster som vurderer, analyserer og tolker *YAHYA HASSAN*, om enn ikke alltid som sitt primæranliggende. I mitt presse materiale behandler jeg litteraturanmeldelser som en egen kategori, forstått som tekster hvis hovedanliggende er å *vurdere* diktsamlinga. Professor i litteraturvitenskap, Tomas Forser, beskriver litteraturanmeldelser som

«[...] En text om en annan text innskriven i massemediernas dramaturgiska krav och järnhårda lönelag. Stark eller svag är en sådan text alltid villkorad både av genrehistoriens formspråk och av journalistikens nu. Den handlar om en annan text. Men den handlar också själv och berättar då sin egen historia» (Forser, 2002, s. 20).

Anmeldelser blir altså til under press fra flere ytre instanser og er betinget av sjangerforventninger til litteraturanmeldelser og journalistiske tekster. Anmeldelsens historie, som Forser sikter til, avslører hvilke prioriteringer skribenten har hatt, og avslører også underliggende holdninger han har til litterære – og andre temaer – og til sin egen rolle som kritiker. Utslag av anmelderens prioriteringer og holdninger i *YAHYA HASSAN*-anmeldelsene vil jeg behandle mer utfyllende i kapittel fire.

Litteraturvitenskapelig leksikon bringer følgende kjennetegn for anmeldelser: de er vanligvis signert, og er som regel både beskrivende og vurderende (Lothe, Refsum, & Solberg, 2007, s. 15). Hva angår mitt materiale, opererer jeg med følgende kriterier for en anmeldelse: de skal inneholde en vurdering og ha diktsamlinga som hovedobjekt. Anmeldelsene i materialet framkom alle tydelig som anmeldelser ved at de inneholdt disse karakteristikkene, samt at de var rubrisert som enten «anmeldelse», «digte», «bøker» eller «kritik». Det fremste kjennetegnet på en anmeldelse var allikevel at den opererte med et rangeringssystem tilsvarende «terningkast». Fem av syv anmeldelser benytta et slikt system, og utmerka seg med det umiskjennelige som en anmeldelse.

Tabell 3. Fordelingen av sjangre etter hvordan de forholdt seg til verket.

Anmeldelser	Autoral epitekst	Metatekst	Totalt
7	5	28	40

Infografikk 1, se vedlegg bakerste side.

Jyllands-Postens tekster

Sammenlignet med de andre avisene er Jyllands-Posten overrepresentert i perioden før diktsamlinga ble utgitt. Den stiller med seks tekster før debuten, og tre etter. Den første artikkelen er et intervju med en noe utfordrende vinkling: «Jeg kan ikke bruke Allah til noget» lyder overskriften. Her behandles særlige samfunnsproblemer fra Hassans miljø med Hassan som talerør. Deretter finner vi en artikkel med underoverskriften «Kritik», som legger til grunn for debatt sosialt bedrageri og Hassans uttalelser om dette temaet. Etterpå kommer en liten artikkel om trusler mot Hassan, før neste artikkel minner om et selvoppgjør fra Jyllands-Posten sin side. Artikkelen kan beskrives som en metadiskusjon om tendenser til å

politisere debuten. Videre trykker Jyllands-Posten et leserbrev om Hassans rolle i innvandrerddebatten, og til slutt en opinionsartikkel med omsorgssvikt som tema. Etter debuten stiller avisa med en anmeldelse der diktenes politiske potensiale antydes, før dekninga rundes av 19. oktober med to artikler om trusler; en om trusler mot folk som på en eller annen måte har kritisert Islam, og en spesifikt om truslene mot Hassan.

En vinkling som utpeker seg i artiklene til Jyllands-Posten er altså det som kan karakteriseres som «konsekvensene av islam-kritikk», som også subkommuniserer viktigheten av ytringsfrihet. Tekstprodusentene fremhevet, og var opptatt av, hva som skjedde når Hassan spesifikt, men også andre mennesker, kritiserte islam eller enkelte muslimers levevis. Tre av artiklene handler direkte om trusler. Den islamkritiske vinklinga dyrkes også i intervjuet. Sitatet om Allah står som overskrift, og utdrag fra diktsamlinga der det lyriske jeget artikulere vrede over «Allah og hans sendebud» siteres. Den voldsomme interessen for Islam kan sies å være symptomatisk for de danske riksavisene, og da især Jyllands-Posten. I en medieundersøkelse fra 2001, av danske mediers behandling av religioner i Danmark,²³ skrevet av antropologen Peter Hervik, viser empirien at omkring 95% av de mer enn 800 registrerte innleggene handlet om islam. (Hervik, 2002, s. 5). Mer om Jyllands-Postens vinklinger i kapittel 4 og 5.

Politikens tekster

Politiken er representert med fire tekster fra 5.oktober til og med utgivelsen 13. oktober. Alle de fire første er formelt kategorisert som «debat» gjennom bruken av temaord i layouten, og behandler debattemaer i varierende grad. Den første teksten er intervjuet som så å si sparka det hele i gang og satte Hassan på den samfunnskritiske radaren. Deretter trykkes en artikkel der hensikten er å finne ut om Hassan har «en pointe» gjennom å intervjuer mennesker med «tilsvarende flyttingebaggrund» som ham (Omar, 2013). Så kommer en kommentar fra litteraturredaktør i Politiken, Jes Stein Pedersen. Han drøfter om det var galt å la Hassan komme til orde som debattant før hans diktsamling var utkommet, og konkluderer, ikke overraskende, med at avisa ikke hadde gjort noe galt. Anmeldelsen til Politiken poengterer debatten, men fremhever at diktsamlinga ikke må reduseres til et debattinnlegg.

Etter debuten går det tolv dager, før Politiken er representert med fire tekster mellom 25-29. oktober. Her finner vi en kronikk om Hassans betydning litterært og politisk, fulgt av

²³ Fra perioden 15.mai til 15.august 2001, altså før 11.september 2001. (Hervik, 2002).

en reportasje fra miljøet Hassan kom fra og dette miljøets reaksjoner på Hassans debut. Deretter dukker det opp en notis om at aktører i utlandet vil kjøpe opp diktsamlinga, og til slutt finner vi et leserinnlegg av en student som kjenner seg igjen i beskrivelsene Hassan gir av sitt oppvekstmiljø.

Før debuten var altså Politikens pressetekster i stor grad opptatt av implikasjonene av Hassan sine medieuttalelser om foreldregenerasjonen og tilstanden i ghettomiljøene. Samtidig ble temaene i diktsamlinga til en viss grad trukket inn, men stort sett på en måte som kompletterte uttalelsene. Etter debuten benytta Politiken gjennomgående sosiopolitiske vinklinger der det var mest fokus på forhold utenfor diktsamlinga.

Ekstra Bladets tekster

Ekstra Bladet starta sin dekning med en et intervju 9. oktober. I intervjuet svarte en angivelig bekjent av Hassan på hans kritikk av oppvekstmiljøet. I teksten ble Hassans krasse uttalelser utfordra, og integrering var et underliggende tema. Vinklingen kan sies å gå i retning av å fremheve det polemiske i Hassan-diskursen. Artikkelen brukte Hassans angivelige bekjente metonymisk for Gellerup, gjennom underoverskriften «Gellerup svarer tilbake». Anmeldelsen i avisa 17. oktober gikk langt i å dyrke Hassan sin status som «rod» og «ghettodrenge», men viet ellers lite plass til forhold utenfor teksten. Etter debuten var Ekstra Bladet representert med en liten artikkel som tar for seg hvor mye Hassan kan regne med å tjene, mens den siste teksten var et referat av anmeldelsen.

Kristeligt Dagblads tekster

Yahya Hassan dukker første gang opp i Kristeligt Dagblad 10. oktober, med en liten artikkel trykket på forsida. Den tok for seg den postulerte vreden i visse muslimske miljøer over Hassans uttalelser og diktutdrag. Intervjuet som kom 17. oktober var forholdsvis opptatt av litterære anliggender. Hassan uttalte seg blant annet om sine litterære inspirasjonskilder. Avisastilte deretter med en anmeldelse som i minst grad av alle anmeldelsene var opptatt av teksteksterne forhold. Etter utgivelsen kom det en leder om Hassan på trykk 19. oktober. Her blir forfatteren beskrevet som et symbol på feilslått integrasjonspolitik, men også et lyspunkt i debatten om innvandrere og kulturmøter. Forfatteren av innlegget fastslår at Hassan ikke kan settes i politisk bås, men kan likevel sies å bruke Hassan til å fremme en politisk agenda – den at visse aspekter ved dansk sosialpolitikk er feilslått.

Deretter trykket avisa en notis om et debattarrangement om Yahya Hassan, der temaene er integrasjon og islam. 26. oktober kom det en artikkel som behandlet spørsmålet om hvorfor Yahya Hassans debut ble en sensasjon, og som befant seg i spalten «Bøger & Kultur». Suksessen ble forklart ved at Hassan oppfyller behovet den danske litterære scenen angivelig har hatt for såkalte innvandrerforfattere, og løftet om innblikk i det, for de fleste dansker, fremmedarta oppvekstmiljøet til Hassan. Til sist er avisen representert med et intervju med en palestinsk lyriker, som «føler seg beslægtet med danske Yahya Hassan» (Krasnik, 2013, s. 6). Koblingen til Hassan er at lyrikeren har møtt Hassan en gang på forfatteraften, og at de to er i besittelse av en slags felles diasporisk identitetsfølelse (selv om Hassan på det daværende tidspunkt aldri hadde vært i sine foreldres hjemland).

Overordnet ser vi altså at to av artiklene til Kristeligt Dagblad handlet om konkrete reaksjoner Hassans debut har avstedkommet, tre tekster hadde et overordnet litterært fokus, herunder anmeldelsen, mens to dreiet seg om henholdsvis politikk og palestinsk identitet. Dermed er Kristeligt Dagblad den avisa som er representert med flest tekster med et overveiende litterært fokus.

Weekendavisens tekster

Før debuten var ukeavisa Weekendavisen representert med en kommentar der Hassan settes i sammenheng med det innleggsforfatteren kaller «udlændingsdebatten», samt et spirende ungdomsopprør i muslimske miljøer. Anmeldelsen 18. oktober gjorde et poeng av debatten, men fremhever at diktsamlinga er enda sterkere og mer «akut hvidglødende» (Bukdahl, 2013, s. 2) enn medieopptredenene. Etter debuten var det ingen flere pressetekster fra Weekendavisen i materialet.

Informationens tekster

Informationens første pressetekst ble publisert 12. oktober, og kan karakteriseres som en debatt om oppdragelse. Her har artikkelforfatteren intervjuet innvandrere om deres egen oppdragelse, og hvordan de selv oppdrar sine barn i Danmark. Intervjuobjektene later til å være mennesker som ikke nødvendigvis har bakgrunn fra Midtøsten – det ser heller ut til at å være muslim eller ha muslimsk bakgrunn er fellesnevneren. Intervjuet var plassert i kulturseksjonen i avisa. Deretter stilte avisa med sin anmeldelse 18. oktober. Anmeldelsen utpekte seg som ganske særegen. Den problematiserte det å i det hele tatt kunne annelde diktsamlinga, siden Hassan hadde etablert seg som en såpass markant og viktig samfunnsrøst.

Samme dag trykket Informationen et intervju med Hassan, der temaene som ble tatt opp var ganske typiske for Yahya Hassan-diskursen. Det var snakk om hvordan Hassan ble tatt til inntekt for politiske agendaer, hvorvidt Hassan ønska å skape debatt, og kulturen i «ghettoen» som tematikk i diktsamlinga.

Etter debuten var Informationen kun representert med en debattspalte 21. oktober, der utenrikskorrespondenten tok for seg temaet krenkende språkbruk i sammenheng med identitetspolitikk. Hun trakk inn Hassan, som jo ikke er fremmed for å benytte karakteristikk som «late perkere», og lignende potensielt krenkende karakteristikk. Hos Informationen behandla alle presstekstene i overveiende grad samfunnsdebatttema, om enn forskjellige debatttemaer.

Berlingskes tekster

Berlingske er først representert 12. oktober med en utvetydig debattspalte. Her ble Hassan satt i sammenheng med såkalte autentiske stemmer og deres politiske potensiale. I anmeldelsen 13. oktober oppfordra anmelder, Kaseeber, leserne til å ta diktsamlinga alvorlig «ikke bare som udsagn om noget, men som lyrik». Etter debuten stilte avisa 16. oktober med en fast debattspalte, der tekstforfatteren hevda at Hassan er et vitne om feilslått sosialpolitikk.

Den mest særegne teksten i hele presstekstmaterialet, stod Berlingske for i form av en parodispalte den 20. oktober. Her forsøkte tekstprodusenten å emulere Hassans poetiske stil, herunder hans gangsteraktige oppførsel og «perkerdansk». Til sist hadde avisa en bokspalte 26.oktober om forfattere med dobbeltkulturell bakgrunn, deriblant Hassan, sine litterære gjennombrudd i Danmark. Her finner vi både alludering og eksplisitte referanser til såkalt «indvandrerlitteratur». I Berlingske ble altså Hassan gjenstand for omtale og referanser i ganske forskjellige kontekster. Dikteren ble representert i sosiopolitiske, satiriske og litterære sammenhenger uten et tydelig tyngdepunkt.

BTs tekster

Tabloidavisa BT er kun representert med én tekst, et intervju 13. oktober. Her har journalisten eller desken talende nok plassert underoverskriften «Samfundsrevser» over intervjuet. Journalist Lena Masri tok for seg mange av de samme temaene som de andre intervjuene (i materialet) allerede hadde behandla. Teksten tok for seg trusler, sannhetsgehalten i det Hassan har skrevet, kulturen i ghettomiljøet og hvordan Hassan opplevde den voldsomme medieoppmerksomheten.

Kapitteloppsummering

Før debuten var presstekstene mest opptatt av de kontroversielle og oppsiktsvekkende uttalelsene Hassan ga i diverse intervjuer, reaksjonene på disse, og om uttalelsene var representative for miljøene i sosialt belasta boligområder. Det var mer variasjonsrikdom i form av tema, vinkling og sjanger i tekstene som kom etter utgivelsen av diktsamlinga.

Anmeldelsene utgjorde en vesentlig del av Hassan-resepsjonen etter utgivelsen, med 8 (medregna et referat av en anmeldelse) av 25 tekster. 6 tekster var opinionsartikler av samfunnsdebattanter. Videre var en satireartikkel og to notiser publisert, henholdsvis om utsiktene Hassan hadde til å tjene godt på diktsamlinga, og utlandets interesse. Konkrete, fysiske reaksjoner på Hassans debut var også et gjennomgående tema, og fire artikler hadde trusler som primærfokus. Få steder, annet enn i anmeldelsene, var det diktsamlinga som i hovedsak lå til grunn for omtalen av forfatteren.

2. Hovedtendenser i materialet

Mitt resepsjonsfelt består som nevnt av 40 pressetekster fra landsdekkende danske papiraviser fra den måneden Yahya Hassan debuterte. Vi kan anta at pressetekster har til hensikt å gjengi, ofte komplekse, stykker virkelighet på en sannferdig måte, men det er ikke dermed sagt at tekstene nærmer seg virkeligheten på en måte som kan betegnes som objektiv eller nøytral. Journalistiske tekster skaper også virkelighet (Hågvar, 2007, s. 14). Denne virkelighetsrepresentasjonen finner vi spor av gjennom hvordan en sak vinkles, gjennom sjangervalg, hvilke aspekter ved en sak som vektlegges, hvem som kommer til orde, hvem som ikke kommer til orde, og hvilke ordvalg som benyttes. Disse journalistiske og redaksjonelle valgene kan vitne om spesielle perspektiver og underliggende holdninger. Under lesningen av materialet observerte jeg noen trekk som var mer framtrædende enn andre, og disse mener jeg er til stede i den grad at det kan være snakk om tendenser i materialet. I det følgende vil jeg presentere enkelte kvantitative funn i forhold til hvordan Yahya Hassans dikterdebut ble omtalt.

Debattemaenes framtrædende rolle

Forfatter Thomas Boberg uttalte i Jyllands-Posten 11. oktober at det er paradoksalt at mediene snakker med Yahya Hassan «fordi han er digter, hvorefter debattørene behandler han som garvet samfundsdebattør og glemmer digtene» (Fyhn Christensen, 2013). Det var opplagt Yahya Hassans dikterdebut som var den utløsende årsaken til at han fikk tilgang til diverse medieplattformer og kunne framføre sin kritikk der. Allikevel vil jeg hevde at pressetekstene ofte vitner om en usikkerhet fra tekstprodusentenes side om hvilken posisjon Yahya Hassan talte fra i de enkelte intervjusituasjoner. Et karakteristisk trekk ved Hassans opptredener i det offentlige var at han talte fra skiftende, usikre og sammenblandede posisjoner, først og fremst som dikter og/eller debattør.

Da Hassan i intervjuet med Jyllands-Posten 9. oktober uttalte at «Perkerne konkurrerer nærmest om, hvem der kan begå mest socialt bedrageri» (Schütt-Jensen, 2013, s. 21) vet leseren at disse beskyldningene er tufta på Hassan sine førstehåndserfaringer. Men hvem som framfører kritikken er langt mer usikkert. Eller sagt annerledes, hvilken rolle Yahya Hassan agerte da han ble intervjuet, forble usikkert. Rollene som en autentisk stemme, debattør, dikter, dikterisk jeg, kriminell, og offer for omsorgssvikt og vold, var alle tilstede i medias

formidling av fenomenet Yahya Hassan. Et spørsmål som derfor melder seg er hvorvidt Hassans kommentarer og kritikk i dagspressens intervjuer var *ment* å ha en epitekstuell funksjon. Skulle de presentere og kommentere alfateksten, eller serverte Hassan en egen agenda som kan betraktes løsrevet fra diktsamlinga?

Dette spørsmålet finnes det ikke noe enstydig svar på, men lyrikken og dikterens epitekstuelle uttalelser så ofte ut til å bli betrakta i forlengelse av hverandre, eller som én størrelse. Mange steder i resepsjonen ble Hassans uttalelser og diktutdrag sammenblanda, og denne størrelsen ble for eksempel beskrevet som «Yahya Hassans historie» (Skjoldager, 2013, s. 6). Videre var det en tendens til tvetydig eller inkonsekvent bruk av «hvilken» Hassan som ble omtalt, noe jeg skal komme tilbake til.

Som antyda i gjennomgangen av de forskjellige publikasjonenes dekning av debuten, framkom det tidlig at det i mindre grad var det publiserte dikterverket som styrte resepsjonen. At Hassans epitekstuelle uttalelser først og fremst ble gjenstand for omtale før teksten var utgitt, er forståelig, i og med at de berørte temaer som kan beskrives som brennbare i det offentlige ordskiftet. Hassans førstehåndsutsagn ble satt i sammenheng med rådende politiske diskurser, særlig diskurser om innvandring og integreringspolitikk. Det at Hassans kritikk mot foreldregenerasjonen spesielt, og innvandrer miljøer generelt, kom fra en posisjon som førstehåndsvitne, og med en gruppetilhørighet til miljøene han kritiserer, har identitetspolitiske implikasjoner. Som samfunnsdebattant Søren Villemoes artikulere i Weekendavisen 11.oktober:

Hvis man skal være ond, kan man se det som en form for uagtsom racisme, hvor man åpenbart skal have en særlig kulør og kultur før folk lytter. Skal man være god, kan man se det som noget alment og meget menneskelig: At det altid gør et dybere indtryk, når budbringeren er et førstehåndsvitne, der har mærket tingene på egen krop (Villemoes, 2013)

Hassan ble i media ofte presentert og forstått som et sannhetsvitne med innside-kjennskap til ghettoene i Aarhus Vest. Slikt genererer debatter, all den tid diskursen om innvandrere og integrering i Danmark har vært prega av negative representasjoner i særlig noen publikasjoner, og jevnt over harde fronter. Det gjelder særlig islam og muslimer, som påvist i tidligere nevnte «Mediernes muslimer. En antropologisk undersøgelse av mediernes dækning av religioner i Danmark» (2002). Her blir det sagt om dekningen av islam at dialogen om reelt eksisterende problemer uteblir, «og debatten præges av myter og uforsonlige kommentarer [...]» (Hervik, 2002, s. 325).

Debattemaene var altså dominerende i mottakelsen. Estetiske eller litterære

anliggender ved debuten ble i mindre grad omtalt og diskutert. Hvorvidt diktsamlinga for eksempel gjenspeilet noen tendenser i samtidslitteraturen eller samtida som sådan, var sjelden temaet. Det er interessant å se på hvordan verket ble brukt i presstekstene i tidsrommet før utgivelsen, mens tekstprodusentene kun hadde en begrensa tilgang til innholdet. Noen ganger ble diktsamlinga brukt på en måte som komplementerte uttalelsene, slik som i intervjuet med Hassan i Jyllands-Posten 9.oktober. Her brukes hele åtte diktutdrag for å illustrere den intervjuede Hassans fortelling om oppveksten i Aarhus vest.

Totalt var 28 av 40 presseartikler, eller 70% av tekstene, i varierende grad opptatt av forhold utenfor alfateksten. Disse debut-eksterne forholdene hadde som regel karakter av å være diverse sosiopolitiske debatter sparka i gang av Hassans epitekstuelle uttalelser. De var kun i mindre grad knytta til diktutdrag eller diktsamlinga som helhet. Formelt er ordet «debat» brukt 11 ganger, i underoverskrifter, kategorisering av tekstene og i ingresser, i tekstene som utgjør mitt materiale.

Til sammen ble Hassans utspill og de publiserte diktutdragene ofte mottatt som debattinnlegg i en innvandrings- og integreringsdebatt, og tidvis som en generell analyse av problemene i såkalte innvandrer miljøer. Resepsjonen av debuten som et debattinnlegg var særlig synlig i opinionsartiklene i materialet. Noen samfunnsstemmer så seg lei på dette, og mente at han var en sint ung mann som ikke brakte noen løsninger eller analyse. I Jyllands-Posten 11. oktober uttalte forfatter Thomas Boberg «Debattører kaster seg over ham og bruker ham til sine debatter, selv om det han sier ikke er en særlig klar analyse af ret meget. Han er digter. Det er ren vrede. Han er helt vild vred på nogle folk, som bankde ham. Det er jo det, det handler om» (Christensen, 2013). Jeg vil undersøke og analysere den politiserte mottakelsen av Yahya Hassan ytterligere i kapittel 5, med utgangspunkt i en casestudie.

Hvilken Hassan omtales?

Et ledsagerfenomen til debattendensene, er det å ikke å avklare «hvilken» Hassan som omtales i pressteksten, og dermed om det er hans uttalelser i pressen eller beskrivelser fra diktsamlinga det siktes til. I og med at den empiriske Hassan deler navn med det lyriske jeget i *YAHYA HASSAN*, kan leserne fort bli forvirra over hvilken av disse størrelsene som omtales, uten en presisering fra tekstforfatterens side. For eksempel ser vi en tvetydig bruk av Hassan-navnet i en liten artikkel i Jyllands-Posten om dødstrusler mot Yahya Hassan. Her er det snakk om «Yahya Hassan sine ytringer», etterfulgt av beskrivelser som kunne vært henta både fra diktsamlinga eller intervjuer (Schütt-Jensen, 2013, s.17). En notis i Kristeligt Dagblad

meddeler tid og sted for et debattmøte der debattobjektet er «Yahya Hassans historie om svigt og vold i barndomshjemmet i Gellerup [...]» (Kristeligt Dagblad, 2013), uten at det gis noen nærmere forklaring på hva slags historie det siktes til.

Det er ikke uvanlig at forfatternavn brukes metonymisk for verkene eller forfatterskapene sine, f.eks. «Jeg leser Ibsen». I tilfellet Yahya Hassan blir en slik språkbruk ytterligere komplisert av de tidligere nevnte grunner. Som gjort rede for i kapittel 1, legger jeg til grunn en forståelse av autofiksjon som tilsier at disse størrelsene ikke er identiske. Selv om *YAHYA HASSAN* er uttalt selvbiografisk, kan man ikke hevde at det eksisterer et 1:1 forhold mellom den empiriske Yahya Hassan som uttaler seg hardtslående i media, og det lyriske jeget som kommer til uttrykk i diktsyklusen. Indikasjoner på et misforhold mellom den lyriske og empiriske Hassan, ser vi blant annet gjennom de tidligere nevnte fiksjonalitetsmarkørene.

Allikevel har leseren ingen grunn til å betvile at det er den empiriske Hassan sin erfaringsverden som nok ligger til grunn for innholdet i verket. Heri ligger nok diktsamlingas fascinasjonskraft – det selvopplevde og autentiske fenger og fascinerer. Jeg vil argumentere for at det å operere med tydelige skillelinjer, eller å problematisere forholdet mellom den empiriske Hassan og det lyriske jeget, ville vært hensiktsmessig i pressens omtaler. Uten en slik presisering risikerer diktsyklusen å bli redusert til et debattinnlegg, og det å likestille lyrikk med debatt er problematisk. Det eksisterer andre normer for lyrikk enn det gjør for samfunnskritikk framført i dagspressen. Lyrikk forplikter seg ikke til virkeligheten på samme måte som samfunnskritikk. Grensene for lyrikk er forskjellige, som religionssosiolog Sherin Kankhan uttaler i Politiken 27.oktober:

Det er lyrik, det er jo ikke noget, han siger i interview. Det er lyrik, og man kan ikke overføre lyrik til virkeligheden, for i lyrikken må man godt bryde grænser. Det er meget vigtigt, at muslimer forstår, at man må skelne mellem religionskritik og propagerende antiislamisk retorik – og mellem lyrik og debatindlæg. Det her er kunst og lyrik. (Skjoldager, 2013, s. 7)

I forlengelse av Khankan, vil jeg hevde at det er uredelig å, uten videre, tilskrive den empiriske Hassan holdninger eller kritikk som kan leses inn i diktsamlinga, eller å holde Hassan moralsk ansvarlig for innholdet. Denne typen reaksjoner fant vi først og fremst hos teksteksterne kilder i presstekstene. For eksempel uttalte et av intervjuobjektene fra Aarhus Vest i Politikens artikkel om Hassans oppvekstmiljø: «Yahya Hassan tillader seg at kritisere andre nydanskere for kriminalitet og socialt bedrageri, når han samtidig digter om sin egen kriminelle løbebane» (Skjoldager, 2013, s. 6). Den empiriske Hassan blir sjelden eksplisitt holdt moralsk ansvarlig for innholdet i verket av noen aktører i presstekstene, men tekstprodusentene antydte flere ganger at det er budskap i diktsamlinga som har fått

angivelige muslimer til å reagere med trusler.

I materialet forekom det også at tekstprodusentene presiserte hvorvidt det var snakk om Hassans uttalelser eller dikt, for så å bruke sitater som trolig stammet fra den av størrelsene det ikke var snakk om. Jyllands-Posten var for eksempel inkonsekvente i det de parafaserte Hassan fra et annet intervju: «Alle perkere svindler» skrev journalisten, for så å følge opp med spørsmålet «Vreden er ikke til at tage fejl af i hans digte, men har han ret?» (Gustavsen, 2013). Dermed ble media-Hassans uttalelser kobla sammen med vreden i diktene hans.

I et debattinnlegg uten signatur i Jyllands-Posten 12. oktober, kan vi lese at Hassan utgir en diktsamling som «allerede en uke før udgivelsen har formået at skabe forsider og debat». Men det virker betimelig å spørre seg om det ikke heller var Hassans uttalelser som hadde det. Riktignok var diktsamlinga den underliggende årsaken til at Hassan fikk adgang til mediene, og benytta dem som talerør for sin kritikk, men det blir forledende å påstå at det var diktsamlinga *i seg selv* som skapte medieoppstyr.

Tendensen til sammenblanding av det lyriske jeget og den empiriske Hassan var tydeligst i anmeldelsene. I Politiken tar anmelderen opp implikasjonene av at diktsamlinga er uttalt selvbiografisk: «Hvilket selvfølgelig ikke forhindrer at 'jeg' også bliver en position, en attitude, en genstand og en stemme, der står til afprøvning og definition [...]». Selv om Rösing tilsynelatende var medvitende om at forfatter-jeget og det lyriske jeget ikke nødvendigvis er synonyme, kolliderer dette skillet etterhvert: «Yahya beskriver sin sindssygt hårde barndom [...]». Videre er det snakk om «Yahyas²⁴ vrede», «Yahyas beskrivelser» og «Yahyas stemme» (Rösing, 2013:2).

Ekstra Bladets anmeldelse opererte derimot ikke med noen skillelinjer mellom Hassan-jeget og den empiriske Hassan. «Her er en knægt, som taler med dundrende klar stemme. Og han taler højt!» skrev anmelder Ørsted. Videre blir «Hassans verbale boksehanser» omtalt (Ørsted, 2013, s.12). Også i Informationens anmeldelse ser vi en sammenblanding av det lyriske jeget og den empiriske Hassan. Det er snakk om «Yahya Hassans stemme», og seinere kun ham: «[...] undervejs hører vi om den lærer, der gav ham den første digtsamling». Anmeldelsen i Berlingske av Søren Kassebeer bruker «det jeg, der digter». Men så har anmelderen en fornemmelse av at «den helt ret rammer det, som Yahya Hassan gerne vil sige» (Kassebeer, 2013). Hvilken Hassan er det som blir tillagt hensikter,

²⁴ En analyse av anmeldernes tendens til å være «dus» med Hassan, er et interessant aspekt ved resepsjonen jeg ikke vil ta opp i denne omgang.

synes det betimelig å spørre seg.

Disse anmeldelsene representerer dermed en tendens til enten å ikke utvise en bevissthet om skillelinjene mellom forfatter, forteller og lyrisk jeg, eller å gjøre det, men å benytte en navnebruk som skaper en tvetydighet om hvilken av disse størrelsene som omtales. De resterende anmeldelsene i Kristeligt Dagblad, Jyllands-Posten og Weekendavisen opererte derimot med en mer medvitende tendens når det gjaldt det komplekse forholdet mellom forfatter, forteller og jeg-person.

Flere av tekstprodusentene i presse materialet var altså notorisk upresise når de omtalte de ulike Hassan-skikkelsene. En konsekvens av sammenblandinga mellom det lyriske og empiriske jeget, kan være at disse to størrelsene uvegerlig kobles sammen hos leseren. Pressetekstene la føringer for at disse er to sider av samme sak, noe som åpnet for å lese diktsamlinga som debattinnlegg.

3. Yahya Hassans identitetsspill

En påtagelig tendens i pressematerialet er at Yahya Hassans fremmedhet og muslimske bakgrunn betones. Betegnelsene «palæstinenser», «muslim», «indvandrer» og «nydansker» har jeg valgt å kalle fremmedhetsmarkører. De er til en viss grad relevante biografiske og faktuelle opplysninger, men karakteriserer også dikteren som annerledes enn de etniske danskene. Yahya Hassan blir «den andre»

Den andre

Fremmedhet er en egenskap som må betraktes i relasjon til noe annet, i dette tilfellet majoritetskulturen i Danmark. Ifølge forsker i politisk geografi, Allison Mountz, tjener begrepet «den andre» både som et substantiv og en handling. Som substantiv er 'den andre' en person eller gruppe som er forskjellige fra en selv. Ved å plassere seg selv i sentrum, vil 'den andre' alltid konstituere utsiden, personen som er annerledes (Mountz 2009, s. 328). 'Den andre' brukes også som en handling: «as a verb «other» means to distinguish, label, categorize, name, identify, place and exclude those who do not fit a societal norm» (Mountz 2009, s.338). Den sosiokulturelle gruppa Hassan tilhører kan sies å bli utsatt for det Mountz beskriver som «othering» gjennom en polariserende innvandringsdebatt, en konfliktorientert framstilling av minoriteter i media, (se for eksempel Mustafa Hussain sin undersøkelse «Islam, Media and Minorities in Denmark» [2000]) og stempling av boligområdene deres som ghettoer.

Peter Hervik ser den kulturelle forestillingen om «oss» og «de andre» som del av den nye nasjonalismen som oppstod i Danmark på 90-tallet, og dens «ledsagerfænomen nyracismen». Han hevder at oppblomstringen av disse strømningene forårsaket at «[...] den såkalte «signifikante anden» – den man spejler seg positivt og negativt i» ikke er andre nasjonalstater [...] «men snarere de mest synlige etniske minoriteter» (Hervik, *Mediernes muslimer. En antropologisk undersøgelse af mediernes dækning af religioner i Danmark*, 2002, s. 163).

Hervik viser hvordan landsdekkende aviser, hovedsakelig Jyllands-Posten, gjentatte ganger innenfor et gitt tidsrom brukte narrativet om danskernes overlegenhet i forhold til andre nasjonaliteter, spesielt i forhold til islamske nasjoner. Danskhet fungerte som et vern mot islam (Hervik, *Mediernes muslimer. En antropologisk undersøgelse af mediernes dækning af religioner i Danmark*, 2002, s. 164). I visse medieframstillinger har det altså siden 90-tallet

blitt konstruert et bilde av islam, og herunder muslimer, som en slags hovedfiende til det som er dansk. Midt oppe i denne polemiske innvandrer- og islam-diskursen dukker Yahya Hassan opp, som en representant for «den andre».

Selve handlingen å identifisere etnisitet kan ikke sies å være reduksjonistisk, stigmatiserende eller rasistisk *i seg selv*. Allikevel er ikke identifikasjonsmarkører tilfeldige. Uavhengig om en journalist, redaktør, politiker eller noen andre bruker den ene eller annen kategori, vitner bruken om et bestemt perspektiv, et bestemt ståsted og en bestemt maktposisjon (Hervik, *Mediernes muslimer. En antropologisk undersøgelse af mediernes dækning af religioner i Danmark*, 2002, s. 37). Hensikten med dette kapittelet er ikke å moralisere, men å forsøke å analysere bruken av slike kategorier som redskaper til å danne en mer omfattende forståelse av en selv og andre. Hvordan fremmedhetsmarkører brukes i Yahya Hassan-diskursen er interessant fordi det gir indikasjoner på hvordan Yahya Hassan forstås som debuterende dikter, som debattant og som person med minoritetsbakgrunn i Danmark. Forskningsspørsmålene i dette kapittelet er: hva karakteriserer bruken av fremmedhetsmarkører i resepsjonen? Er det en sammenheng mellom Yahya Hassans bakgrunn og resepsjonen han fikk?

Hva angår begrepene for «fremmede» brukt i materialet, benytter jeg meg av Dansk Sprognævns²⁵ definisjoner. Jeg har benytta meg av Sprognævnet sin ordbok på nett for å få antatt oppdaterte og pålitelige beskrivelser av begrepene for «fremmede» som er brukt i presse materialet av diverse kilder, Hassan selv i epitekstene, samt av det lyriske jeget i *YAHYA HASSAN*.

Først vil jeg undersøke begrepene brukt om etniske minoriteter av det lyriske jeget i *YAHYA HASSAN*. Disse vil jeg se i sammenheng med andre identitetsbetegnelser brukt i diktsamlinga. Deretter vil jeg drøfte bruken av tilsvarende betegnelser gjort av den empiriske Hassan i intervjuene i mitt presse materiale. Det er relevant å se på den empiriske og lyriske Hassans bruk av betegnelser for etniske minoriteter, da dette la føringer for vokabularet som ble benytta i Yahya Hassan-diskursen. Diktsamlinga var en del av den tekstuelle konteksten i pressetekstene. Diskursen sprang ut fra Yahya Hassans første uttalelser i intervjuer med pressen, samt innholdet i selve diktsamlinga – Hassan stilte opp i media som en representant for et miljø som for den gjengse danske nok fortonte seg som fremmedarta og som få hadde

²⁵ De er en statlig forskningsinstitusjon under Kulturministriet med hovedoppgaver å følge det danske språks utvikling, svare på spørsmål om dansk språk og språkbruk samt å fastlegge den danske rettskrivingen. De tilsvarer Språkrådet i Norge.

kjennskap til, og han snakka om dette miljøet på sine egne premisser og med sitt eget ordforråd. Men dette ordforrådet har, som jeg skal komme tilbake til, identitetspolitiske implikasjoner.

Identitetsbetegnelser i *YAHYA HASSAN*

I diktene ligger en viss verdensanskuelse til grunn, som blir bearbeida. Vi følger narrativet til et lyrisk jeg, men også flere stemmer som ikke uten videre kan tilskrives samme litterære person. Den lyriske Hassan vokser opp i et ghettomiljø i Aarhus Vest, der store deler av den voldelige og religionsbesatte barndommen finner sted. Vi følger ham også på ferieturer i Midtøsten, på *specialskole*, diverse institusjoner og sosialpedagogiske oppholdshjem. I den siste delen av diktsamlinga følger vi dikterjegets kriminelle eskapader, som leder til varetektsfengsling og rettsmøter. Det finnes også lysglimt i den dystre historien. Dommer Kristensen lar Hassan-jeget slippe unna med «EN BETINGET» (Hassan, 2013, s. 165) fordi han har lest i avisa at han er opptatt på Forfatterskolen. Allikevel gjennomgår ikke det dikteriske jeget noen entydig dannelsesreise. Utviklinga fra offer og marginalisert «ghettodrenge» til gryende intellektuell og dikter er hele tida prega av ambivalente identitetskonstruksjoner, og munner ut i en refleksjon om hans egen utilstrekkelighet:

MIG JEG ER HUND

MIG JEG ER BESKIDT MIN SJÆL ER FATTIG

OG OVENPÅ UGERNINGEN JEG DØSER HEN I FORÅRSSOLEN

(s.169)

Det lyriske jeget i *YAHYA HASSAN* er en person hvis oppførsel, framturen og interesser gjør at han ikke uproblematisk passer inn i noe sosiokulturelt miljø. I så måte kan man betrakte *YAHYA HASSAN* som en studie i det å være mistilpassa i et univers prega av menneskemangfold og tallrike identitetsbenevnelser.

Det hører med til historien at fortellerstemmen i diktsamlinga benytter et fargerikt og variert, men også nedsettende, språk for å beskrive forskjellige kulturelle grupperinger og etnisiteter. Benevnelserne betegner ofte menneskegrupper som den lyriske Hassan kan sies å ha en tilhørighet til, både ved at de har lignende etnisk, sosiokulturell eller religiøs bakgrunn som ham, og i videre forstand ved at de har minoritetsbakgrunn i Danmark. Dermed vil jeg ikke kalle begrepene brukt av det lyriske jeget om kulturelle grupperinger og etnisiteter for fremmedhetsmarkører, men identitetsbetegnelser, ettersom diktene er skrevet fra nettopp den

fremmedes *insider*-perspektiv.

Det å omtale Hassan og individer og grupperinger med samme bakgrunn for «den fremmede» kan framstå som reduksjonistisk. Dog er det viktig å understreke at dette ikke er ment å være et normativt utsagn om den samfunnsmessige statusen til det mangfoldet av mennesker med minoritetsbakgrunn vi støter på i diktsamlinga. Derimot viser betegnelsen til majoritets-Danmarks stereotype oppfatning av mennesker med minoritetsbakgrunn. Som tidligere siterte Sherin Khankan sa om Hassans litterære bedrifter: «Yahya Hassan utvider naturlig det danske lyriske narrativ til også at inkludere 'den fremmede' på godt og ondt» (Khankan, 2013).

Begrepet identitet blir i dagligtale brukt i mange sammenhenger, og i avhandlinga legges det til grunn en forståelse av begrepet som innebærer at det beskriver, ikke kun, vår personlige identitet, men også f.eks. nasjonal, felles eller politisk identitet. Begrepet brukes til å innfange opplevelser av selvet, av andre personer eller kulturer (Amin og Zeneli, 2011, s. 9). Identitetsmodellen som ligger til grunn for undersøkelsen baserer seg på at identitet ikke skal betraktes som en konstant størrelse, men som noe som oppstår relasjonelt og diskursivt. Denne anti-essensialistiske måten å forstå identitet på må sees i forlengelse av Judit Butlers teorier om kjønn som performativt. I *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity* (2008) bryter Butler, med Anne Marthe Becks ord «[...] ned distinksjonen mellom sosialt kjønn og biologisk kjønn (gender/sex) og vurderer det slik at det ikke finnes et biologisk kjønn, en essens, som eksisterer uavhengig av det sosiale kjønn» (Beck, 2013, s. 10). Butler ser på kjønn som repeterende sosiale opptredener heller enn uttrykk for en a priori virkelighet. I forlengelse av denne idéen, støtter jeg meg på Baumans teorier om identitet i senmoderniteten som flytende og forhandlingsbar. Bauman beskriver identitetsdannelse i den han kaller *den flytende moderniteten* som karakterisert av en mengde problemer, heller enn en ensretta kampanje (Bauman, 2004, s. 14).

Pluraliteten av samfunn og menneskegrupperinger vi, som deltagere i den flytende moderniteten, deltar i og eksponeres for, gjør det ifølge Bauman vanskelig for individet å tilegne seg en koherent identitetsforståelse. I tråd med Baumans og Butlers identitetsteorier, legges det i avhandlinga til grunn et syn på identitet som noe som ikke er fiksert, naturlig eller essensielt, men derimot stadig skiftende og sosialt eller individuelt konstruert.

I *YAHYA HASSAN* finner vi både kollektive og individuelle identitetsbetegnelser, men ingen tilfeller av uproblematisk identitetstilegnelse for det lyriske jeget. Her finnes ingen stolt selvidentifisering – konteksten avslører alltid en distanse eller en problematisering. I

handlinga foregår det stadig forhandlinger om det lyriske jegets identitet. Forhandlingene skjer gjennom, ofte motstridende, sosiale og kulturelle forventninger fra representanter for oppvekstmiljøet, herunder det muslimske og familieorienterte, og representanter fra det offisielle Danmark, institusjons-Danmark og kultur-Danmark. I presstekstene er det for den empiriske Hassan andre identitetsbetegnelser i spill, noe jeg vil komme tilbake til i kapittel 4.

Begrepet «perker»

Det mest brukte begrepet om minoritetene er i diktsamlinga «perker»²⁶, som jeg talte 21 tilfeller av i eller annen form. Diktsamlinga er befolka av mange perkere, herunder perker i forskjellige former av bestemthet og antall, gellerupperkere²⁷, perkerbrødre, «fucking perker» og i étt tilfelle: «tumpeperker». Dansk Sprognævn definerer ordet perker som en «nedsættende betegnelse for indvandrere og flygtning». Uttrykket har vært kjent siden 1985, og er muligens danna av perser og dyrker. (Jarvad, 1999). Begrepet betegner altså en særdeles vagt definert gruppe, der det sentrale later til å være at de skal ha innvandrerbakgrunn. I realiteten framstår det dog som om begrepet ikke er beregna på alle typer innvandrere, men dem av herkomst fra Midtøsten eller Afrika. Den Danske Ordbog på nett beskriver perker som en «udenlandsk udseende person med mørk hud» (Den Danske Ordbog, u.d.). Man kan selvsagt diskutere hvor mørk man er om man er fra, for eksempel, Afghanistan, så det sentrale later til å være at perkeren skal være ikke-vestlig, helst fra Midtøsten, og gjerne muslim. Dette konkluderer jeg med etter å ha studert bruken av begrepet i *YAHYA HASSAN*, i presstekstene og i dansk presse for øvrig.

Til tross for Dansk Sprognævn sin definisjon av perker som et nedsettende begrep, har ordet, og særlig avarter av det, flere konnotasjoner knytta til seg. DR, Danmarks offisielle kringkastingsselskap, sendte i 2015 en programserie for tv kalt «PerkerDansk», der de «spørger flygtninge, indvandrere, og deres efterkommere, hvordan det er at være dansk med anden etnisk baggrund» (www.dr.dk, 2015). At et nasjonalt lisensfinansiert organ bruker dette begrepet i en av sine produksjoner, må sies å være en indikasjon på at det ikke er ment å være

²⁶ Det nærmeste vi kommer uttrykket på norsk, er «pakkis». Heretter perker uten klammetegn.

²⁷ Gellerupparken er et ghettoområde/sosialt belasta boligområde i Aarhus Vest. Gellerupparken/Toveshøj inngår per oktober 2013 i Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter sin liste over særlig belasta boligområder. Den hadde 7038 beboere i januar 2013, hvorav 78,6 % er innvandrere, eller andregenerasjonsinnvandrere, fra ikke-vestlige land. 51,1 % er uten tilknytning til utdanning eller arbeidsliv ut fra et 3-årig glidende gjennomsnitt mellom 2009-2012. Det var 446 straffedømte per 10 000 beboer over 18 år beregna ut fra den samme perioden (Ministeriet for by, bolig og landdistrikter, 2013)

et skjellsord i alle tilfeller. Det er selvfølgelig også en forskjell på skriftlig og muntlig språkbruk. Muntlig språk er som oftest mer uformelt, og tekst som etterligner muntlig språkbruk slipper dermed unna med en mer uformell uttryksmåte.

Allikevel er det ikke gitt at begrepet er uproblematisk. I kontrast til denne antatt humoristiske bruken av begrepet, finner vi en liten sak omtalt i Berlingske 23.01.2009, der «politiet afviser 'perker'-tiltale». Denne saken omtaler en nettside som hadde publisert en video der en politibetjent angivelig kalte en demonstrant for perker, noe som ble avvist av politiet. I artikkelen står det at det ifølge juridiske eksperter kan være «strafbart, hvis betjenten bruker uttrykket 'perker'». Nå er det selvfølgelig forskjell på hva slags ytringer offentlige tjenestemenn versus lettbeint dokumentarisk underholdning kan tillate seg. Ut fra det jeg har observert av bruken av begrepet perker i mitt materiale, samt i andre danske presstekster og offentlige ytringer, har jeg kommet fram til følgende norm: perker er helst ikke noe man kaller individer, men derimot sosiokulturelle fenomener. Da skal begrepet ikke stå alene, unntatt om det står i klammetegn, men som førsteledd i endosentrisk sammensatte ord, som for eksempel «perkerdansk».

Begrepet skal altså ikke brukes som en faktisk beskrivelse av individer eller grupperinger, unntatt om du kan sies å tilhøre gruppa begrepet rammer. Det er en kjensgjerning at marginaliserte grupper har større «rett» til å bruke nedsettende begrep, retta mot gruppa de tilhører, om seg selv, og dette gjelder også for perker. Denne praksisen kan sees i sammenheng med det at marginaliserte grupper «tar tilbake» ord som har blitt oppfatta som støtende, slik som «pakkis» i Norge, som lenge var nærmest tabu, men som nå tidvis er i bruk av ungdommer, helst mellom venner med pakistansk bakgrunn (Vonen, 2013).

Jeg observerer at perker brukes i humoristiske (øyensynlig både av etnisk danske og av mennesker med minoritetsbakgrunn), selvironiske og identitetskonstruerende sammenhenger, men ikke alene som en beskrivelse av «den andre». Litteratur har selvfølgelig også større kunstnerisk frihet til, innenfor rammene av et litterært univers, å tøyne grenser, benytte støtende språkbruk og gjengi eller beskrive en hensynsløs virkelighet.

Perker-begrepet i *YAHYA HASSAN*

Perker er altså den mest brukte, potensielt nedsettende, identitetsbetegnelse som primært er knyttet opp mot etnisitet i diktsamlinga. Overordna har perkerne vi støter på i diktsamlinga kun negative (eller ingen spesielle) egenskaper knytta til seg. De begår alskens kriminalitet, herunder heleri, kjøp av helerverer, sosialt bedrageri, vold, og de framstår ofte som noen

uintegrerte dagdrivere. Vi møter blant annet «TRE GELLEUPPERKERE» (s.110), som trekker en stjålet moped i retning moskeen ved bønnetid, perkere som selger stjalne motorsykler (s. 86), bistår fetter Ahmad med kriminalitet (s. 125), er kunder hos pusheren (s. 132), og henger foran matbutikken Fakta der de *disser* Danmark og «panserne²⁸» (s. 148). En typisk representasjon av perkere finner vi i diktet «EID» der en skikkelse betegna som «HAN» kjøper håndvesker billig og selger dem dyrt: «HAN MØDTES MED TO PERKERE UNDER EN BLOK» (Hassan 2013, s. 91). Det virker tvilsomt at denne transaksjonen er lovlig, og den faller dermed inn under kategorien ulovlige aktiviteter som så mange av diktsamlingas perkere knyttes til. Blokkleiligheter er en del av miljøet perkerne vanker i, men det er også en del av bomiljøet til de øvrige skikkelsene fra det lyriske jeget sitt oppvekstmiljø. Ghettoen er jo nærmest per definisjon boligblokker.

Det er rimelig å anta at alle perkerne i *YAHYA HASSAN* er menn. Dette fordi kvinnene i diktsamlinga later til å bli spesifikt identifisert som kvinner, for eksempel som «ARABISKE PIGER» (s. 65) og «ARABERKVINDER» (s. 100). Kvinnene dukker også opp i familiære relasjoner som søster, mor, kusine, eller som beskrevet med sin yrkestittel eller andre karakteristikk. Vi støter for eksempel på en «PÆDAGOGKVINDE» (s. 161), ei DAME SOM AGERER REDAKTØR (s. 167) og en FLOK UBRUGELIGE KVINDER i søsterens forlovelsesfest (s. 156). Disse benevnelsene føyer seg inn i den øvrige tendensen i diktsamlinga til å gi de litterære bipersonene navn etter emblematiske egenskaper. Betoningen av disse litterære skikkelsenes kjønn er kanskje ikke så merkelig, i og med at *YAHYA HASSAN* er skrevet fra et mannlige perspektiv. Dessuten inngår kvinnene i ghettoen i en mannsdominert, patriarkalsk kultur, som også gir grunn til å anta at perkerne er menn. Kvinnene fra det sosiokulturelle miljøet til dikterjeget har rett og slett ikke det samme handlingsrommet til å henge rundt i gatene eller begå kriminalitet, som mennene. Det hindrer dem dog ikke i å begå sosialt bedrageri, men de slipper unna perker-stempelet.

Det lyriske jeget i *YAHYA HASSAN* sammenligner også seg selv med en perker. Han får responsen «JEG VIL IKKE DANSE MED EN PERKER» slengt mot seg på en skoledans etter at han byr opp ei lubben jente til dans. Situasjonen kulminerer med at den berusede lyriske Hassan brutalt raner denne jenta for vesken, hvorpå han «TØMMER DEN FOR VÆRDIER SOM EN FUCKING PERKER» (Hassan 2013, s. 47). Det er all grunn til å tro at det er et kausalt forhold mellom disse to hendelsene. Det lyriske jeget får en, trolig rasistisk motivert, bemerkning slengt mot seg etter å ha gjort en øyensynlig sympatisk gest, og ender

²⁸ Slang for politi.

opp med å handle i tråd med de negative forventningene til en perker, som en slags selvprojisering. Når han først har blitt stempla som en perker på en slik eksplisitt måte, drar han kanskje ingen fordel av å prøve å hevde seg som en ikke-stereotypisk perker, og kan heller ta eierskap over begrepet. Denne hendelsen er viktig fordi den for Hassan-jeget er en tydelig, eksplisitt påpekning av hans status som grunnleggende mistilpassa i majoritetskulturen, og dette fra en danske. Hjemme blir han opplært i skikker og verdier som tidvis står i opposisjon til samtids-Danmark, og får i denne episoden bekrefta at han også *er* annerledes. Jenta dømmer ham som perker, med alle de implisitte negative egenskapene det innebærer, øyensynlig kun ved å betrakte hans framtoning. En avgrening av perker-begrepet som særlig anmeldelsene var opptatt av, er såkalt «perkerdansk» og hvordan den realiseres i diktsamlinga, noe jeg vil se nærmere på i dette kapitlet.

Selvidentifikasjon

Episoden nevnt ovenfor er symptomatisk for det lyriske jegets måte å manøvrere mellom forskjellige identifikasjoner, det være seg identitetsbetegnelser brukt mot ham, eller mer selvreflekterende tilfeller av identitetsbeskrivelser²⁹. Det brukes en lang rekke selvidentifikasjoner i *YAHYA HASSAN*, og jeg vil i det følgende behandle de mest sentrale. I ett tilfelle brukes pronomenet vi, som en henvisning til noen flyktingers tendens til å oppgi en yngre alder i offisielle papirer: VI ER FLYGTNINGE UDEN ALDER (Hassan 2013, s. 100). Gjennom bruken av det inkluderende «vi», virker det som om fortellerstemmen identifiserer seg med en stor og sammensatt gruppe: flyktingene i Danmark. Den lyriske Hassan (og den empiriske) er født i Danmark, besitter dansk pass, og er i så måte ikke noen flykting, i alle fall ikke juridisk. Allikevel uttrykker fortellerstemmen³⁰ en forbindelse til denne gruppa. Det er som om flyktingstatusen har blitt overført fra foreldrene til ham, og blitt en integrert del av hans selvbilde.

Som tidligere nevnt benytter Hassan-jeget begrepet perker om seg selv, men det opptrer også i tilfeller hvor han ikke bruker det som selvidentifikasjon. I diktsamlingas avsluttende «LANGDIKT», som utforsker en del selvidentifikasjoner, beskriver Hassan-jeget seg som en «LILLE PERKER». Han ser tilbake på seg selv i folkeskolen, og tillegger

²⁹ Det skal sies at diktsamlinga tidvis benytter en pronomenbruk som skaper forvirring om det er den samme litterære skikkelsen som omtales gjennom hele diktsamlinga. Vi ser dette for eksempel gjennom bruken av «han» og «du». Det er allikevel flere grunner til å anta at fortellerstemmen og Hassan-jeget ofte er den samme størrelsen, der den mest tungtveiende er det autofiksjonelle premisset slik det kommer fram i parateksten og i selve innholdet.

³⁰ Som det her er rimelig å anta er den samme størrelsen som Hassan-jeget.

lærerens «RACISTRÆNKER» skylda for at han ble kasta ut av folkeskolen og sendt i en «SPECIALSKOLE» (s. 137). Altså settes identitetskategorien «lille perker» i sammenheng med rasistiske lærere, og utsagnet må sies å ha en ironisk distanse der det viser til pedagogenes fordomsfulle måte å betrakte og, sette i bås, trøblete barn på.

Videre uttrykker Hassan-jeget sin manglende muslimske tilhørighet til sin mor. «MIG JEG ER IK MUSLIM³¹» kommer som en respons på at hun ber for ham. Da hun spør om hva han så er, svarer han: «MIG JEG ER KUN DIN SØN», og ramser opp små, trivielle huslige oppgaver han duger til, men føyer til at «MIG JEG DUR TIL SÅ LIDT» (s. 141). Dette tyder på at muslim er en konstituerende identitetskategori for Hassan-familien, og funksjonen «sønn» for det lyriske jeget innebærer å utføre små, praktiske oppgaver i morens leilighet. Når identitetsbetegnelsen «muslim» forsvinner som felles referanseramme og tilhørighetsfaktor, sitter mor og sønn igjen med noen banale husholdningsoppgaver til å oppfylle mor-sønn-kontrakten gjennom.

I et mer kuriøst tilfelle av selvidentifikasjon, blir Hassan-jeget kalt for «FUCKING JYDE» (s. 58) av en av beboerne på institusjonen han for øyeblikket er anbrakt på, etter en episode av håndgemeng mellom jeget og beboeren. Utropet er åpenbart ment som en fornærmelse, selv om effekten unektelig er komisk. Episoden signaliserer at det er vanskelig å finne etnisitetsbaserte skjellsord som er mer krenkende enn de som Hassan-jeget og andre med minoritetsbakgrunn allerede har appropriert (herunder perker, «neger» også videre). Fornærmelsen ligger i forsterkerordet «fucking», som signaliserer at det å være integrert, altså å oppføre seg som en danske, er en negativ egenskap. Fornærmelsen føyer seg inn i rekka av virkemidler som illustrerer et svært sentralt motiv i diktsamlinga; konflikten mellom majoritetskulturen, altså det danske, og oppvekstmiljøets kultur.

I forlengelse av denne konflikten, blir det lyriske jeget beskrevet å besitte en «[...] «BEDREVITENDE BEKYMRING», en «DANSKERBEKYMRING» i det han uttrykker skepsis for søsterens forelskelsesbaserte forlovelse med en «Gellerupperker» (s. 154). Her kommer Hassan-jegets danskhed inn som skeptisisme for praksiser som er et resultat av oppvekstmiljøets kultur, noe det å gifte seg ung med sin første forelske kan sies å være. En bekymring jeget innehar selv om han er «PALÆSTINENSER UDEN STAT». Palestineridentiteten framlegges som en kjensgjerning. Det lyriske jeget taler ikke med aksent, han taler aarhusiansk, selv om han er palæstinenser uden stat, argumenterer han (s. 160).

³¹ Her kan vi observere en, for den siste del av diktsamlinga, karakteristisk bruk av feilaktig dansk, som jeg skal komme tilbake til i kapittel 4.

Identitetsbetegnelsen «palæstinenser uden stat» støtter opp under verkets autofiksjonelle prosjekt. I omslagets paratekst er det eneste vi får vite om forfatteren hans fødselsår, og at han er «Statsløs palæstinenser med dansk pas». I diktene vies ikke Hassan-jegets identitet som palestiner mye plass, men i resepsjonen betones den empiriske Hassans palestinske bakgrunn i større grad. Dette vil jeg diskutere senere i kapitlet.

Vekselvirkninga mellom danske og minoritetsbaserte identitetsmarkører for Hassan-jeget er mye til stede, noe som understreker hans komplekse, ambivalente selvbilde, og en grunnleggende mangel på tilhørighet i noen av identitetskategoriene som synes aktuelle. En formell anerkjennelse av det lyriske jegets danske identitet finner vi derimot i diktet «DET SJETTE OPHOLDSSTED», hvor han mottar et ‘statsborgerretsbevis’³².

NÆSTE JUL MODTAGER DU ET STATSBORGERRETSBEVIS

UNDERSKREVET AV BIRTHE RØNN HORNBECH

SÅ HVAD SKAL DU LÆNGERE MED EN OMSKÅRET PIK

OG ET SVINEFORBUD

(s. 53)

Implikasjonene av denne byråkratiske danskhetsmarkøren blir at Hassan-jeget nå er juridisk dansk. Det omskårede kjønnsorganet og svineforbudet står som meningsløse symboler på foreldrenes trosbegrunnede skikker som han ble indoktrinert i, og ikke lenger trenger å vedkjenne seg. Han har fått en utvetydig, formell erklæring på at han er dansk. Dog er det selvfølgelig ikke så enkelt som at Hassan-jeget deretter sklir sømløst inn i sin nye tilværelse som dansk. Han er, som alltid, notorisk mistilpass. Å være juridisk dansk negerer heller ikke pøbeladferd.

I «LANGDIKT» kommer det til slutt en heseblesende oppramsing av Hassan-jegets mange selvforvregende identiteter og prosjekter. Han er på vei til PUSHER, til FÆTTER, til INDBRUD, til HÆLERHASSAN, til STIKKER og til INTELLEKTUEL, til JOURNALISTER, til KUNSTNER, til OPLÆSNING, til DIGTER, til GLORIE (s. 159). Disse aktivitetene og identitetskonstruksjonene kan sies å tilhøre to sfærer, underklassens sfære, og kulturelitens sfære. Ved første øyekast framstår prosjektene som diametralt

³² Statsborgerretsbevis er et skriftlig bevis på at man har dansk statsborgerskap. Beviset kan man søke om dersom kravene til statsborgersskap er oppfylt, men man vil også man motta det dersom man « [...] har erhvervet dansk statsborgerskab ved erklæring eller ved lov (naturalisation)» (Udlændinge-, Integrations- og Boligministeriet, 2016).

forskjellige, der «intellektuel» later til å være startpunktet i et hierarki av stasjoner for å oppnå «glorie». At jeget er «på vei» gir inntrykk av en tilsynelatende dannelsesreise. Men sett i lys av Hassan-jegets grundig utviste mangel på tilhørighet noen steder, er det selvsagt ikke så enkelt. Han er som vanlig hånsk og poserende, og de opprasede identitetene er forvrengte, og deler av et inkoherent selvbilde

Identitetstilegnelsene trenger altså ikke å være gjensidig utelukkende, alle kan være tilstede i Hassan-jegets selvforståelse, i forvrengte varianter eller eksisterende latent. En indikasjon på denne «identitetskarnevalismen» (se side 10) kommer litt seinere. Mens jeget er på vei til kunstnerstatus, tilstår han handlinger som kan sies å være alt annet enn redelige: «MIG JEG HUSTLER KOMMUNE FOR PENGER» (s. 168), mens han bytter JOGGINGBUKSE ut med «CIVILISERT OG TILPAS STRAM COWBOYBUKSER» på neste side. Svindel og «anstendig bekledning» opptrer altså om hverandre, og Hassan-jeget viser seg som kriminell og intellektuell innenfor samme tidsrom. Derfor mener jeg vi kan snakke om en sameksistens mellom disse identitetene. Identitetene sjongleres, og diktsamlinga er prega av en ambivalens i forhold til hvilke identitetskonstruksjoner jeget oppfatter som rådende.

Det danske

VI HAVDE INGEN DANSKE KANALER
VI HAVDE AL JAZEERA
VI HAVE ALARABIYA
VI HAVDE INGEN PLANER
FOR ALLAH HAVDE PLANER FOR OSS
(S.13)

Disse verselinjene demonstrer at i Hassan-familiens hjem trenger man ikke å følge med på hva som skjer i den omkringliggende, fysiske verden. Danmark framstår som et vertsland, og deres egentlige verden ligger en annen plass. Konkret situert i Midtøsten, og mer abstrakt situert i et sted betegnet ved den allestedsnærværende Allahs vidløftige planer. Danmark og det danske representerer i diktsamlinga en majoritetskultur som tidvis står i konflikt med kulturen, religionen og verdiene det lyriske jeget har blitt dogmatisk oppdratt med hjemme. Å være velintegert, det å være *dansker*, blir som tidligere nevnt ofte framheva som en negativ egenskap av individer fra oppvekstmiljøet. Det danske kommer også inn som formynderiet og

som adferdsregulering. Dette ser vi i form av «pædagoger», politiet, de forskjellige institusjonene, varetektsfengsling, og rettsmøter. Adferdsreguleringen kommer også fram som vold og tvang, utført av representanter for institusjons-Danmark, som i tilfellet der pedagogene tvangshenter Hassan-jeget hos moren, og sleper ham ned steintrappene (s. 49). Identitetsbetegnelsen «dansker» er noe lyriske Hassan blir kalt for eller bruker om seg selv sporadisk gjennom fortellinga, men med økende hyppighet mot slutten. I en bebreidende samtale med sin onkel, fremhever jeget at han i det minste taler «MANIPULERENDE GODT DANSK» (s. 139). Denne manipulasjonen innebærer formodentlig å få danskene til å tro at han er integrert, og at han ikke er en perker. I et annet tilfelle blir Hassan-jeget av sin bror kalt vekselvis for bror og dansker, i en telefonsamtale etter at han har blitt tvangsflytta til en ny anstalt (s. 37), og han beskriver seg selv som «dansker» i kulturmøter med julefeiring:

DU DANSER OM TRÆET SOM EN DANSKER
FÅR TILBUDET SVINEKØD TIL MÅLTIDERNE
MEN ER EN SMULE SKEPTISK
(s.53)

Det religiøst begrunnede svinekjøttforbud Hassan-jeget har levd under, er en praksis som nærmest fungerer som et symbol på forskjeller mellom muslimer og dansker, og den kulturelle splittelsen det medfører. Danmark har en enorm svinekjøttproduksjon,³³ og svinekjøtt i matlaginga kan sies å være en del av kulturarven. Svinekjøttforbudet som en del muslimer lever under blir gjerne framhevet i media som noe som skaper integrasjonsutfordringer, for eksempel figurerer det i Tv2 Nyheder sin liste over punkter der «mødet mellom danske traditioner og islam har skabt debat» (Christensen, 2016). Å bryte et slikt forbud kan nok oppleves som noe grenseoverskridende, og medføre at Hassan-jegets muslimske identitet og tilhørighet kompromitteres.

Det muslimske

Et sted i «LANGDIKT» advarer Hassan-jeget sin søster mot å gifte seg med sin muslimske forlovede [...] FOR I DENNE LAND MUSLIMERNE ER FATTIG (s. 155). Dette kan tolkes som en vurdering av muslimenes generelle status i Danmark; at de oftere enn andre religiøse

³³ Danmarks årlige eksport av svinekjøtt har en verdi på omkring 30 milliarder kroner og utgjør ca. fem prosent av den samlede eksport. De er på topp 10 over verdens svinekjøtteksportører. (Sørensen, 2014)

minoritetsgrupper er utsatt for fordommer, fordømming og generalisering, men det kan også være en hentydning til at muslimerne er økonomisk fattige. Som gruppe er muslimer økonomisk dårligere stilt i forhold til dansker og minoritetsgrupper med bakgrunn fra EU, Norden og Nord-Amerika. Mennesker fra såkalte tredjeland³⁴ har det vanskeligst på arbeidsmarkedet og som konsekvens er de dårligere økonomisk stilt enn danskene. Se for eksempel Thomsen sin undersøkelse «Konflikten om de nye danskere» (2006). Det lyriske jegets oppvekst i en ghetto, og hans tilhørighet til marginaliserte miljøer kan også sies å være et vitnesbyrd om de danske muslimerenes fattigdom.

Identitetsbetegnelsen «muslim» i sammenheng med religiøst hykleri er et sentralt motiv, særlig i segmentet der Hassan-jeget er i samtale med «EN PERKER» som han konfronterer med religionspraksisen sin:

DIG DU ORKER IK PRAKTISERE
MEN DIG DU ER IVRIG EFTER OG PRÆDIKE
DIG DU ER MUSLIM?
DIG DU ER ENTEN TROENDE TYV ELLER OVERTROISK TYV
(S.145-46)

Kritikken går på at perkeren ikke kan flagge med at han er muslim, da han først og fremst er kriminell, og at muslim ikke er en identitetskategori som trumfer alt annet. Gjennom å kalle perkeren for «overtroisk tyv» avviser jeget perkerens praktisering av islam som overtro. Denne avvisningen kommer etter at han har erklært seg som ikke-muslim til sin mor, og må sees i sammenheng med at narrativet leder opp til et oppgjør med religionen slik den praktiseres i hans barndomshjem og oppvekstmiljø. Hassan-jeget kommenterer sin frafallenhet på følgende måte:

MIG JEG ER KAFIR MIG JEG ER MUNAFIQ
MIG JEG ER HUND (s.169)

Begrepet kafir betyr vantro, frafallen og ateist (Vogt, 2009) mens munafiq betyr hyklersk og uredelig. Hund tyder på at jeget er lavtstående og nedrig. Disse karakteristikene kan vise til det sosiale stigmaet Hassan-jeget opplever som følge av sin frafallenhet, men det kan også være et streif av selvhat inne i bildet. Det å foreta et opprør mot kulturen i

³⁴ Land utenom EU, Norden og Nord-Europa. En betydelig andel muslimer faller inn under denne kategorien.

oppvekstmiljøet, og en religion som har vært altomfattende hele livet, må fortone seg dramatisk for Hassan-jeget. De selvforaktende betegnelsene tolker jeg som en manifestasjon av konflikten mellom oppvekstmiljøet og det sekulære Danmark.

Det muslimske dukker også opp på alluderende måter, f.eks. møter vi flere menn med «skæg», som det er rimelig å anta at er et attributt hos særlig troende eller skinnhellige muslimer. Vi får blant annet høre om en «muslim» fra Gellerupparken som banker på hos familien Hassan, for å vurdere Hassans søstres potensiale som kone-emner, hvorpå han vil «KNEPPE MED SIT SKÆG OG TAKKE ALLAH FOR ALT» (s. 89). Likeledes blir visse kvinner noen ganger beskrevet som «tørklæde», hvilket fungerer som metonymi for muslimske kvinner ikledd en form for tørkle, som for eksempel hijab. Moren til Hassan-jeget er skilt fra Hassans far og «OG NU HUN ER ENLIG TØRKLÆDE I BLOK», mens far har funnet seg en potensiell make på internett: «MIN FAR HAN FANGEDE EN TØRKLÆDE MED INTERNET», et «[...]INTERNETTØRKLÆDE» (s. 138).

Tørklæde er en emblematiske egenskap for disse kvinnene, og det har konnotasjoner knytta til føyelighet og fromhet, og i kvinneundertrykking i noen diskurser. Begrepet peker kanskje også på danskenes fordomsfulle måte å betrakte muslimske kvinner med tørkle på, all den tid den gjengse danske har relativt liten personlig kontakt med innvandrere og deres etterkommere (Thomsen, 2006). Kvinner med hijab ekskluderes også fra noen jobbsammenhenger, slik for eksempel personalpolitikken er hos Dansk Supermarkeds kjeder (Larsen, 2013). Til sammen kan manglende personlig kontakt og yrkesmessig marginalisering gjøre at «tørklæde» i noen danskers øyne blir til den konstituerende egenskapen for kvinnene som går med det.

Andre identitetsbetegnelser

I *YAHYA HASSAN* finner vi et lyrisk jeg som nærmest utviser en forakt overfor sensitiv språkbruk. I tillegg til de mange perker-benevnelsene, finner vi noen andre betegnelser som er av nedsettende karakter. Disse inkluderer «japsen» (s. 12), tre tilfeller av «neger» (s. 19, s. 81 og s. 130), «negerven» (s. 46), «jøderedaktør» (s. 167), «talebaner» (s. 100) og tidligere nevnte «fucking jyde» (s. 58). Disse begrepene har i mindre grad enn perker negative egenskaper konsekvent knytta til seg, og blir ikke i samme grad som «perker» benytta som skjellsord. En del av de litterære bipersonene som blir beskrevet med disse betegnelsene hører til i ghettoen eller andre belastede områder, og utøver en adferd som assosieres med ghettoen:

de er pusherkunder (s. 130), egger til bråk (s. 46) og er isolert i fengsel etter en voldtekt (s. 100). Et klart unntak er jøderedaktøren (s. 167), som ikke beskrives ytterligere.

Av mer nøytrale identitetsbeskrivelser, sentrert rundt etnisitet eller religion, finner vi flyktning, mange tilfeller av muslim, imaner (s. 157), dansker (s. 50), somaliere (s. 149), sunnier, shia, ikke-muslim (s. 124), kurdere (s.125) og forskjellige varianter av arabere. Vektinga av etnisitet og religion som identitetskategori i den litterære verdenen i *YAHYA HASSAN* er påfallende, og later altså til å være den foretrukne måten å beskrive mennesker på. Familiemarkører er også svært mye benytta i diktsamlinga, men vil ikke bli ytterligere behandla i min avhandling.

Yahya Hassans epitekstuelle identitetsspill

Beinharde og kompromissløse uttalelser om den såkalte råttenskapen i underklassen var, som tidligere beskrevet, karakteristisk for den empiriske Yahya Hassans framreden i dagspressen i oktober 2013. I likhet med den lyriske Hassan, var uttalelsene prega av tidvis politisk ukorrekte identitetsbetegnelser. Intervjuene gjort i Politiken 5.oktober, Jyllands-Posten 9.oktober, BT 13.oktober og Informationen 18.oktober utgjør, som tidligere nevnt, den offentlige autorale epiteksten, og jeg vil i det følgende diskutere Hassans bruk av identitetsbetegnelser i den.

Medierte tekster

Et underliggende premiss for min undersøkelse av Hassans bruk av identitetsbetegnelser i de forskjellige intervjuene, er at disse uttalelsene ble tekstliggjort. Ansvar for de forskjellige epitekstene er i så måte delt. I intervjuer med forfatteren er det journalisten som stiller spørsmålene og «samler» forfatterens bemerkninger, og rapporterer dem, trofast eller ikke. (Genette, 2001, s. 9). Konsekvensen blir, med Genettes ord, en transkribert tekst «depriving the author proportionally of control over his discourse – but not absolving him completely of responsibility, for if interviews are often a «trap», he who lets himself be caught in one cannot evade the onus» (Genette, 2001, s. 356). Hassan ga muntlige uttalelser til journalistene, som ble mediert gjennom tekstene som utgjorde intervjuene. Dermed forholder jeg meg til intervjuene som tekst, uten å vie noen oppmerksomhet til hvorvidt sitatene er korrekt

gjengitt³⁵ Jeg vil allikevel problematisere det jeg oppfatter som diskrepanser i forhold til Hassans bruk av fremmedhetsmarkører i noen av intervjuene, og drøfte disse kort.

I intervjuene kom forfatter- og samfunnsdebattant-Yahya Hassan til orde. Intervjuene var delvis i dialog med diktsamlinga, samtidig som Hassan spant videre på sin egen samfunnskritiske agenda; kritikk av oppvekstmiljøet, og i mer generell forstand, «råttenskabem i underklassen», og hykleriet blant visse muslimer. Sitater fra disse intervjuene sirkulerte og ble parafrasert i det øvrige presse materialet, og bidro, sammen med den faktiske diktsamlinga, til å legge grunnlaget for diverse debatter om særlig sosialt belastede miljøer, integrering og islamkritikk. Særlig var Politikens første intervju en viktig intertekst.

Perkere, muslimer og nydansker

Hassans bruk av etniske og religiøse identitetsbeskrivelser, som for de danske mottakerne nok framstod som fremmedhetsmarkører, var i intervjuene først og fremst «nydanskere»³⁶, «perkere» og «muslimer». Nydansker er en betegnelse som vi ikke finner i diktsamlinga. Sprognævnet beskriver det som en «Betegnelse brukt siden 1990'erne om en indvandrer, et barn af en indvandrer (dvs. en andengenerationsindvandrer) eller en flygtning i Danmark» (Posselt 2014). Nydansker er den fremmedhetsmarkøren for etnisitet som nok er mest allment akseptert, eller kanskje minst potensielt støtende. Det finnes en «Foreningen Nydansker» for mennesker som identifiserer seg nettopp som nydansker, men begrepet er allikevel ikke ukontroversielt. For eksempel finner vi et debattinnlegg i Politiken 17.mars 2013, der en ung student med afghanske røtter uttrykker misnøye, blant annet over nydansker-begrepet, og finner det stigmatiserende ettersom mennesker som har bodd lenge i Danmark vitterlig ikke er «nye» lenger (Dastageer, 2013).

I presse materialet later nydansker til å være et synonym for en person med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn. Det er fremmedhetsmarkøren som brukes flest ganger totalt i intervjuene, men med en klar overrepresentasjon i intervjuet med Politiken. Her uttalte Hassan blant annet «[...] hykleriet er klart større i den nydanske underklasse hvor man på den ene side bryster sig af at være rettroende muslim og på den anden side bedrager samfundet» (Omar, 2013). Muslim er formodentlig en relevant parameter i kategorien «den nydanske

³⁵ Jeg var ikke tilstede i den originale ytringssituasjonen, og kan ikke verifisere den transkriberte tekstens gyldighet. En analyse av en muntlig ytring inneholder også flere kommunikasjonsmoduser slik som stemmebruk og kroppsspråk som kan undergrave, ironisere eller forsterke budskapet i ytringene. Disse modusene har jeg ikke tilgang på i en skriftlig transkribering, med mindre de er forsøkt gjengitt.

³⁶ Herved nydansker og nydanskere uten klammetegn.

underklasse». Hassan understreker allikevel: «Langt de fleste nydanskere i Danmark passer selvfølgelig deres arbeid og er lovlige borgere [...]». Her antyder han at situasjonen med uintegreerte nydanskere langt på vei er et klasseproblem, og at det ikke er «nydanskere» som sådan som er problemet.

Det later for Hassan å være en forskjell på perkere og nydanskere. Perkere er begrepet som blir brukt på den mest nedsettende måten, om de som begår kriminalitet, sosialt bedrageri og ikke anerkjenner det danske samfunnet. Lignende karakteristikker rammer også nydanskere i Politiken-intervjuet, mens de krasse beskrivelsene spisser seg til i intervjuet med Jyllands-Posten. Her er det først og fremst perkere som er gjenstand for hans kritikk. For eksempel siteres han på å uttale at «Ghettoerne er fylt med dumme perkere, som render rundt i joggingtøy» og at de nærmest konkurrerer om hvem som kan begå mest sosialt bedrageri (Schütt-Jensen, Jeg kan ikke bruke Allah til noget, 2013).

Hassan generaliserer om perkere og nydanskere, og det er ikke godt å vite hvilke mennesker som faller inn under begrepene. I Jyllands-Posten kommer Hassan med en slags avklaring: «Jeg taler ikke om nydanskene i parcelhuskvartererne, men om perkene i ghettoer som Gellerupparken og Vollsmose. Dem, som ikke interesserer sig for det danske samfund og ikke anerkender det danske system» (Schütt-Jensen, Jeg kan ikke bruke Allah til noget, 2013). De konstituerende egenskapene for perkere, later altså til å være at de har minoritetsbakgrunn, er fra ghettoen og eksisterer i et antipatisk forhold til det danske samfunn. Påfallende nok er det kun i intervjuet med Jyllands-Posten at Hassan er sitert på å bruke perker-begrepet om andre enn seg selv.

Yahya Hassan bruker perker om seg selv, som en kommentar på hvordan majoritets-Danmark betrakter ham. I nettutgaven av intervjuet med Politiken 5. oktober uttalte han «Ser man på mit liv i dag, er jeg på en måde gået fra at være underklasseperker til at være overklasseperker». Til tross for denne klassereisen, hevdet Hassan at perker-stempelet ikke er noe han kan unnslippe: «Men perker er jeg stadig. Også i forlagets øjne. Tag bare min redaktør på Gyldendal. En af de første ting, han sagde om min digtsamling, var, om vi ikke skulle give den titlen 'Ghettodigte'. Jeg bebrejder ham ikke, for han ved, det er det, medierne vil have» (Omar, 2013).

Yahya Hassan betrakter perker som en uuttalt identitetsoppfatning han ikke kan unnslippe av danskene. Den er uløselig kobla med hans ghetto-identitet, og forlaget har interesser av å trekke veksler på de konfliktladede, fremmedarta og spennende assosiasjonene en slik identitetsframstilling kan gi publikum.

I Hassans medieuttalelser er muslimene som omtales, først og fremst hyklerske muslimer. Hassans epitekstuelle muslimer er stort sett de som hykler med religionen sin eller reagerer på hans uttalelser eller diktuttdrag på en negativ måte, gjerne med trusler. Jyllands-Posten sitt intervju har valgt å framstille Hassan fra en islamkritisk vinkling: «Jeg kan ikke bruke Allah til noget» lyder overskriften. Hassan underbygger sin avstandstaging til islam videre i intervjuet: «Folk spørger, om jeg er muslim. Men hvordan kan jeg være muslim, når jeg ryger, drikker og knepper og i øvrigt aldrig kunne drømme om at bede eller faste? Religionen skal ind i dette århundrede» (Schütt-Jensen, Jeg kan ikke bruge Allah til noget, 2013). Her antydes at det å avstå fra de nevnte praksisene er umoderne og som konsekvens er islam umoderne. Uttalelsen impliserer også at de som nyter de samme tingene Hassan ramser opp og kaller seg muslim er hyklerske. En diskusjon av Jyllands-Postens islamkritiske vinkling vil bli foretatt i kapittel 5.

I BT fremhever Hassan at danskene ikke skal føle seg så høye i hatten de heller: «Jeg hører ikke til. Jeg hører ikke til blandt hykleriske muslimer. Men jeg hører heller ikke til blandt hykleriske danskere». Hykleriske danskere er her en referanse til den danske offentligheten som prøver å framstille han som «[...] den her teenager, der ikke helt ved, hvad jeg har rodet mig ut i.» (Masri, 2013). Utsagnet kan sies å kommunisere rotløshet og Hassans gjennomgående mangelen på tilhørighet noen steder, samtidig som det impliserer at han føler seg umyndiggjort av offentligheten. Altså tegner ikke Hassan opp et polarisert bilde av hyklerske og truende muslimer på den ene sida, og den danske offentligheten som gir han velfortjent støtte på den andre sida.

I Informationens intervju legger journalist Frauke Giebner fremmedhetsbegrepene i munnen på Hassan: «Han er hurtigt blevet kategoriseret -find ham under emneordene 'vred' og 'indvandrerdigter'» På dette repliserer Hassan: «Det er fucked up. Selvfølgelig er jeg vred, men jeg er sgu også alt muligt andet. Jeg er heller ikke indvandrerdigter. Jeg er født her - hvordan kan jeg være indvandrer» og legger effektivt ballen død (Giebner, 2013). Begrepet innvandrere defineres på Danmark Statistiks nettsider som personer født i utlandet og der ingen av foreldrene er danske statsborgere, født i Danmark. Etterkommere er derimot født i Danmark, og ingen av foreldrene er både danske statsborgere og født i Danmark. (Danmarks Statistik, Dorthe Larsen). Hassan er ubestridelig en etterkommer, men kategorien innvandrere er allikevel noe han settes i sammenheng med. Dette fenomenet vil jeg diskutere nærmere senere i kapitlet.

Det er viktig å påpeke at journalistene og redaksjonen velger seg vinklinger som

underbygger aspektene ved en sak som ønsker å fremheve, og at de dermed til en viss grad iscenesetter Yahya Hassan. Pressen har som en av sine oppgaver å bringe kritisk informasjon om samfunnet fram i offentligheten, og i kraft av dette oppdraget utgir de seg for å formidle noe om hva som foregår i den virkelige verden. Selvfølgelig kan behovet for kommersiell inntjening komme i konflikt med dette idealet, men formidlinga av sann virkelighet er altså det underliggende prosjektet hos pressen. (Hågvar, 2007, s. 16) Begrepet «sann virkelighet» er selvfølgelig grunnleggende problematisk, da det finnes mange alternative måter å gjengi virkeligheten på. Sannheten som presenteres i presstekstene avhenger i stor grad av hvilke redaksjonelle prioriteringer avisene gjør. Høgskolelektor Yngve Benestad Hågvar hevder at disse prioriteringene vil gjenspeile seg i tekstene. Han argumenterer for at vi derfor kan underlegge presseartikler et kritisk blikk og undersøke hvilken virkelighetsframstilling vi finner der (Hågvar, 2007, s. 16).

Et utslag av forskjellige virkelighetsframstillinger på mikronivå ser vi blant annet gjennom en forskjellig framstilling av Hassans bruk av fremmedhetsmarkører i Politiken og Jyllands-Posten. Et betimelig spørsmål å stille seg, er hvorfor Hassan aldri ble sitert på å bruke perker-begrepet om andre mennesker i Politiken, mens han ble sitert på å bruke dette tre ganger i Jyllands-Posten. Det kan være så enkelt som at Hassan simpelthen brukte forskjellige begreper i de forskjellige intervjuene, men det også kan være at journalistene la føringer for uttalelsene han. For eksempel kan Hassan ha fått beskjed om å ikke bruke «perker» i intervjuet med Politiken, uten at det framkommer i gjengivelsen av samtalen. Jeg vil ikke spekulere videre på årsakene til diskrepansen mellom bruken av fremmedhetsmarkører i disse to avisene, men heller se på effekten bruken av perker-begrepet har.

Perker er som tidligere beskrevet et begrep med sterke negative konnotasjoner knytta til seg, og later i mange tilfeller å være intendert som et skjellsord. Yahya Hassan er i kapasitet av sin etniske og kulturelle bakgrunn en som kan rammes av begrepet perker, og har dermed større «rett» til å bruke det, og særlig om seg selv. Allikevel vil jeg hevde at gjentatt bruk av et så negativt ladet og stigmatiserende potensielt skjellsord kan bidra til å gjøre debatten om problemer i sosialt belasta boligmiljøer steilere og mer uapologetisk. Dessuten må man se denne effekten i sammenheng med Jyllands-Postens tidvis polariserende innvandringsdebatt, som er nært overlappende med en islam-debatt (Se Hervik, 2001). En røff språkbruk i debatter om innvandrere, og særlig muslimer, føyer seg inn i avisas øvrige politiske tendens. Jeg vil se mer på dette i sammenheng med avisas tendensiøse politisering i kapittel 5.

Kapitteloppsummering

I *YAHYA HASSAN* benyttes en gjennomgående politisk ukorrekt språkbruk, der identitetsbetegnelsene i stor grad er knytta til etnisitet og religion. Det finnes et mangfold av litterære personer og grupper som karakteriseres av sitt religiøse eller etniske opphav, og identitetsbetegnelsene kan tolkes til å være nedsettende i varierende grad. Miljøet vi får innblikk i, er i stor grad knytta til «ghettoene», anstalter og institusjoner. De litterære personene er gjerne marginaliserte individer som kan sies å være deltagere i «parallelsamfunn».

Vi støter på flest perkere, som er den av mennesketypene med flest negative egenskaper knytta til seg. Perkere later til å høre til i «ghettoen», og bedriver gjerne kriminalitet eller dagdriveri. Det «muslimske» kommer inn på mange måter, og islam må betraktes som den underliggende verdensanskuelsen hos de fleste individene med minoritetsbakgrunn i diktsamlinga. Religiøst hykleri er et sentralt tema, og fortellinga som utspiller seg bygger opp til et oppgjør med islam slik den praktiseres i oppvekstmiljøet til Hassan-jeget.

Det avtegner seg et komplekst og motsetningsfylt bilde av en jeg-person karakterisert av flere identitetskonstruksjoner. *YAHYA HASSAN* tar oss ikke med på en dannelsesreise, men det gir mening å snakke om en klassereise fra underklasse til mer integrert middelklasse, og om veien til å bli en aspirerende deltager i kultureliten.

Den empiriske Hassan bruker i intervjuene noen etniske og religiøse identitetsbetegnelser, men bruken og hyppigheten varier. Han blir sitert på å bruk mest nydansker i Politiken, mens perker-begrepet går igjen flest ganger hos Jyllands-Posten. Perker blir brukt mest tydelig nedsettende. Det later til å være en forskjell på disse gruppene hos Hassan, men ingen tydelige definisjoner blir gitt. Perker synes nærmest å være et symptom på en viss type oppførsel hos noen nydanskere – som det å ikke å være uintegrert og bedrive kriminalitet. Hva angår kategorien «muslimer», uttaler Hassan seg mest om «hyklerske muslimer», eller så tar han avstand til selvidentifikasjonen «muslim».

4. Pressens fremmedhetsmarkører

Pressens identitetskategorier spiller en viktig rolle i analysen av Yahya Hassans dikterdebut fordi bruken av dem signaliserer maktposisjoner og gjemmer på underliggende perspektiver (Hervik, 2002, s. 36). Fremmedhetsmarkørene som er gjenstand for min undersøkelse, utpekte seg som de mest brukte og mangetydige, og de vitnet i størst grad om underliggende forståelser av Yahya Hassans dikterdebut og Yahya Hassan som (offentlig) person. Markørene jeg vil presentere bruken av, er «palæstinenser», «muslim», «perker» og «indvandrer». «Nydansker» ble også hyppig brukt, først og fremst i Politiken, men da begrepet utvilsomt er mye mindre kontroversielt enn de andre betegnelse i materialet³⁷, fant jeg ikke denne identitetskategorien like interessant å analysere.

Skjema 1, se vedlegg s. 107.

Hvem uttalte seg om Yahya Hassan?

I oversikten over hvem som bruker fremmedhetsmarkører om Hassan, er det overveldende flest journalister. 43 fremmedhetsmarkører var knyttet til tekstinterne kilder slik som journalister, kommentatorer eller desken. 16 benevnelse kom fra teksteksterne kilder, altså kilder som ikke var produsenter til den foreliggende teksten, men som ble konsultert av journalisten eller redaksjonen. I disse kildene finner vi en Venstre-politiker, fire personer med tilsvarende flyktningebakgrunn som Hassan, en barndomsbekjent av Hassan, en konservativ muslimsk talsperson, samt tre mennesker fra litteraturfeltet. I pressetekstene som benytter fremmedhetsmarkører, finner vi fire rendyrkede opinionsartikler som er ført i pennen henholdsvis av en litteraturredaktør, to kommentatorer og en lederskribent. De øvrige tekstene kan betegnes som enten informasjonsartikler, eller en blanding av informasjons- og opinionsartikler.

Fremmedhetsmarkørens funksjon og karakteristika

Noen fremmedhetsmarkører kommer fram som biografiske opplysninger om dikteren plassert i en faktaboks, men de fleste markørene brukes i brødteksten. Disse later til å fungere som supplerende opplysninger om fenomenet Yahya Hassan og kan i varierende grad sies å være relevante i forhold til pressetekstens tema. I materialet finnes syv mer eller mindre rene

³⁷ Dansk Sprognævn anbefaler å bruke betegnelsen «nydansker» på mennesker i Danmark med annen etnisk bakgrunn enn dansk (Bo, 2005).

faktabenevnelser, som når journalist Krasnik i Kristeligt Dagblad beskriver Hassan som en ung dikter med «palæstinensisk baggrund» i en artikkel om trusler mot dikteren (Krasnik 2013). Dette kan sies å være en relevant biografisk opplysning, som dessuten påpeker at Hassan har tilsvarende bakgrunn som dem som truer ham. Denne opplysningen er også i tråd med narrativet om *insideren* Yahya Hassans debut og uttalelser som katalysator for trusler og vrede reaksjoner blant muslimer, som jeg skal gå nærmere inn på senere i kapittelet.

I mange tilfeller ble likevel fremmedhetsmarkørene gjort et poeng ut av. Det finnes hele 43 benevnelser der fremmedhetsmarkørene kan sies å være et bærende poeng i den ytringen de inngår i. Et eksempel på dette finner vi i en notis i Politiken 27. oktober der Sofie Voller, fra Gyldendals internasjonale avdeling, kommenterer at utlandet er interessert i å publisere Hassans dikt: «[...] og det, utlandet fremhæver, er netop, at Yahyas historie er den omvendte af, hvad vi er vant til at høre. Det er normalt succeshistorier fra indvandrerfronten, vi hører». Yahya Hassan er altså en representant for «innvandrerfronten», og hans status som innvandrere er delvis årsaken til interessen fra utlandet

Hassan la på et vis «ord i munnen» på journalistene og de forskjellige kildene som ble konsultert, når han for eksempel gjentatte ganger i intervjuene bruker begrepet «perker» om de sosialt marginaliserte individene og grupperingene i ghettoene. Allikevel kan ikke en journalist uten videre benytte dette begrepet på samme måte som Hassan. Perker og lignende betegnelser kan bli oppfatta krenkende og kanskje til og med rasistiske når de framføres av mennesker uten tilsvarende bakgrunn som Hassan, eller slike som befinner seg i en profesjonell stilling.³⁸ I materialet ser vi at få avisinterne aktører bruker de potensielt mest nedsettende begrepene på samme måte som Hassan. Journalistene manøvrerte med vekslende hell i et landskap av sensitiv ordbruk. Pressen må langt på vei benytte en allment akseptert standard for benevnelsen av sosiale forhold. I noen tilfeller kan vi allikevel snakke om en overskridelse av hva som er allment akseptert i presstekstene. I det følgende vil jeg presentere det som karakteriserer bruken av de mest hyppige fremmedhetsmarkørene, og diskutere implikasjonene dette har for resepsjonen av Yahya Hassans dikterdebut.

³⁸ Et eksempel fra Norge på feilslått bruk av et etnisitetsbasert begrep med negative konnotasjoner, så vi da musikkskribent Arild Ronsen publiserte et innlegg på bloggen sin 26.mai 2016 om Beyonces og Kendrick Lamars dominans i populærmusikken. Han brukte overskriften «Nå ruler de for alvor, de unge svartingene». (Ronsen, 2016). Innlegget framstod som hyllende, men flere artister reagerte negativt. Ronsen stilte seg uforstående til kritikken og mente det var en faktuell beskrivelse. Dermed viste han seg blind for de negative valørene til ordet, og det at han som hvit mann ikke har samme «rett» til å bruke et negativt ladet begrep som de som kan bli ramma av det.

Palestiner

De 10 palestiner-benevnelsene i materialet kommer stort sett fram i beskrivelsene av Hassan som en med «palæstinensisk baggrund» (Krasnik, 2013), «søn af palæstinensiske forældre» eller «flygtninge» (Dannemand, 2013 og Schütt-Jensen, 2013) eller ved å nevne hans palestinske flyktningsbakgrunn på andre måter. Denne fremmedhetsmarkøren finnes i flest tilfeller av rendyrkede faktaopplysninger av alle markørene. Dog er det viktig å understreke at begrepet «palæstinenser» også eksisterer i samspill med innholdet og tendensene i de enkelte presstekstene, der jeg vil hevde begrepet ofte oppfyller tilleggsfunksjonen å understreke at Hassan er annerledes fra majoritets-Danmark. Vektlegginga av Hassan som annerledes er som oftest i tråd med presstekstens øvrige virkelighetsframstilling.

De fleste presstekstene presiserer at Yahya Hassan har minoritetsbakgrunn, men dette framlegges nærmest som et attributt som komplementerer hans øvrige biografiske karakteristika. I beskrivelsene av Hassan blir det for eksempel alltid nevnt at han vokste opp i Aarhus Vest, altså blir hans danske tilhørighet anerkjent. I Ekstra Bladets anmeldelse går journalisten allikevel noe langt i å dyrke det fremmedartede ved Hassan, noe jeg også skal gå nærmere inn på senere i kapittelet. Her kaller Jacob Ørsted dikteren for «den 18-årige palæstinenser» i sin anmeldelse. Denne etniske beskrivelsen overdriver tilknytningen Hassan har til sine foreldres hjemland, i og med at dikteren er født i Danmark, har bodd der hele livet og har dansk statsborgerskap.

Allikevel er det lett å forstå at man kan ty til denne betegnelsen, ettersom Hassan vitterlig står beskrevet som «statsløs palæstinenser med dansk pas» på baksida av diktsamlinga. Denne opplysningen befinner seg i sonen av paratekster kalt utgiverens peritekst (Genette, 2001, s. 16). Baksideteksten er allikevel, som all peritekst, innenfor forfatterens intensjonssfære. Dermed må vi anta at tekstbiten har et innhold som er legitimert av forfatteren. Baksideinformasjonen befester at forfatteren Yahya Hassan har dansk statsborgerskap, men samtidig er palestiner. Siden palestinerne ikke har en suveren stat ennå, kan han imidlertid ikke være palestinsk statsborger – han blir dermed statsløs palestiner. Hassan er altså både dansk og statsløs palestiner (Institute on Statelessness and Inclusion, 2014, s. 10).

Ørsteds betegnelse er dermed ikke feil, men igjen er vi inne på identitetspolitisk territorium. Hassan har i henhold til praksis for ikke-støtende språkbruk større «rett» til å gi seg selv identitetsbetegnelser som impliserer avstand til majoritetskulturen, enn det representanter for majoritetskulturen har. Dessuten anerkjenner ikke denne forsøksvis

faktuelle betegnelsen Hassans danske tilknytning i det hele tatt, og ytringen kunne vært tjent med å flette inn «dansk», for eksempel ved å kalle Hassan «dansk-palæstinenser».

Internasjonalt er palestinere en flyktninggruppe med kontroversiell politisk status i Israel-Palestina-konflikten, og denne konflikten dukker regelmessig opp i danske medier (Hervik, 2002, s. 30). I Danmark er de en av de største flyktninggruppene, bestående av ca. 24 000 individer per 2011, ifølge antropolog Anja Kublitz (Søndergaard, 2011). Palestinere er også en av innvandrergroppene i Danmark som danskene har flest reservasjoner mot å ta imot flere av.³⁹

En forklaring på denne motviljen i folkeopinionen kan være at det blant palestinske innvandrere og etterkommere eksisterer en del integreringsproblemer, som manifesterer seg i form av blant annet relativt mye kriminalitet blant menn, samt en lav deltagelse i utdanning og yrkesliv.⁴⁰ Med dette i bakhodet er det lettere å forstå outsider-implikasjonene det å være palestiner eller ha palestinsk opphav kan innebære. Det å bli beskrevet som å ha palestinsk bakgrunn er altså en posisjon som kan sies å være lada med flere konnotasjoner, hvorav mange kan være negative.

Yahya Hassans palestinske røtter er en relevant opplysning i mange av pressetekstene, mens det i noen tilfeller derimot forekommer en upassende betoning av Yahya Hassans palestinske bakgrunn. I debattspalten om «Nydansk ungdomsoppgjør» i Politiken 12. oktober, intervjuer Tarek Omar fire unge mennesker med «samme palæstinensiske flygtningbaggrund» om hvorvidt de synes Hassan har rett i sine uttalelser (Omar, 2013). Utvalget av intervjuobjekter her kan sies å være ensidig. Ingen tilhører lenger «ghettoen», og de intervjuede er uten tvil det Hassan ville kalt for «intellektuelle nydansker». Panelet består av en farmasøyt, en jusutdannet kvinne med flere arbeidsplasser, en bachelorstudent i historie og en jusstuderende. Om de har tilhørt sosialt belasta boligområder, hvilket én i panelet opplyses å ha, er de nå å regne som avhoppere.

³⁹ I statsviteren Jens Petter Thomesens omfattende undersøkelse om danskers holdninger til innvandrere, avdekkes det blant annet at 42 prosent av de spurte mener palestinere tilhører en gruppe innvandrere og flyktninger «vi nødtig vil tage i mod». De var kun toppet av somaliere på 43 prosent (Thomsen, 2006, s. 126).

⁴⁰ I Danmarks Statistiks undersøkelse om innvandrere i Danmark i 2015 benyttes en kriminalitetsindeks som når standardisert for alder, viser at kriminaliteten i 2014 er 48% høyere blant mannlige innvandrere, og 140 % høyere blant mannlige etterkommere med ikke-vestlig bakgrunn enn blant hele den mannlige befolkning. Når det ytterligere standardiseres for sosioøkonomisk status, reduseres kriminaliteten til å være henholdsvis 22% og 129 % høyere. Mannlige libanesiske innvandrere og etterkommere, hvorav en stor del er statsløse palestinere, har med 257 (100 er gjennomsnittet) den høyeste kriminalindeks blant de undersøkte landene. Indeksen er standardisert både for alder og sosioøkonomisk status. Libanesiske etterkommere er dessuten ofte hverken i utdanning eller arbeid.

Dermed later det til at intervjuobjektene får rett til å uttale seg i kraft av sin palestinske flyktningebakgrunn, og at denne bakgrunnen fungerer som kobling mellom dem og Hassan, mens det å tilhøre, eller ha tilhørt, «ghettoen» rimeligvis ville vært en mer relevant erfaringsbakgrunn for å uttale seg om integreringsproblemer i disse boligområdene. Implikasjonen blir at det er en form for automatikk mellom palestinsk flyktningebakgrunn og det å ha erfaring med, eller kjenne til integreringsproblemene som Yahya Hassan beskriver.⁴¹

Palestinsk bakgrunn som bindeledd mellom Hassan og andre personer, ser vi også i en liten artikkel i Kristeligt Dagblad 30.oktober. Her blir Yahya Hassan nevnt i forbindelse med en Danmarks-aktuell palestinsk lyriker. Koblinga mellom disse to beror primært på felles etnisitet og det at de én gang har møttes – for øvrig er ikke Yahya Hassan noe bærende tema i artikkelen. Å trekke inn Hassan som palestiner virker noe umotivert, og det later til at journalisten i ingressen trekker veksler på hans berømmelse for å skape interesse hos leserne. Journalisten berettiger bruken av Hassan gjennom å konstruere en felles tilhørighet til den palestinske diasporaen.

Muslim

Fremmedhetsmarkøren «muslim» blir aldri brukt om Yahya Hassan i pressetekstene. Derimot blir det trukket fram at han har «muslimsk baggrund» og at han er kritisk til problematiske aspekter ved muslimske miljøer. Tekstprodusentene gjengir ofte Hassans avstandtagen fra betegnelsen muslim og beskriver ham i overveiende grad som en muslimsk avhopper. I intervjuet med BT ser vi et utslag av dette, der journalist Masri oppsummerer den siste tidas bruduljer: «[...] Yahya Hassan gik offentligt ut med en kritik af det muslimske miljø, han selv kommer fra». Avstandstagningen til det muslimske miljøet tydeliggjøres i intervjuets overordnende vinkling: «Jeg hører ikke til blandt nogen» lyder overskriften, og viser til Hassans uttalelser om hans manglende tilhørighet i noen miljøer (Masri, 2013).

Vitnesbyrd-narrativet står sterkt i pressetekstene, også i sammenheng med forskjellige muslimbetegnelser. Journalist Anders Raahauge forklarer, i en artikkel om Hassans debut, dikterens sensasjonspreg slik: «Det var også en cocktail, der måtte udløse sensationen: oplagt dikterisk talent, et løfte om indblik i de muslimske indvandreres tilværelse og mediehypen på turbo» (Raahauge, 2013). Utsagnet antyder at denne tilværelsen er noe få dansker kjenner til, og dermed innehar (løftet om) beskrivelser av fremmedarta, «muslimske» miljøer en viss

⁴¹ Med mindre det er en presupposisjon at intervjuobjektene har ghettoerfaring.

fascinasjonskraft. Hassans førstehåndserfaring understrekes også når kritikken han har gått ut med, formidles. «Yahya Hassan har muslimske rødder, men har intet til overs for religiøst hykleri [...]» (mr, 2013) står det i en leder i Kristeligt Dagblad 19. oktober. Hassan som en avhopper som «avslører» tilværelsen i ghettoen, er altså en framstilling som dominerer Yahya Hassan-diskursen, og ligger som et premiss for nye, avledede debatter.

Et annet narrativ som er mye tilstede i presstekstene, og som trekker veksler på dette premisset, er det om Yahya Hassans debut og presse-framførte kritikk som en katalysator for trusler fra «muslimer». «Muslimene» er i dette narrative mennesker som reagerer, gjerne sterkt og voldsomt, på ting Hassan har sagt, eller gjort, i pressen og i publiserte diktutdrag. I det følgende vil jeg undersøke hvordan Hassan settes eksplisitt i sammenheng med størrelsene «muslimer» og trusler.

Dynamikken mellom Hassan som årsak og «muslimenes» reaksjoner som virkning, blir blant annet brukt i Kristeligt Dagblad 10. oktober, under den megetsigende overskriften: «Ungt opgør med indvandrerforældre mødes med vrede i muslimske miljøer». Her skriver journalist Benjamin Krasnik at «Den 18-årige Yahya Hassan trues på livet efter digtsamling om muslimske indvandrerforældres svigt». Representanter for denne påståtte vreden møter vi få av. Det er en tendens i materialet at de såkalte muslimene sjelden kommer til uttrykk på annen måte enn gjennom utdrag og oppsummeringer av reaksjoner på sosiale medier. Det refereres i samme artikkel til «[...] mere end 3000 reaktioner, blant andet på Facebook, hvoraf flere har karakter af deciderede dødstrusler» (Krasnik 2013).

Det som reageres på må være summen av Yahya Hassans uttalelser i media og det man vet om diktsamlinga. De som reagerer kan sies å være en uspesifisert masse av anonymiserte «muslimer». I Politiken henvises det imidlertid til reaksjonene til en navngitt kilde. I Morten Skjoldager sin reportasjelignende artikkel «Nydansk ungdomsoprør på versefødder» 27. oktober, diskuterer journalisten Yahya Hassans debut og reaksjonene den har avstedkommet, med ungdommer fra oppvekstmiljøet hans. Her vises det til en reaksjon på sosiale medier ved Abu Ubadyillah, talsmann for den ytterliggående gruppa «Kaldet til Islam». Han kaller Hassan for vantro og «muslimernes fjende» i en Youtube-video og forklarer hans appell hos danskene ved at han har muslimsk bakgrunn og sier høyt hva de fleste tenker om islam (Skjoldager M. , 2013). Ubadyillah setter altså oppmerksomheten i direkte sammenheng med Hassans muslimske bakgrunn; Yahya Hassans *insider*-posisjon forklarer hvorfor han har fått så mye oppmerksomhet. Ubadaylliah kan sies å være en kilde som illustrerer kritikken fra det muslimske miljøet, men han står for en antatt

ytterliggående islam, og det er tvilsomt hvorvidt han er representativ for de, presumptivt, unge muslimene som har trua Hassan over sosiale medier.

Ikke bare er de antatte muslimene som kommer med trusler mot Hassan stort sett anonyme, men journalistene forblir notorisk vage når de skal beskrive hvem som kritiserer dikteren. I Weekendavisen 11. oktober bringer kommentator Søren Villemoes en oppfordring til publikum: «Truslerne mot digteren Yahya Hassan viser, at det er nødvendig at støtte det spirende ungdomsoprør i de muslimske miljøer». Hva som kjennetegner disse miljøene, blir ikke utdypet i artikkelen. Villemoes hevder videre at det foregår «[...] en kulturkamp blant danske muslimer, som især de unge mærker» (Villemoes, 2013). Et lignende eksempel finnes i Camilla Dorthea Bundaards aviskommentar i Jyllands-Posten 12. oktober, der hun skriver at Yahya Hassan har tatt oppgjør med «underklasse» og «muslimer» (hennes anførselstegn). De to parameterne er viktige i journalistens resonnement om at Yahya Hassans historie om omsorgssvikt ikke må mottas annerledes enn lignende historier fra etniske dansker (Bundgaard, 2013, s. 28).

Til sammen peker det seg ut en del generalisende uttalelser om «muslimer», som blir satt i sammenheng med Yahya Hassan i presse materialet, særlig i opinionsartikler. Inntrykket leseren kan sitte igjen med, er at muslimene i Danmark er en homogen gruppe bundet sammen av identitetsmarkøren «muslim», med de implikasjonene det innebærer. Hva disse implikasjonene er, skal jeg gå nærmere inn på i det følgende.

Med lite personlig kontakt⁴² blir primærkilden til kunnskap om minoriteter den media presenterer. Sosiologen Mustafa Hussain argumenterer i sin undersøkelse *Islam, Media and Minorities in Denmark* for at i et informasjonsfelt der publikum har liten tilgang på alternative informasjonskilder, eller ikke har opplevelsbasert kunnskap, blir det kognitive rammeverket for tolkning og forståelse for det meste gitt av mediadiskurser (Hussain, 2000, s. 100). I hans undersøkelse av pressen og rikskringastingas dekning av saker om etniske minoriteter i løpet av tre måneder i 1996, ble det avdekket overveiende negative vinklinger (Hussain, 2000, s. 104). Det var først og fremst muslimske minoriteter som var problematisert i nyhetsstrømmen. Nesten alle historiene der religiøse predikater var involvert, hadde en konfliktorientert ramme, for eksempel konflikter med dansk samfunn, kultur, administrasjon eller institusjoner (Hussain, 2000, s. 106). Nyere forskning fra Det Nationale Forskningscenter for Velfærd viste at 58% av 300 avisartikler om islam og muslimer over et

⁴² Som tidligere påpekt har de etniske danskene lite privat kontakt med innvandrere, men det skal tilføyes at mange har en forholdsvis stor og bred kontaktflate via jobb og barnas skolegang. (Thomsen, 2006, s. 95).

par måneder høsten 2011, hadde en negativ vinkling, mens kun 8 % var positive (Engelbreth Larsen, 2012).

Når det i mitt pressemateriale ofte presenteres et bilde av muslimer som en ensarta gruppe uten videre spesifikasjoner, og gjerne som den Hassan tar et oppgjør med eller som utøver trusler, vil det være sannsynlig at leseren tolker kategorien muslim inn i den akkumulerte oppfatningen hun har fått fra mediadiskursens, som oftest konfliktorienterte, og sjeldent positive, fremstilling.

Muslimer, eller mennesker det er implisert at har muslimsk bakgrunn, kommer allikevel eksplisitt til ordet i presstekstene. Blant annet i en reportasje fra Nørrebro i Informationen 12. oktober, der journalisten intervjuer mennesker som har innvandret, eller er etterkommere av innvandrere, om oppdragelse (Meyer, 2013, s. 2). Videre skrev Sherin Khankan, en religionssosiolog med muslimsk bakgrunn, en kronikk i Politiken 25. oktober, om blant annet poesens spesielle potensial (Khankan, 2013, s. 7). I et leserbrev 29. oktober i Politiken kom en student, som kjenner seg igjen i Hassans beskrivelser av «parallelsamfunn» i både media og diktsamlinga, til orde. Han insisterer på at tilstandene i parallelsamfunnene handler om en «rådden kultur», og ikke religion (Mahmoud, 2013, s. 5).

Med unntak av Ubadyillah uttaler ingen implisitte eller eksplisitte muslimer seg i kraft av å være muslim. Derimot blir de tilsynelatende intervjuet fordi de er fra samme oppvekstmiljø som Yahya Hassan, har lignende sosiokulturell bakgrunn, eller er eksperter på felt der Hassan og reaksjonene figurerer. Det forekommer kun to tilfeller av en tydelig sammenkobling mellom tekstkilde eller tekstforfatter og identitetskategorien muslim. Det er den tidligere nevnte Kaldet til Islam-talsmannen og religionssosiologen, Sherin Khankan, som blant annet tok til orde for en reformering av islam i sin kronikk.

På den ene siden har vi altså en uspesifisert gruppe sinte muslimer, og på den annen side navngitte implisitte muslimer, som i liten grad kommenterer religiøse temaer, og som når de gjør det, tar avstand fra de vrede reaksjonene. De «muslimene» Hassan kritiserte i pressen og skapte et lite flatterende bilde av i diktsamlinga, kom altså ikke til orde. De eneste vrede motsvarene var parafasert fra andre medier, eller anonymiserte.

Denne framstillinga av «muslimer» er helt i tråd med det rådende, danske mediebildet. Den tidligere nevnte undersøkelsen til Det Nationale Forskningcenter for Velfærd påviste at muslimsk bakgrunn ofte ble forbundet med negative forhold i nyhetsfortellingene, uansett om bakgrunnen var relevant for den aktuelle historien eller ikke. I 75 % av de registrerte

artiklene, leserbrevene og debattinnleggene om muslimer og islam, var det ikke én eneste muslim som uttalte seg (Engelbreth Larsen, 2012).

Perker-begrepet i kritikken

«Perker» blir brukt på en svært nedtonet måte sammenlignet med hvordan den empiriske og lyriske Hassan bruker begrepet. De tekstinterne kildene i pressematerialet bruker perker kun i sammensatte ord eller i anførselstegn, og da først og fremst i begrepet «perkerdansk» som betegnelse på en multietnolekt tilsvarende såkalt «kebabnorsk» og «rinkebysvensk».

«Perkerdansk»⁴³ blir definert av Den Danske Ordbog på nett som en «variant af dansk som bruges af især unge indvandrere i de store byer, og som adskiller sig fra standarddansk i bl.a. ordforråd, ordstilling og udtale» (Den Danske Ordbog, u.d). Ifølge Hanne Toft ved nettstedet www.gellerup.nu, bruker noen ungdom i Aarhus slang bestående av begreper fra blant annet arabisk og somali (Toft, 2012). De eneste konstante trekkene ved beskrivelser av perkerdansk jeg har funnet, er at den tales av unge innvandrere eller etterkommere.

Uansett hva som karakteriserer «perkerdansk», ble bruken av den i diktsamlinga gjennomgående rost og feira i anmeldelsene, som er de presstekstene der denne betegnelsen ble brukt. Fem av sju anmeldelser i materialet gjorde et poeng ut av den lyriske realiseringa av såkalt perkerdansk i *YAHYA HASSAN*. Denne språkbruken kommer i diktsamlinga til uttrykk som en karikert multietnolekt som ofte ikke er grammatikalsk riktig, og tidvis er ispedd slangord av antatt arabisk opprinnelse. Perkerdansen blir nesten utelukkende brukt i det avsluttende «LANGDIKT»:

MIG JEG ER PERKER
MIG JEG FORSTÅR IK EN DANSKERS IDIOMER
MIG JEG HAR IK JOGGET I NOGEN SPINAT
OG HVIS DU BLIVER VED
MED OG SNAK OM SPINAT
SÅ DIG DU FÅR EN PROBLEM

(s.142)

Diktutdraget demonstrer en humoristisk tilnærming til absurde danske idiomer,⁴⁴ og passasjen framstår som åpenbart ironisk, og et soleklart fiksjonaliseringsgrep i og med

⁴³ Det finnes også en dansk ekvivalent til perkerdansk; pæredansk. Det tyder på at noe er erkedansk.

⁴⁴ Å «jokke i spinaten» betyr det samme som det norske idiomet «å trække i salaten».

Hassan-jegets oppvekst i Danmark og, frem til dette punktet, korrekte bruk av dansk. Det lyriske jeget spiller på forventningene til en perker, gjennom komiske misforståelser av danske faste uttrykk, og etterfølgende sint og selvhøytidelig macho-oppførsel. At slike selvvironiserende og identitetslekende passasjer falt i smak hos anmelderne, vil jeg demonstrere i det følgende.

Tabloidavisa Ekstra Bladet går lengst i å dyrke Hassan-jeget og den empiriske Hassan sin identitet som perker. Han omtales som «perkerpoet» i ingressen: «Perkerpoeten Yahya Hassan digter røven ud av joggingbukserne» (Ørsted, 2013). Joggebukser er formodentlig knytta til Hassan sin status som «rod», hvilket den empiriske Hassan eller lyriske Hassan beskrives som i overskriften: «En rod taler ud». Rod er betegnelsen på en frekk og uforskammet ung mann, og vi kan anta at joggebukse er et stereotypisk plagg for slike menn. Hassan-jeget kommenterer joggebukseenes symbolverdi i diktsamlinga, når han bytter ut joggebukser med «CIVILISERT OG TILPAS STRAM COWBOYBUKSER» (s. 168). Journalist Ørsted forsøker avslutningsvis selv å emulere et «innvandrerspråk»: «Wallah min fætter, det er sterk, ærlig tobakk!» (Ørsted, 2013). Til sammen vil jeg påstå at Ørsteds anmeldelse utviser en lettere eksotiserende tendens, som delvis kan forklares av at presseteksten hører til i en tabloidavis, som ofte benytter sensasjonalistiske vinklinger.

I Politiken ble den tidvis særegne språkbruken også lagt merke til: «I *LANGDIKT* giver den fuld gas på ghettosprog». Dette uttrykker anmelderen glede over, da hun i årevis har lengtet etter «at nogen udvandt poetisk potensiale af perkerdansk» (Rösing, 2013, s. 2). Samtidig erkjenner Rösing at realiseringa av denne språkbruken kan være en ironisk hilsen til slike forventninger: «Okay, nu stiller jeg mig op som den, du vil have, nu poserer jeg som slagkraftig nydansker med kreative sprogfejl [...]» forestiller hun seg at forfatteren tenker (Rösing, 2013, s. 2).

I Jyllands-Posten beskriver anmelderen en språkmessig utvikling: [...] «et språk som går fra ekspressionistisk registrerende til perkerdansk» (Skinnebach, 2013). Anmelder i Weekendavisen Lars Bukhdahl merker seg også språkbruken som særlig kommer til uttrykk i *LANGDIKT*, men vedkjenner at den nok utnytter forventningene til jegets identitet som perker gjennom «hånsk karikerede perker-dansk» (Bukhdahl, 2013). Videre lar Bukhdahl seg begeistre over diktsamlingas uapologetiske tone og beskriver den som «alt andet end

præmieperkerligt». ⁴⁵ Jens Thaysen i *Informationen* poengterer at diktsamlinga rundes av med en «fyrre siders langdikt skrevet i stiliseret perkerdansk» (Thaysen, 2013).

«Perkerdansk» blir gjennomgående brukt uten noen presentasjon, og som regel uten anførselstegn. Astrid Trotzig påpeker i sin artikkel «Makten över prefixen» at når man i svenske litteraturanmeldelser har omtalt «innvandrerspråk» (uten videre problematisering) innebærer det en uttalt formening om hva såkalt «innvandrerspråk» er. Begrepet impliserer at innvandrere er en homogen gruppe som taler samme språk (Trotzig, 2005, s. 112). Bruken av begrepet «innvandrerspråk» i svensk kritikk, vil jeg hevde har overføringsverdi til de danske anmeldelsenes bruk av «perkerdansk».

Ideen om at Hassan emulerer et slags etablert innvandrerspråk, som bruken av «perkerdansk» impliserer, finner jeg problematisk. Anmelderen er medvitende om, eller antar, at vi som lesere skal vite hva og hvem som omtales, og at vi derfor aksepterer formuleringa (Trotzig, 2005, s. 112). Anmelderne spiller på en etablert forestilling om «innvandreren» eller «perkeren». Det er viktig å understreke at variantene av hybridspråk som anmelderne kaller «perkerdansk» ikke vil være like i de forskjellige gruppene som antas å tale det. «Perkerdansk» må altså sees på som en konstruksjon skapt for å beskrive språklige fenomen anmelderne ikke vet hva de skal kalle. Ingen av kritikerne definerer eller problematiserer begrepet, men i noen tilfeller uttrykker anmelderen at han eller hun oppfatter bruken som mangetydig eller ironisk.

Innvandrer

Hvem er innvandreren i Danmark? Begrepet «indvandrer» skal ikke forstås konkret, som en som har utvandret fra et annet land til Danmark, men gjennom egenskapene det konnoterer. For eksempel vil en amerikaner i København neppe omtales som en innvandrer. Ved å kartlegge hyppigheten og i hvilken sammenheng «indvandrer» opptrer, oppdager man noen fellestrekk. «Indvandrer», «nydansker» og «etnisk minoritet» innebærer samme typiske egenskaper: ikke-vestlig, muslimsk, synlig annerledes utseende (hudfarge, hårfarge) eller klesstil og kroppsspråk (Hervik, 2002, s. 37). «Indvandrer» kan se ut til å være en fordekt betegnelse for muslim, både i litteraturen og mediene:

⁴⁵ Præmieperker er et nedsettende eller spøkefullt begrep brukt om innvandrere som framstilles som rollemodeller (Den Danske Ordbog, u.d.). Præmieperkere kan i medieframstillinger sees på som motbilder til de negative stereotypene om innvandrere mediene har bidratt til å forsterke.

Indvandrerproblemet⁴⁶ handler for det meste om muslimer og islam. Vi tenker ikke på tamiler, polakker, vietnamesere eller kinesere, når vi tenker på det. Vi tenker «orientalistisk». En indvandrer er nemlig en metafor for muslim (Hauge, 2013, s. 13).

Det at muslim er innbakt i begrepet «indvandrer» i pressematerialet virker plausibelt. Hassan har, som kjent, muslimsk bakgrunn, og beskriver og omtaler ofte muslimer i diktsamlinga og intervjuer. Dermed virker det sannsynlig at «indvandrer» i overveiende grad er underforstått som «person med muslimsk bakgrunn» når begrepet brukes av tekstprodusentene om mennesker fra forfatterens oppvekstmiljø. Intervjuobjektene med tilsvarende bakgrunn som Hassan, impliseres å ha muslimsk bakgrunn, uten at det gjøres til et bærende poeng (se side 69). I diktsamlinga finnes et mangfold av minoriteter, som jeg har påpekt tidligere. Jeg vil påstå at dette faktumet underkjennes når presstekstene gjennomgående ikke utdyper ytterligere hva de legger i innvandrer-begrepet.

«Indvandrer» brukes noen ganger i presstekstene når Hassans etniske eller sosiokulturelle bakgrunn skal knyttes til begrepet gjennom betegnelser som «indvandrerbaggrund» (Signatur mr, 2013), «indvandrerforældre» (Meyer, 2013) og «indvandrerghetto» (Krasnik, 2013). Samlet sett brukes begrepet indvandrer allikevel mest i avledede sosiopolitiske debatter om gruppen Hassan kommer fra og kritiserer. Til sammen later «indvandrer» til å fungere som et litt mindre politisk korrekt synonym for «nydansker» (jmfør Dansk Sprognævns anbefalinger).

YAHYA HASSAN som innvandrerlitteratur?

HVIS NAVNET IKKE KAN UDTALES SÅ ER DET IKKE ET NAVN

DET ER POESI (Hassan, 2013, s. 109)

Tre ganger i resepsjonsmaterialet blir Yahya Hassan eksplisitt kobla sammen med det litterære fenomenet «indvandrerlitteratur». Dette forekommer i Berlingskes artikkel «Hører vi nye stemmer?» fra 26. oktober, som diskuterer hvorvidt Yahya Hassan og andre multikulturelle forfatters litterære gjennombrudd representerer tilsynekomsten av «indvandrer-litteratur», og om dette er et fenomen det gir mening å snakke om (Dannemand, 2013, s. 4).

I artikkelen «Derfor er Yahya Hassan bogsæsonens sensation», i Kristeligt Dagblad

⁴⁶ Her sikter Hauge til «problem» i Georg Brandes forstand: ordet problem henviser til hans ide om at en levende litteratur «sætter Problemer under Debat» (Hauge, Sættes indvandrerproblemer under debat i dansk samtidslitteratur?, 2013, s. 41).

26. oktober, sammenlignet universitetslektor Hans Hauge norske Bertrand Besigyes, i sin tid, sensasjonspregede debut med Hassans debut. Han hevder at « [...]når først en indvandrerlitteratur kommer frem, vækker den altid stor opmærksomhed» (Raahauge, 2013). I intervjuet i Informationen motsetter Hassan seg å bli kalt «indvandrerdigter» (Giebner, 2013). I disse tilfellene kobles altså Yahya Hassan direkte til «indvandrerlitteratur», og, i forlengelse av dette, til innvandrere. Hassan er, som jeg tidligere har vært inne på, en etterkommer, men synet på Yahya Hassan som en representant for innvandrere har allikevel prega resepsjonen.

Mottakelsen av *YAHYA HASSAN* har vært uløselig knyttet til forfatterens identitet som palestinskættet, etterkommer⁴⁷ og «problembarn», oppvokst i et ghettomiljø i Aarhus. Disse parameterne er nok, for det danske litterære publikum, umiskjennelige markører for noe fremmedarta. En søken etter det fremmede, nye og særegne har vært sentralt i den danske letinga etter innvandrerlitteratur (Informationen, 2006).

I litteraturdiskursen i Danmark har det herska et syn på Danmark som *bagud*, og forskjellige forskere har spurt seg: hvorfor finnes det ikke dansk innvandrerlitteratur? (Christensen M. F., 2014) Det har blitt gjennomført flere prosjekter for å generere litteratur av multikulturelle forfattere, og året 2006 markerte et slags gjennombrudd i oppmerksomheten viet litteratur skrevet av flerkulturelle forfattere. Da gikk forlaget Gyldendal og avisa Berlingske Tidende sammen om å lage en litteraturkonkurranse for forfattere fra andre etniske og kulturelle bakgrunner enn dansk. Dette resulterte i antologien *NYE STEMME*.

Uttrykket «Nye stemmer» går igjen i artikkelen til Berlingske, og kan tolkes som en alludering til denne antologien, og videre som en metafor for den noe belastede, men mer etablerte, etiketten «indvandrerlitteratur». Når jeg allikevel velger å bruke begrepet, er det fordi dette i Danmark er et etablert begrep med visse estetiske forventninger innbakt.⁴⁸ At

⁴⁷ Et begrep som aldri brukes om Hassan i resepsjonen, han beskrives kun til å ha «indvandrerbakgrunn» etc, men da han teknisk sett er en etterkommer, velger jeg å bruke denne betegnelsen.

⁴⁸ Karakteristisk for disse mer eller mindre eksplisitt uttalte forventningene er forhåpningen om særskilte erfaringer og uttrykksmåter, slik utlysningsteksten til den litterære konkurransen *NYE STEMME* for danske forfattere med innvandrerbakgrunn artikulere: «De kan give os et indblik i nogle tankegange og nogle miljøer, som vi ved findes, men som vi måske ikke ved så meget om. Der kan også komme nye udtryksformer frem – nye måder at se virkeligheden på, som vi ikke er fortrolige med» (Informationen, 2006). Selv om forventningene til litteratur av multikulturelle forfattere ikke nødvendigvis innfris, mener jeg det allikevel gir mening å snakke om indvandrerforfattere. Dette er på grunn av de institusjonelle forskjellene som gjør seg gjeldende for de såkalte indvandrerforfattere og danske forfattere. Som Hvid-Damborg skriver i sin masteroppgave om indvandrerlitteratur: «Det handler ikke [...] om at indvandrerforfattere nødvendigvis skriver på en anden måde, men om at forfatteren eksisterer i en litterær institution hvor det viser sig at vilkårene er annerledes end for den traditionelle nationale forfatter» (Hvid-Damborg, 2003, 5). Hvid-Damborg peker på tendensen hos de store danske forlagene til å utgi selvbiografiske bøker av innvandrerforfattere. På forlagene Gyldendal, Lindhart & Ringhof og Rosinante var det per 2003 til sammen 14 bøker skrevet av indvandrerforfattere, og alle var

Hassans tilsynekomst på det litterære- og samfunnskritiske feltet oppfyller et ønske om en røst fra et miljø med få synlige representanter i offentligheten, illustrerer dette utspillet i Jyllands-Posten fra forfatter Thomas Boberg: «vi har ventet på den her ghattostemmen [...] og endelig kommer den» (Christensen, 2013). Boberg har formodentlig en ironisk distanse og omtaler ikke seg selv når han snakker om «vi». Derimot viser utsagnet til et antatt utbredt ønske blant kulturetablisementet om at gode forfatterstemmer med innvandrerbakgrunn skal slå igjennom og speile den mangfoldige, multikulturelle realiteten i samtids-Danmark. Siden 2000-tallet har det i Danmark vært en stadig økende interesse for litteratur skrevet av forfattere med multikulturell bakgrunn (Gaettens, 2013, s. 63).

Tekstprodusentene og kildene i tekstene der Hassan settes i sammenheng med «indvandrerlitteratur», konkluderer ikke likefremt med at Hassans debut kan betegnes som denne typen litteratur. Allikevel kan det at begrepet diskuteres, og at Hassan settes i forbindelse med det, være et symptom på at *YAHYA HASSAN* til en viss grad imøtekommer forventningene til såkalt indvandrerlitteratur. Litteraturlektor Anita Nell Bech Andersen påpeker at forlagsbransjen har utvist vilje til å publisere skjønnlitteratur av flerkulturelle forfattere. Interessen har allikevel lenge vært begrensa til «mer farverige selvbiografiske indvandrerhistorier, hvor forfatteren med afsæt i en vestlig kultur problematiserer sin oprindelseskultur». Hun hevder at forlagenes satsing på realistiske mainstreamsjangere via selvbiografisk indvandrerlitteratur, er tufta på en markedsstrategisk betrakning av at den leses bredt og selger bedre (Bech Andersen, 2013, s. 201).

Diktsamlinga kan sies å passe inn i Bech Andersens beskrivelse. Yahya Hassan skriver om sitt eget liv, og problematiserer unektelig sin opprinnelseskultur. Det originale ved Hassans debut sammenlignet med de stereotype forventningene til «indvandrerlitteratur», er den lyriske formen, samt at verket nærmest enstemmig har blitt mottatt som stor og viktig litteratur i de toneangivende avisene og tidsskriftene. Forleggerens forslag om å kalle diktsamlinga for «Ghattodigte» (se s.52) demonstrer at forlaget Gyldendal ønsket å fastholde og spille på forventningene til litteratur av en flerkulturell forfatter.

erindringsbøger, unntatt én. (Hvid-Damborg, 2003, s. 28). Dette bidrar utvilsomt til å skape visse forventninger hos publikum til litteratur skrevet av multikulturelle forfattere. De største forlagene er mest innflytelsesrike og synlige på det litterære marked, og for leserne i sin allminnelighet. Hvid-Damborg hevder at konsekvensen av forlagssituasjonen er at «de større forlag kan fastholde forventningen til og opfattelsen af en bestemt type indvandrerforfatter der har sine egne personlige erfaringer som et narrativt og tematisk udgangspunkt» (Hvid-Damborg, 2003, s. 29).

Kapitteloppsummering

I dette kapittelet la jeg til grunn forskningsspørsmålene: hva karakteriserer bruken av fremmedhetsmarkører i resepsjonen, og er det en sammenheng mellom Yahya Hassans bakgrunn og resepsjonen? Konklusjonen på det siste spørsmålet er et ubetinget ja, noe jeg vil underbygge i det følgende.

Langt på vei ble problemene fra Hassans oppvekstmiljø, slik han beskrev dem i epiteksten og diktsamlinga, uløselig knyttet til hans minoritetsbakgrunn og religiøse bakgrunn. Det skal sies at Yahya Hassan også ble satt i sammenheng med underklassen, men i presse materialet finnes det samlet sett flest benevnelser for identitet knytta til etnisitet og religion. I 43 av 50 tilfeller var fremmedhetsmarkørene et bærende poeng i den ytringen hvor de inngikk. 16 av benevnelserne der fremmedhetsmarkøren var bærende kom fra teksteksterne kilder. 27 benevnelser var det tekstprodusenten som stod for, som oftest en journalist, mens 10 benevnelser var knytta til forfatteren bak en opinionsartikkel.

I medie- og politikerdiskursen eksisterer det en særlig tendens til sammenblanding av etnisitet, kultur og religion (Hervik, 2002, s. 20). Bruken av fremmedhetsmarkører, både hentet fra de forskjellige kildene i dagspresseartiklene og fra Hassan selv, vitner om en slik sammenblanding. Begreper for å betegne etnisk opphav, kulturell bakgrunn og religion (islam og muslimer) ble brukt upresist og om hverandre. De mest brukte fremmedhetsmarkørene i materialet – «nydansker», «muslim» og «indvandrer» – så ofte ut til å fungere som synonymmer. «Indvandrer» lot i stor grad til å være underforstått som «person med muslimsk bakgrunn». Ofte ble det referert til et diffust «indvandrer miljø». Tatt i betraktning at dette begrepet viste til Hassans epitekstuelle kritikk, og innholdet i diktsamlinga, virker det plausibelt at «indvandrer» ofte var underforstått som muslim. De fleste menneskene beskrevet der lot til å være muslimer. «Muslim» ble kun brukt om Hassan for å beskrive hans avstandtagen til denne identitetsbetegnelse, eller for å karakterisere oppvekstmiljøet hans. *YAHYA HASSAN* som «indvandrerlitteratur» kan sies å være en som oftest uuttalt understrøm i de mer verkorienterte presstekstene.

Det er en problematisk tendens i resepsjonen at de vrede og truende «muslimene» sjelden kom til uttrykk annet enn gjennom utdrag og oppsummeringer av reaksjoner på sosiale medier. Hvem som *ikke* kommer får uttale seg i Yahya Hassan-diskursen, er også et talende poeng. De som reagerer med sinne på Yahya Hassans debut utelukkes fra diskursen, og presstekstene kan dermed bidra til å opprettholde en oss-og-dem-diskurs. Presupposisjonen «muslimer reagerer gjerne med vrede» ligger som en undertekst i

pressematerialet. Mangelen på vrede «muslimer» som kom til uttrykk i pressetekstene, og manglende analyse av hva som reageres på, vitner om dette. Nyhetsfortellinger om «sinte «muslimer» har vært presentert mange ganger i det danske nyhetsbildet, og det virker som tekstprodusentene trekker veksler på dette narrative. Ingen analyse blir presentert av situasjonen med muslimene som reagerer med sinne på Yahya Hassans dikt og uttalelser. Journalistene og desken kommuniserer at det er underforstått hva som skjer.

Hva gjelder bruken av begrepet «perker», ble det først og fremst benytta i anmeldelsene, som en beskrivelse av Hassans lyriske realisering av multietnolekten «perkerdansk». Ingen av anmelderne definerte eller problematiserte begrepet, men i noen tilfeller uttrykte anmelderne at de oppfattet bruken som mangetydig eller ironisk.

Noen ganger hadde fremmedhetsmarkørene karakter av å være tilsynelatende nøytrale faktaopplysninger. Det er allikevel viktig å understreke at fremmedhetsmarkørene eksisterer i samspill med innholdet og tendensene i de enkelte pressetekstene. De er aldri isolerte. Det store antall fremmedhetsmarkører vitner om stor og kanskje uberettiget oppmerksomhet mot Hassans etniske og religiøse bakgrunn. I henhold til Pressenævnets⁴⁹, veiledningsregler for god presseskikk, skal etnisitet og religion kun nevnes når det er relevant for saken.⁵⁰

Mengden fremmedhetsmarkører skapte et totalbilde av en dikterdebut der etnisitet og religiøs bakgrunn var særlig viktige komponenter. Det kan godt være at disse størrelsene var viktige bestanddeler i Yahya Hassans historie, slik den kom til uttrykk i diktsamlinga og epitekstene, samt nødvendige for å forstå trussel-reaksjonene. Allikevel er de kun deler av en helhet, og kan ikke ene og alene forklare så mye. Fremmedhetsmarkørene ble langt på vei presentert som om det som ble omtalt var utvetydig, og de la føringer for hvordan nyheten skulle forstås.

Flesteparten av pressetekstene kan ikke sies å bedrive en utstrakt samfunnsanalyse. Fremmedhetsmarkørene lot heller til å fungere som sjablongaktige kategorier for å støtte nyhetshistoriens ofte konfliktorienterte narrativ. Jeg har tidligere konstatert at nyheter kan klassifiseres som fortellinger, og dermed ikke er «ren» informasjon.

Fremmedhetsmarkørene ble noen ganger brukt i kontekster hvor de ikke tilførte nyhetshistorien ny eller relevant informasjon, men heller støttet opp under et bestemt narrativ.

⁴⁹ Et organ der man kan klage inn brudd på god pressesskikk, tilsvarende Pressens faglige utvalg i Norge.

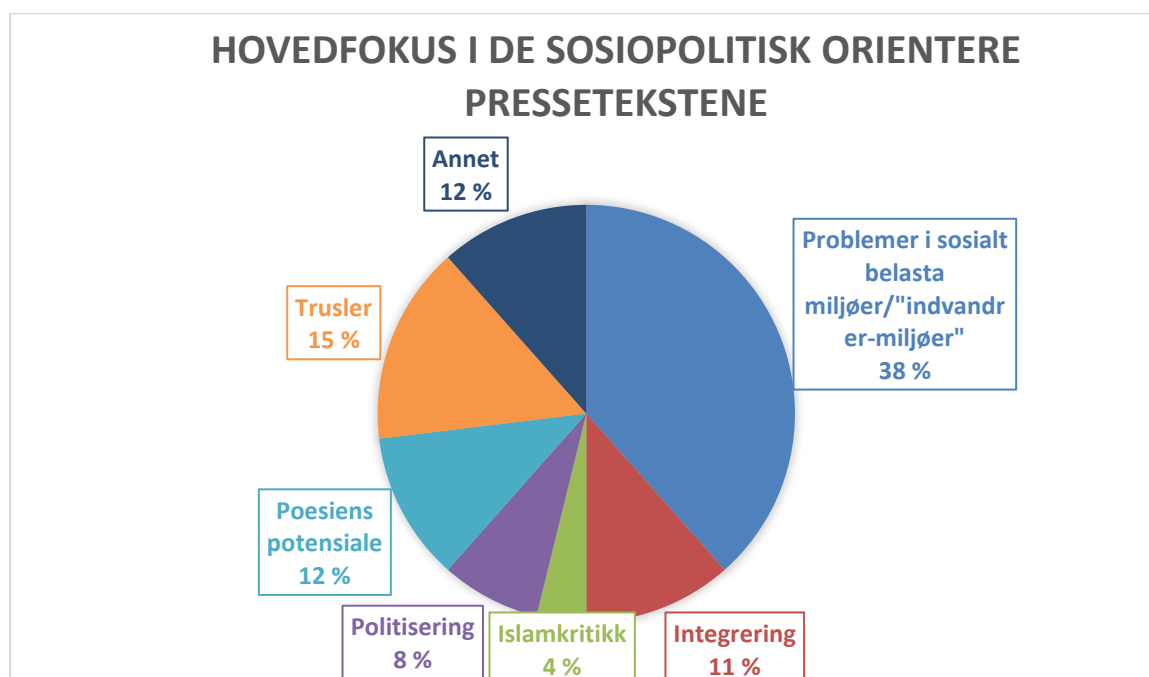
⁵⁰ «Familiemæssige forhold, race, etnicitet, nationalitet, trosbekendelse, seksuel orientering eller organisationsforhold bør alene nævnes, når det er relevant for sagen» (Pressenævnet, 2013).

Det ble brukt en del konfliktorienterte narrativ der representanter for «de andre» var utøvere av problematisk atferd. Palestinsk flyktningbakgrunn ble betonet som relevant uttalegrunn framfor for eksempel erfaring fra «ghettoen» eller underklasserfaring. De som truet Hassan forble langt på vei kun gitt karakteristikken «muslim». Fremmedhetsmarkører ble også brukt for å komplementere eller understreke et eksotiserende narrativ, slik som i Ekstra Bladets anmeldelse. Til sammen støter vi på en del reduserende identitetsbetegnelser som primært var knytta mot etnisitet og religion i mottakelsen av Yahya Hassan. Den sterke betoninga av etnisitet og kulturell bakgrunn knytter Yahya Hassans debut til hans status som fremmed, og i forlengelse av dette til en diskurs om innvandrere og integrasjon.

5. Tendensiøs politisering

I forrige kapittel demonstrerte jeg at etnisitet og kulturell bakgrunn gjøres til et bærende poeng i mange av presstekstene. 70 % av presstekstene var i varierende grad opptatt av forhold utenfor Yahya Hassans debut, forstått som alfateksten. Disse verkeksterne forholdene var i stor grad det jeg vil beskrive som sosiopolitiske, det vil si relatert til sosiale og/eller politiske faktorer.²³ tekster, eller 57,5 % av presstekstene, hadde en sosiopolitisk orientering. Det vil si at de rettet større oppmerksomhet mot et eller flere sosiopolitiske temaer enn mot diktsamlinga.⁵¹

Diagram 2. Tematisk vinkling i presstekstene med en sosiopolitisk orientering.

Kommentarer til Diagram 2. Alle de sosiopolitisk orienterte presstekstene tok utgangspunkt i Hassans epitekstuelle uttalelser eller kritikken som kunne leses inn i diktsamlinga. Ofte handlet presstekstene om avgreinede debatter med Yahya Hassan som utgangspunkt for debatten. Temaene «problemer i sosialt belasta miljøer/ «indvandremiljøer» og «integrering» var ofte tilstede i samme tekster, mens integreringsartiklene hadde et mer overordna fokus på integrering som sådan. Islamkritikk var sjelden det mest framtrepende temaet i

⁵¹ For å avdekke hva som er hovedtemaet i en presstekst, analyserte jeg brødteksten og fant ut hvilke temaer som var mest til stede og hva slags narrativ som ble presentert. Overskrift og den visuelle utforminga ble også vektlagt i stor grad, da disse sender signaler om hva desken og tekstprodusenten ønsker å formidle at er hovedtema.

pressetekstene, men fantes som en understrøm i tekstene til Jyllands-Posten. Temaet «poesiens potensial» tyder på at artikkelen tok opp hvilken mulighet for ungdomsopprør eller politiske forandringer som lå i Yahya Hassans debut. Presstekster med temaet «politisering» dreide seg om politisert mottakelse av Yahya Hassans debut.

Blant de sosiopolitisk orienterte presstekstene pekte noen seg ut med tydelig tendensiøse politiserte vinklinger. Denne tendensen var først og fremst til stede i metatekstene, hvor Jyllands-Posten umiddelbart pekte seg ut med flest politiserte vinklinger. Disse vinklingene vil jeg betegne som konfliktorientert mot innvandrere og etterkommere, og som islamkritikk. I det følgende presenteres resultatet av casestudien av Jyllands-Postens tendenser til å politisere. Forskningsspørsmålet i casestudien lyder: hvordan brukes Yahya Hassans debut for å underbygge politiske holdninger i Jyllands-Posten?

Jyllands-Posten og karikaturstriden

Jyllands-Postens dekning av Yahya Hassans dikterdebut kan beskrives som vikla inn i en islam- og integrasjonsdiskurs. Avisen var Danmarks tredje mest leste papiravis i 2014 med 254.000 daglige lesere (Kulturstyrelsen, 2015, s. 12), og den har tidligere gjort seg internasjonalt bemerket og avfødt demonstrasjoner, diplomatiske kriser og drap gjennom den såkalte karikaturkrisa. Det er en relevant å se mottakelsen av Yahya Hassans debut i forlengelse av Jyllands-Postens politiske orientering, og hvordan denne orienteringen kom til uttrykk, blant annet gjennom karikaturkrisa.

I kapittel 2 har jeg med Hjarwards optikk konstatert at det eksisterer en politisk parallellisme blant de landsdekkende betalingsavisene i Danmark. Hjarvard hevder at tilstedeværelsen av en politisk parallellisme var tydelig under krisen relatert til karikaturtegningene av Muhammed i 2005-6, og at den i seg selv kan betraktes som et resultat av den politiske rollen som aviser og redaktører har tatt på seg i deler av pressen.⁵²

Trykkingen av karikaturtegningene må sees i sammenheng med Jyllands-Postens

⁵² Krisa starta da Jyllands-Posten den 30. september 2005 publiserte tolv tegninger av profeten Muhammed under overskriften «Muhammeds ansigt» (Orgeret, 2016). Daværende kulturelledaktør Flemming Rose var pådriver og den som realiserte prosjektet. Han inviterte tegnere til å avbilde Muhammed, og som en konsekvens av den handlingas åpenlyse politiske karakter, var to av karikaturene satire over Jyllands-Postens intensjon med disse tegningene, noe som har vært underkommunisert i den etterfølgende politiske tumulten. Den mest omstridte av tegningene var Knut Westergaards. Han portretterte Muhammeds turban med trosbekjennelsen påskrevet som en bombe med tent lunte. I artikkelen som de tolv tegningene stod i, erklærte redaktøren blant annet at også muslimer «må finne seg i hånd, spot og latterliggjørelse» (Rose, 2005). En av stridens mest alvorlige konsekvenser var at 150 mennesker mista livet som direkte følge av de voldelige demonstrasjonene som fant sted i store deler av den muslimske verdenen.

historikk med å publisere mange kritiske nyhets saker om flyktninger og innvandrere i Danmark, samt ledere og opinionssider som har vært prega av sterk kritikk av for eksempel islamistisk fundamentalisme (Hervik, 2002 og Hussain, 2000). Hjarvard hevder at tegningene lå i forlengelsen av denne redaksjonelle linjen, og at de ble bevisst produsert med henblikk på å videreføre den (Hjarvard, 2007, s. 34). Motivet for å trykke tegningene forblir imidlertid uklart den dag i dag. Sikkert er det i alle fall at prosjektet må sees på som del av Jyllands-Postens kulturkampprosjekt, og således var ideologisk motivert.⁵³ Hervik hevder at tegningene fortsatt spiller inn i en større tendens til å framstille «de andre», i form av flyktninger og migranter, som en trussel mot danske verdier (Hervik, 2015).

Jeg har i det følgende sortert ut de politiserte narrativene og vinklingene som utpekte seg mest ut hos Jyllands-Posten. Jeg har valgt å ikke inkludere anmeldelsen i analysen av politiserte tendenser. Når anmelder Bukhdahl blant annet skriver at Hassan bruker et språk som forestiller å fortelle sannheten, virker det ikke plausibelt å tilskrive «sannheten» en politisk agenda.

Det Hervik kaller en aggressiv, konfronterende linje, går igjen i flere av avisens presstekster. Konfrontasjonen kan sies å være retta mot størrelsen «muslimer», som forblir notorisk vagt definert. I forlengelse av dette utviser presstekstene en konfronterende holdning mot praktisering av islam, spesielt når den kan sies å komme i konflikt med idealet om ytringsfrihet. Det er, som tidligere nevnt, viktig å understreke at journalisten alene ikke kan holdes ansvarlig for innholdet i en artikkel. Journalistikk er kollektiv tekstskapning, og vi må anta at presentasjonen og vinklingene av sakene var i samsvar med hele redaksjonens ønsker og holdninger.

Islamkritikk og truende muslimer

Den islamkritiske linja var som oftest noe fordekt i Jyllands-Postens tekster, og opptrådte først og fremst som hovedvinkling i intervjuet. I avisas andre tekster var islamkritikken til stede mer som en understrøm. Allikevel vil jeg hevde at intervjuet var en såpass toneangivende og sentral tekst i resepsjonen at den la premisser for hvilke måter det ble

⁵³ I Peter Herviks artikkel om konsekvensene av karikaturstriden, hevder han at det siden Sovjetunionens oppløsning har vært «de andre» i form av flyktninger og migranter som ble trusselbildet for å gjenfinne danske verdier. Tendensen ble markant forsterka med krisen som utspilte seg i kjølvannet av Muhammed-tegningene (Hervik, 2015).

naturlig å skrive om og forstå Yahya Hassans debut på.

9. oktober, fire dager etter det sensasjonelle intervjuet i Politiken, sto Jyllands-Postens intervju med Yahya Hassan på trykk. Her hadde journalist Schütt-Jensen – eller desken – benyttet den konfronterende overskriften «Jeg kan ikke bruke Allah til noget». I ingressen ble det påstått at «Den 18-årige digter Yahya Hassan har fået sin mor og andre muslimer på nakken fordi han beskylder foreldregenerationen for at klynge sig til Koranen, mens de begår socialt bedrageri, tæver deres børn og forhindrer dem i at blive integrert i det danske samfund» (Schütt-Jensen, 2013, s. 20). Her grupperes altså Hassans mor med «andre muslimer», og «muslim» gjøres samtidig til det konstituerende trekket hos henne. At morens reaksjoner kan ha sammenheng med Hassans utlevering av familien, og ikke kun beror på krenkende uttalelser om noen muslimers levevis, underkjennes i denne formuleringa.

Hassans debut var åpenbart foranledninga for intervjuet, men debuten nevnes først i en bisetning et stykke ut i brødteksten. Debuten må forstås som en presupposisjon som mange av leserne nok hadde fått med seg i lys av den siste tidas mange medieomtaler. Intervjuet var plassert i kultur-seksjonen og signaliserte at Hassan intervjues i kraft av å tilhøre dette feltet. Man kan forestille seg at intervjuet kunne vært plassert andre steder, som i «debat», ettersom teksten bærer preg av å være en fortsettelse av Hassans tidligere kritikk mot foreldregenerasjonen, og i liten grad behandla estetiske anliggender. Det som «redda» intervjuet fra å bli et sosiopolitisk debattinnlegg, var at journalist Schütt-Jensen hele veien benytta diktutdrag som kan sies å komplementere Hassans fortelling om omsorgssvikt, vold, sosialt bedrageri og kriminalitet. At intervjuet handler om en diktdebutant kom dermed fram på denne måten. Her ble dikt og Hassans epitekstuelle uttalelser sammenvevd.

Tonen i intervjuet var fra Hassans side hard og konfronterende, og ingen forsonende trekk gis foreldregenerasjonen, ei heller perkere og «muslimer» i ghettoene. Hassans uttalelser hadde gjennomgående sterk modalitet, og de framstiltes nesten uten forbehold. «Alle fik tæsk af deres fædre i ghettoen. Og mødrene kunne ikke gøre noget» (Schütt-Jensen, 2013) er et typisk sitat. Den uforsonlige tonen og den sterke modaliteten styrket artikkelens islam-konfronterende vinkling. Vinklinga kom fram i bruken av diktsitat, underoverskrifter og uthevede sitater. I det første diktutdraget som benyttes, heter det «MIG JEG PISSER PÅ ALLAH OG PÅ HANS SENDEBUD», et diktutsagn tekstprodusentene må ha visst kunne oppfattes provoserende. Videre finner vi underoverskriften «Allah har planer for mig», som viser til foreldrenes desinteressse for det sekulære danske samfunn, og er en referanse til en verselinje fra diktsamlinga som siteres tidligere i artikkelen.

Narrativet om problematisk utøvelse av islam, og problematisk oppførsel fra muslimer, er gjennomgående i intervjuet. Tekstens eneste uthevede sitat lyder: «Muslimerne siger, at de nok skal finde mig. At de kommer efter mig. Men de kan bare komme alle sammen. Jeg giver ikke en skid for de tumper» (Schütt-Jensen, 2013, s. 21). «Muslimene» viser i dette tilfelle til dem som truer Hassan på Facebook. De gis ingen videre karakteristikk (som er en tendens i pressetekstene, se kapittel 4), og settes uvegerlig i sammenheng med menneskene som først og fremst er gjenstand for hans kritikk i intervjuet. Hvem dette er, kommer fram når Schütt-Jensen parafraserer Hassan. Han er lei det religiøse hykleriet blant innvandrere i ghettoer som Trillegården, Mjølnerparken og Vollsmose. Dette bekreftes i et direkte sitat av Hassan seinere: «Jeg taler ikke om nydanskerne i parcelhuskvartererne, men om perkerne i ghettoer som Gellerupparken og Vollsmose⁵⁴. Dem, som ikke interesserer sig for det danske samfund og ikke anerkender det danske system» (Schütt-Jensen, 2013). En forutsetning i intervjuet må være at de omtalte «perkerne» og «indvandrerne» er muslimer.

Jeg vil hevde at den islam-konfronterende linja peker seg ut som mest framtrædende i intervjuet. Riktignok beskrives også andre aspekter ved Yahya Hassans liv, som hans kriminelle løpebane og mange opphold på institusjoner, men det er foreldregenerasjonenes sosiale bedrageri, omsorgssvikt og vold som er intervjuets hovedsak. Disse aspektene later til å være uløselig kobla sammen med å praktisere islam, som fungerer som et hinder for å bli integrert i det danske samfunnet. Overskriften legger også sterke føringer for lesningen av teksten. Den signaliserer at Hassan personlig ikke kan bruke Allah til noe, og i forlengelsen av det at islam i seg selv er ubrukelig for ham. Det samlede inntrykket leseren kan sitte igjen med, er at Hassan mener at praktisering av islam er grunnleggende problematisk. Det er viktig å understreke at siden Hassan kritiserer den religiøse praksisen i sitt oppvekstmiljø, er det livsførselen i disse områdene han har mulighet til å uttale seg troverdig om. Distinksjonen mellom religiøs praksis i Hassans oppvekstmiljø, og i islam generelt, kommer ikke tydelig fram i intervjuet.

At den islam-konfronterende vinklinga ikke er den eneste måten å fortelle Yahya Hassans historie på, synes opplagt. Det mangler ikke på sensasjonelle aspekter ved Yahya Hassans fortelling, slik den kommer til uttrykk i diktsamlinga eller andre intervjuer. Eksempler på dette er farsoppgjør, kriminalitet, vold og utagerende oppførsel, maktmisbruk

⁵⁴ Vollsmose ligger i Odense, så man kan lure på hvilket grunnlag Hassan har for å uttale seg om de sosialt belasta områdene utenfor Aarhus.

av «pædagogerne» og en seksuell relasjon med en lærer, for å nevne noe. For journalistene og desken hos Jylland-Posten ble allikevel islamkritikk og truende muslimer momentene de valgte å belyse. Sammenlignet med de andre intervjuene i utvalget ser vi at både Kristeligt Dagblad og Informationen har en mer litterær vinkling. Begge journalistene betoner Knausgård som litterær inspirasjonskilde og katalysator for et farsoppgjør. Ingen mennesker blir omtalt eksplisitt som muslimer, men det blir antydning. I omtalene av trusler mot Hassan bringes ingen beskrivelse av hvem som utfører den.

I Politiken ble foreldregenerasjonens problemer knytta til parametere som underklasse, ghetto og sosiale problemer. Betegnelsen «muslim» ble ikke brukt, men det er tilfeller der Hassan åpenbart siktet til muslimer. BT regnes for å være en tabloidavis, og hadde følgelig en mer lettfattelig og sensasjonalistisk tilnærming til fenomenet Yahya Hassan. Journalist Lena Masri syntes opptatt av å trekke fram spesifikke hendelser i diktsamlinga og finne ut sannhetsgehalten i dem. I ingressen fremhevet hun dødstruslene, og hevdet at Hassan kritiserte «[...] det muslimske miljø, han selv kommer fra» (Masri, 2013, s. 16). Størrelsen «muslimer» ble poengtert, men støttet ikke opp under en utprega islamkritisk vinkling, som Jyllands-Posten dermed forblir alene om.

Til Jyllands-Postens intervju hører en liten artikkel der «socialrådgivere og chefer» kommenterer noen av Hassans utsagn om sosialt bedrageri i sosialt belasta områder. Ettersom artikkelen står på siden etter intervjuet og henvises til på slutten av det, leses disse artiklene nødvendigvis sammen. I ingressen står det «Fusk og bedrag præger flygtninge- og indvandrer miljøet, lyder det fra poeten Yahya Hassan[...]» (Gustavsen, 2013, s. 22). Yahya Hassan har kun pekt på problemer i miljøene han kjenner til, som må antas å først og fremst være Trillegården i Aarhus Vest. Hvorvidt utsagnet kan sies å gjelde et samla, enhetlig «flyktninge- og indvandrer miljø» er dermed tvilsomt⁵⁵.

Videre vil artikkelens overskrift «Socialrådgiver: Præmie for at snyde sig til førtidspension» (Gustavsen, 2013) nok generere umiddelbare negative assosiasjoner hos leseren. En nærliggende tolkning av sosialrådgiverens subjektsløse uttalelse kan være at noen (formodentlig innvandrere) mottar «premie» (i overført betydning) for å svindle seg til førtidspensjon. Litt seinere i brødteksten avsløres det derimot at sosialrådgiveren som er sitert, hevder at det å *fake* seg til en førtidspensjon er så vanskelig at man burde få premie om man klarer det.

⁵⁵ Overkriften kan også sies å være et utslag av journalistiske tekstnormer. Overdrivelser og generaliseringer i overskrifter er vanlig praksis i dagsaviser på nett og papir.

Journalisten eller desken bruker altså tvetydige utsagn for å skape forventninger om et narrativ om innvandrere som bedrar, noe som forsterkes ytterligere ved underoverskriftene «Man kan ikke undgå snyderi» og «Løgn og bedrag». Tekstprodusentene kan her sies å trekke veksler på et «innvandrerskjema», som i Svennevigs optikk betegner alle typer «mentale representasjoner og situasjonstyper, aktivitetstyper, persontyper, tekstemnetyper og sjangertyper som tekstprodusenten og -tolkeren har og utnytter under produksjonen av en tekst» (Svennevig 2004, s.40). Jyllands-Posten har som tidligere påpekt publisert konfliktorienterte artikler om innvandrere og flyktninger i en årrekke, og denne artikkelens øyensynlige negative overskrifter vil kunne aktivere en negativt lada mental representasjon av innvandrere hos leseren. Man kan anta at tekstprodusentene er klar over hvilke akkumulerte negative bilder modelleseren kan ha, og at de aktivt spiller på disse.

I brødteksten gir imidlertid intervjuobjektene mer nyanserte framstillinger av påstander om snylting i innvandremiljøet. Allikevel er det de mest negative eller tvetydige utsagnene som brukes til overskrifter. Det eksisterer altså en diskrepans mellom overskriftene og det øvrige innholdet. Artikkelen var rubrisert under kultur, selv om vi nå utvilsomt er i sosialpolitikens domene. Konsekvensen blir at Yahya Hassans diktutdrag og uttalelser bakes sammen til en vitnesbyrd-størrelse, der kultur er debatt og debatt er kultur.

I artikkelen 11. oktober ble igjen oppmerksomheten retta mot *dikteren* Yahya Hassan. Overskriften lyder «Digteren, som alle kan bruke». Den intertekstuelle referansen er intervjuet i samme avis. Hassan kan ikke bruke Allah, mens mange altså kan bruke Hassan. Her bringer den samme journalisten som intervjuer Hassan, samt Mikkel Fyhn-Christensen, en Yahya Hassan-metadebatt på banen. De intervjuer forfatterkollegaer om hva de synes om at dikteren har blitt dratt inn i «den generelle integrationsdebat» (Fyhn Christensen, 2013). Forfatteren Thomas Boberg utmerker seg med sine krasse uttalelser. Han irriterer seg blant annet over «holdningsmennesker» som forsøker å ta Hassan til inntekt for sin agenda: «Hans utgangspunkt er en digtsamling, ikke en sociologisk undersøgelse basert på tal fra Danmarks Statistik».

Boberg hevder videre at Hassan er enormt sint på noen mennesker som sviktet ham, men at det ikke nødvendigvis er «[...] en eller anden kæmpestor kritisk overbygning på en religion. Det er bare et ungt menneske, som sidder der og har fået dødstrusler». Tatt i betraktning av at Jyllands-Posten gjentatte ganger kaller *YAHYA HASSAN* for en islamkritisk diktsamling (og det før verket var utgitt), kan denne kommentaren tolkes som et stikk til avisa og dens tendens til å bruke Hassan til å fremme en viss agenda.

Jyllands-Posten bidro utvilsomt til å dra Hassan inn i den generelle integrasjonsdebatten, med den konfliktorienterte religionsvinklingen i intervjuet, og tendensiøse innvandrerpålitelise vinklingen i den etterfølgende artikkelen. Når Jyllands-Posten retter søkelyset mot politiserende resepsjoner av Yahya Hassans debut, later underteksten til å være at avisa selv *ikke* driver med slikt. Eventuelt at enkelte samfunnsstemmer eller aviser (formodentlig på venstresida) politiserer – men ikke Jyllands-Posten. Samtidig kan det selvfølgelig eksistere meningspluralisme i en avis.

På samme side står det en liten artikkel av Schütt-Jensen om vanskelighetene politiet har med å etterforske truslene mot Hassan på Facebook. De som truer er som vanlig ikke gitt noen spesifikasjoner, men vi kan merke oss ordlyden i beskrivelsen av diktverket. Hassan «[...] udgiver en islamkritisk digtsamling i den kommende uge» (Schütt-Jensen, 2013, s.26). Islamkritikk kan vanskelig sies å være diktsamlingas hovedanliggende, selv om ytringer der jeget fraskriver seg islam og forbanner seg over «analfabetiske profeter» (Hassan, 2013, s. 104) forekommer. Som påpekt i kapittel tre, leder narrativet fram til et oppgjør med religionen slik den praktiseres i jegets barndomshjem og oppvekstmiljø.

Diktsamlinga kan allikevel ikke uten videre sies å være et oppgjør med islam som sådan, men med hvordan den praktiseres i visse miljøer. Jeget peker på mange former for religiøst hykleri, og vi må anta at å hykleriet ikke er i tråd med «gode» islam-praksiser. Det er i alle fall ikke i tråd med allmenne oppfatninger av moralsk oppførsel. At Hassan sies å ha utgitt en «islamkritiske digtsamling» i en artikkel som belyser trusler mot dikteren, kan implisere kausalitet mellom disse to hendelsene. Artikkelen beskriver ikke eksplisitt hvem som truer eller hva det reageres på, så leseren må anta at truslene har en sammenheng med det postulerte islamkritiske innholdet (Schütt-Jensen, 2013, s.26).

Trusler mot Hassan er noe avisa har en løpende dekning av i debutmåneden, og til sammen tre artikler har dette som hovedtema. I tillegg til artikkelen nevnt ovenfor, trykket avisa en sak lørdag 19. oktober, ført i pennen av den vanlige Yahya Hassan-skribenten, Schütt-Jensen. Her blir flere kunstnere som har mottatt dødstrusler satt i sammenheng med Hassan. Årsaken til dødstruslene skal være at de har berørt islam i sitt materiale. I denne artikkelen får vi presentert flere karakteristikker av truende, presumptive muslimer enn det som har vært vanlig i Yahya Hassan-diskursen, men hva angår dem som truer Hassan, forblir menneskene vagt beskrevet. Det refereres kun konkret til en truende Facebook-kommentar som 20 brukere har markert at de har likt.

På samme side som denne artikkelen står det en liten sak om at «Dødstrusler mod

digter efterforskes» (Schütt-Jensen, 2013, s. 17). Den handler om at København politi nå har gått gjennom truslene mot Hassan. Her beskrives mengden trusler og hvor de er framført, men hvem som truer og hvilken motivasjon de måtte ha, blir ikke omtalt i klartekst. Det impliseres at truslene har en sammenheng med Yahya Hassans beskyldninger om at foreldregenerasjonen klynger til seg koranen, bedriver vold mot barna og ikke lar dem bli integrert i det danske samfunnet.

De tre trusselartiklene, samt intervjuet, frontet i varierende grad narrativet om Yahya Hassan som kritiserer islam og derfor mottar trusler. Språkbruken i presstekstene kan sies å reprodusere den etablerte sosiale forestillinga om at de som «berører islam» blir trua av «muslimer». En forestilling som nok ble kollektivt forsterka i etterkant av karikaturstriden. Det er ikke noen grunn til å tvile på sannhetsgehalten i påstanden om at Yahya Hassan mottok trusler gjennom forskjellige kanaler. Allikevel vil jeg påstå at måten Jyllands-Posten konsekvent vinkler trusselhistoriene på, vitner om en virkelighetsoppfatning som ikke er uproblematisk. Den manglende nyanseringa av hvem som fremfører truslene, annet enn at de kan betegnes som «muslimer», gir et inntrykk av de truende som en formløs, anonym masse hvis mest vesentlige egenskap er å være «muslim». «Muslimer» blir presentert som en monolittisk enhet.

Vektinga av potensiell islamkritikk i diktsamlinga er dessuten uproporsjonal til det som kan leses inn i det faktiske innholdet. Jeg oppfatter den lyriske og empiriske Hassan først og fremst som en moralist. I den grad det kan leses kritiske budskap i *YAHYA HASSAN*, vil jeg hevde at det sentrale ikke er kritikk av islam som religion, men hvordan den praktiseres i et gitt miljø. Religionskritikk må betraktes som et aspekt av kritikken, ikke helheten. For å sitere professor i religionsvitenskap Dag Øistein Endsjø: «Islam er som alle andre religioner en sammensatt størrelse med et enormt antall forskjellige trosforestillinger og fortolkninger» (Endsjø, 2015). Mangfoldet av Islam-praksiser anerkjennes ikke av Jyllands-Posten, all den tid tekstprodusentene ikke forsøker å skille mellom den problematiske islam-praksisen i Hassans oppvekstmiljø og andre praksiser av islam. Det etableres heller ingen skillelinjer mellom kulturelle praksiser og islam som sådan.

Opinionsartikler

I motsetning til de øvrige presstekstene har opinionsartiklene det å uttrykke et budskap som prosjekt. Deres oppgave er å argumentere for bestemte synspunkter og holdninger i forbindelse med aktuelle problemstillinger. Pressematerialet fra Jyllands-Posten inkluderer to

opinionsartikler 12. oktober, ført i pennen av avisens egne medarbeidere, henholdsvis en leder og en kommentar av avisens faste spaltist, Camilla-Dorthea Bundgaard. Jeg vil ta for meg lederen i det følgende.

En leder står på en fast plass i avisen og skal gi uttrykk for redaksjonens synspunkt på et aktuelt spørsmål. De har tradisjonelt vært usignerte, noe som også er tilfellet i Jyllands-Posten (Solheim, 2009). Lederen i avisas nettutgave er alltid ledsaga av setningen «JP mener». Overskriften på lederen 12. oktober lyder kun «Yahya Hassan». Her blir dikteren satt i sammenheng med forfatter Lars Frost sitt ønske om mer vrede og temperament hos danske forfattere og i samfunnet overhodet. «Hassan er vred på Koranen, på Allah, og ikke minst den passive foreldregenerasjonen» (Redaksjonen, 2013). Denne oppramsinga må forstås å gjenspeile det redaksjonen hos Jyllands-Postens mener er de sentrale aspektene ved Hassans kritikk. Koranen og Allah blir altså framhevet som noe av det viktigste ved denne kritikken, og reproducerer samtidig det islam-kritiske narrative fra intervjuet med Hassan.

Videre berømmer tekstprodusentene Hassan for hans mot, og påpeker noen identitetspolitiske implikasjoner: utsagnene (i teksten eksemplifisert med et sitat om «dumme perkere»), hadde blitt tatt annerledes imot om det var Lars Hedegaard som hadde sagt dem. Venstrefløyen vet ikke hva de skal stille opp med nå når kritikken kommer fra «en af dem» som blir betrakta som offer og marginalisert i et «ondt dansk samfunn» (Redaksjonen, 2013).

Jyllands-Posten forsøker i siste avsnitt å etablere en skillelinje mellom sosialkritikeren Yahya Hassan og dikteren Yahya Hassan, selv om disse ble behandla mer eller mindre som synonyme i avisas intervju. Tekstprodusentene fremhever at Hassan først og fremst er dikter, og håper at han bedømmes som det, og diktene hans som litteratur. Det Hassan har å si er dog så sterkt og sosialkritisk at det er uunngåelig at han blir inndratt i samfunnsdebatten.

Kommentator Camilla Dorthea Bundgaard bidrar i spalten «På tværs» med et innlegg som er litt på siden av det som til nå har vært tendensen i Jyllands-Postens Yahya Hassan-framstillinger. Under overskriften «Gradbøjet omsorgssvikt» diskuterer hun det problematiske ved at «når den svigtede er brun istedet for hvid, skal vi reagere anderledes, synes nogle at mene». «Noen» er antyda å være folk fra venstrefløyen. Her er det altså en metadebatt om politiseringen av Hassans debut som kommer til uttrykk. Begge opinionsartiklene er delvis polemiske mot dem tekstprodusentene kaller for «venstrefløyen».

Jyllands-Postens doksiske virkelighet

I dette kapittelet har jeg skissert og analysert de politiserte tendensene i Jyllands-Postens resepsjonsmateriale. For å kaste mer lys over hvordan Yahya Hassans debut ble brukt for å underbygge en politisk agenda, vil jeg i det følgende betrakte intervjuet gjennom Magne Lindholms optikk. Først vil jeg minne om Lindholms funksjonelle nyhetsdefinisjon:

En nyhet er en kort fortellingsbit om et faktisk forhold fra det normales grenseland. Nyhetene forutsetter et normalitetsbegrep, både hos nyhetsprodusenten og nyhetsforbrukeren. Ved å rapportere om avvik sirkler de inn vår forestilling om det normale, uten å peke på det normale selv» (Lindholm, 2001).

Med denne forståelsen av en nyhet i bakhodet vil jeg i det følgende forsøke å besvare spørsmålet: hvilke aspekter ved samfunnets doxa blir bekreftet i intervjuet? (Hågvar, 2007, s. 52).

I intervjuet blir det ikke eksplisitt påpekt hva som bør ansees som normalt i denne nyhetskonteksten. Det normale må leses ut fra hva som rapporteres som avvik. Nyhetsfortellingen baserer seg på flere avvik, hvor den mest sentrale er situasjonen i de vagt beskrevne sosialt belasta boligområdene. I situasjonskonteksten det moderne Danmark må kriminalitet, omsorgssvikt og hyklersk religionsutøvelse betraktes som unormalt. Avvikene er utført av mennesker med minoritetsbakgrunn, som således allerede representerer avvik fra majoritetskulturen. Yahya Hassan selv kan også betraktes som en anomali. Det er ikke «normalt» å være en 18-årig talentfull dikter med innvandrerbakgrunn som tar et oppgjør med hykleriet i eget oppvekstmiljø.

Det underliggende budskapet i denne nyhetsfortellinga tolker jeg som at innvandrer miljøet i såkalte ghettoer, eksempelvis Trillegården og Mjølnerparken, er gjennomsyra av problemer. At dikter-Hassan er et avvik, er også et vitnesbyrd om disse problemene. Slike miljøer fostrer vanligvis ikke vellykkede diktere. Alle problemene framstilles som uløselig knyttet til praktiseringen av islam.

Truslene Hassan mottar fra «muslimer» understøtter det islam-kritiske budskapet. Mangelen på tydelig formidling av hva det er «muslimene» reagerer på, gjør at leseren må trekke egne slutninger. Slutningene kan gjøre at «muslimene» puttes i det mentale skjemaet for muslimer, som for lesere med lite personlig erfaring knytter seg til det medieskapte bildet (se side 68). Den unevnelige forestillingen – doxa – som Jyllands-Posten fastholder, blir dermed denne: islam er grunnleggende problematisk, og kanskje i ytterste konsekvens, islam er uforenlig med det moderne danske samfunn.

Presentasjonsformen i intervjuet kan nok delvis forklares gjennom avisas tekstnormer. En del av disse tekstnormene er nedfelt i dagspressen og særlig tabloidavisenes språknormer. Overskrift, underoverskrifter og sitatutheving skal gjerne være oppsiktsvekkende og sensasjonelle. At sensasjonen i intervjuet vinkles til å handle om problematiske aspekter ved islam kan allikevel ikke kun tilskrives dagspressens språknormer. Man kan hevde at det er etablert en tekstkultur i Jyllands-Posten, karakterisert av en konfronterende og aggressiv tone mot innvandrere og etterkommere, og da særlig muslimer. Intervjuet med Hassan føyer seg inn i en serie av lignende tekster.

6. Samspillet mellom diktene og reaksjonene

Innledningsvis hevda jeg at diktsamlinga *YAHYA HASSAN* vanskelig kan betraktes som et autonomt verk, og har i oppgaven påvist tendenser i resepsjonen som undergravde en ren verksorientert forståelse av debuten. Tendensen som pekte seg ut var å knytte debuten til en innvandrers- og integrasjonsdiskurs gjennom betoningen av Hassan som «den andre», og å knytte debuten til en islamkritisk-diskurs, gjennom Jyllands-Postens tendensiøse konfliktorienterte narrativ. Men hvordan kan denne resepsjonen forklares? Avslutningsvis sikter jeg meg mot en forståelse av resepsjonen gjennom å diskutere samspillet mellom diktene og reaksjonene.

***YAHYA HASSAN* som et kulturprodukt**

Det er vanskelig å forsøke å trekke opp demarkasjonslinjer mellom estetiske og sosialkritiske diskurser i resepsjonen av Hassan og kanskje heller ikke hensiktsmessig, all den tid de to diskursene var så vevd inn i hverandre. Anmelderne og opinionsbærerne i presseartiklene insisterte på at diktsamlinga ikke måtte forstås som et debattinnlegg, og kan i varierende grad selv sies å etterleve den anmodninga. Diktsamlingas innhold ble ofte behandla som et vitnesbyrd med sosialkritiske implikasjoner. Hassans epitekstuelle uttalelser og diktsamlingas innhold ble langt på vei behandla som synonyme størrelser, eller så var det uklart hvilken av disse som ble omtalt. For å kaste lys over dette fenomenet, vil jeg benytte Stephen Greenblatts ideer om kulturell poetikk.

Greenblatts kulturelle poetikk søker å avsløre forholdet mellom tekster og deres sosiohistoriske kontekster. Kulturell poetikk antar at tekster ikke bare dokumenterer de sosiale kreftene som informerer og konstituerer historie og samfunn, men også i stor grad er tilstede i selve de sosiale prosessene som former både individuell identitet og den sosiohistoriske situasjonen. Gjennom en økonomisk metafor (veksling fra en valuta til en annen) undersøker Greenblatt hvordan tekster og andre symbolske varer sirkulerer i samfunnet, gjennom kanaler av forhandling og utveksling, og bidrar til distribusjonen av sosial energi⁵⁶ (Veenstra, 1995, s.

⁵⁶ Begrepet «sosial energi» impliserer noe målbart, men Greenblatt understreker at han ikke kan «provide a convenient and reliable formula for isolating a single, stable quantum for examination». Sosial energi er på sett og vis sporbar gjennom virkningen den har (Greenblatt, 1987, s. 6). Virkningen av sosial energi, kan spores i

174).

Greenblatt anser den litterære kritikkens begreper for forholdet mellom kunst og de historiske hendelsene det refererer til (ved allusjon, symbolikk, allegori, representasjon og mimesis) som utilstrekkelige i møtet med visse kulturelle fenomener: «We need to develop terms to describe the ways in which material – here official documents, private papers, newspaper clippings, and so forth – is transferred from one discursive sphere to another and becomes aesthetic property». Greenblatt hevder videre at det er feilaktig å anta at denne prosessen kun går én vei – fra sosiale diskurser til estetiske diskurser – ikke bare fordi den estetiske diskursen er så tett knyttet opp mot kapitalistisk virksomhet, men også fordi den sosiale diskursen allerede er lada med estetiske energier (Greenblatt, 1987, s. 12).

Jeg finner idéen om den moderne estetiske praksisen, som karakterisert av sirkulasjonen av materialer og diskurser, til hjelp for å forstå Yahya Hassans debut. Et overblikk over diktsamlinga avslører eksistensen av materialer som har reist fra andre diskursive sfærer, og blitt inndratt i et estetisk domene. Vi finner det i *statsborgerretsbeviset*, (Hassan, 2013, s. 53) som trolig er henta fra den empiriske Hassans liv og monterert inn i diktsamlinga. Signalementet i diktet «DIMISSION» (s. 48) har antageligvis sitt oppgav i andre diskursive sfærer – tilhørendepolitietterforskningen og nyhetsproduksjonen. Sirkulasjonen går også den andre veien, idet diktutdrag ble sitert og brukt i flere intervjuer og i noen metatekster. Epitekstene kan langt på vei sies å ha vært gjenstand for en estetisering.

Bruken av såkalt «perkerdansk» i diktsamlinga peker seg ut som et materiale som har sirkulert og blitt transformert. Dikteren henta inspirasjon fra det språklige særpreget til multietnolektene i sitt oppvekstmiljø, og overførte det til litteraturen. Denne gesten transformerte talemåten karakter – i kraft av å være lyrisk realisert ble den ansett som mer høyverdig og litterær. Flere anmeldere uttrykte begeistring over bruken av «perkerdansk», og anmelder Ørsted i Ekstra Bladet prøvde sågar selv å emulere multietnolekten.

Men det kanskje viktigste materialet som ble «vekslet» fra en diskurssfære til en annen i debuten, er Hassans oppvekstfortelling. Den ble overført fra en privat sfære til en poetisk sfære og videre til en offentlig sfære. Stoffet ble således transformert i prosessen. Fra å være en privat fortelling om omsorgssvikt, ble den til et brennbart sosiopolitisk materiale via poesien. Fortellinga kom til i en dansk offentlighet hvor debatten om innvandring og

Yahya Hassan-resepsjonen gjennom uttrykk for engasjement, følelser og metatekstene som kulturproduktet genererer.

integrering har blitt beskrevet som polarisert, og den islamkritiske diskursen er sterk. Det framkommer som åpenbart at noe av det som næret Hassans dikterdebut, og gjorde den til et fenomen, var innvandrers- og islamdiskursen.

For det første brukte både den empiriske og den lyriske Hassan hyppig ord som «muslim», «perker» og «jøde». Dette er ladde betegnelser som ofte inngår i andre diskurser, slik som innvandrerkritiske og rasistiske diskurser. For det andre er antagonistene i Yahya Hassans oppvekstfortelling mennesker som allerede ofte blir framstilt ufordelaktig i media. Slik den iranskfødte svenske poeten Athena Farrokhzad uttrykte i sin anmeldelse av *YAHYA HASSAN* i Aftonbladet: «Det finns erfarenheter jag inte kan skriva om här. Sådana som kretsar kring patriarkalt våld i en intim sfär. Det känns omöjligt att skildra dem för en överbärgande vit offentlighet. För mina förövarer ser ut som jag». Under den talende overskriften: «Hans raseri hyllas av danska rasister» reflekterer Farrokhzad over at Hassans anklager mot den «muslimska diasporan» for «hyckleri, misogyni och allmänt barbari» er en gave skjenket fra oven til Dansk Folkeparti (Farrokhzad, 2014). Farrokhzads bemerkninger synes betimelige. Det er ikke til å komme utenom at Hassans oppvekstfortelling og sosialkritiske bemerkninger kan framstå som en gavepakke for samfunnsdebattanter og politikere med innvandrerkritiske agendaer. Yahya Hassan og de sosiokulturelle gruppene han kan sies å tilhøre, blir, som påvist i kapittel 4, tidvis gjenstand for det Mountz kaller «othering» (se side 40).

Yahya Hassan som «den andre» knytta ham til en innvandrers- og integrasjonsdiskurs. Som konsekvens ble Hassans fortelling til noe mer enn en lyrisk fortelling om omsorgssvikt. Den ble også en fortelling om integreringsproblemer, innvandringsproblematikk og islam. Og det fra den fremmedes *insider*-perspektiv, som gjorde fortellingen troverdig, men også fordomsbekreftende. Som lege og samfunnsdebattant Haifaa Awaad sa det: «Få ser ud til at ville give denne knægt plads til at udtrykke sin livshistorie, sine ideer og kunst uden at gøre ham til en repræsentant for alle mørkhårede. Alle tager ham som gidsel i udlændingedebatten» (Awad, 2013).

Ovenfor har jeg beskrevet hvordan materialer sirkulerte mellom diskursive sfærer, og ga næring til Yahya Hassans debut. Ved å betrakte dikteren og diktsamlinga som i forhandling med de sosiale prosessene som forma debuten, anser jeg det som hensiktsmessig å se på *YAHYA HASSAN* som et kulturprodukt (i Greenblatts forstand). Det kulturelle produktet må sees på som unntakssted, der det er mulig å uttrykke ting på en måte som er vanskelig i andre diskurser. Stedene for forhandling og utveksling av tekstene (alfateksten,

epitekstene, metatekstene), var karakterisert av performative strategier fra Yahya Hassans side. I det følgende vil jeg diskutere Yahya Hassans debut i rammene av performativet i en skandinavisk samtidslitterær kontekst.

En litterær begivenhet

Kjerkegaard og Myrup Munk peker i sin artikkel, *Litterær selvframstilling og autofiksjon i en skandinavisk optik* (2013), på at samtidslitteraturens formmessige grep, som ofte trekker på performative strategier, inviterer leserne til å delta mer aktivt, både i prosesser innenfor og utenfor bokens rammer. En roman eller ethvert annet litterært verk kan hente en masse leserenergi ved å teste og undergrave grensene for fiksjon og ikke-fiksjon. Leseren kan dermed ikke sitte som passiv tilskuer, men blir på et vis inndratt som deltager i verket og transformeres av dets begivenhetskarakter (Kjerkegaard og Myrup Munk, 2013, s. 339).

Måten Yahya Hassans dikt entret den offentlige diskursen på, gjorde at den informerte leser så å si ble tvunget til å se diktene i en mediekontekst. Debuten ble som nevnt gjenstand for en massiv medieoppmerksomhet utløst av det hardtslående intervjuet i Politiken, som også inkluderte en performance-video. I performance-videoen ble mottakerne introdusert for Yahya Hassans karakteristiske måte å resitere sine dikt på. Yahya Hassans stemme har, som universitetslektor Birgitte Stougaard Pedersen påpeker, «[...] blevet en inkarnert del af hans performative persona, som altid spiller ind, når vi læser hans digte» (Pedersen, 2015, s. 189). Gjennom multimodale opptredener og oppsiktsvekkende uttalelser, oppnådde Yahya Hassans debut en sterk *mediafeedback*. Hassans tilsynekomst i litteratur- og samfunnsdiskursen trigget en umiddelbar interesse i mediene som spredde seg til sosiale medier.

Jeg vil hevde at *YAHYA HASSAN* inntok begivenhetskarakteren til en performance. I henhold til Myrup og Kjerkegaards teorier vil det da skje det en endring av avsender- og mottakerforhold, og også av meddelelsen, forstått som diktsamlinga. Ingen av delene bevarer sin autonomi, og i stedet blir det snakk om en «[...] æstetisk begivenhed, der opleves som selvforstærkende og omsiggribende – et kredsløp». Dette kredsløpet mellom forfatter og lesere vil være selvreferensielt, åpent og uforutsigelig (Kjerkegaard og Myrup Munk, 2013, s. 340). Den estetiske begivenhetens kredsløp kan sees i sammenheng med Greenblatts «[...] unsettling circulation of materials and discourses» (Greenblatt, 1987, s. 14). I det følgende vil jeg studere dynamikken mellom forfatter og mottakere/lesere.

Både den empiriske Hassan og den lyriske Hassan spilte på forventningene hans identitet som «indvandrer», «rod» og «ghettodrenge» skapte. Det framkom gjennom den

ironiske bruken av «perkerdansk» i diktsamlinga, og ved at Hassan selv kommenterte sin status som «perker» i epitekstene. Jeg vil også hevde at den empiriske Hassans adferdsmønster kan være iscenesatt av ham selv med tanke på forfatterbildet av ham som hadde rukket å etablere seg. I epitekstene og andre medieopptredener presenterte han seg som macho, frittalende og bannende. Han kom rett ut fra «ghettoen», så og si. Som forfatter Boberg uttalte: «vi har ventet på den her ghattostemmen [...] og endelig kommer den» (Christensen, 2013). At det eksisterte forventninger til hva slags litteratur Yahya Hassan skulle produsere, og i forlengelse, promotere, viste seg i form av forlagets ønsker. Forleggeren på Gyldendal ønsket som nevnt å kalle diktsamlinga for «Ghattodigte» (se side 52).

Om Hassan med vilje og vitende opptrådte i samsvar med forventningene til en «ghattostemme» finnes det ikke noe sikkert svar på. Ei heller i hvilken grad han var seg bevisst effekten av hans iscenesettelse i det offentlige. Hassans posisjonering vitner om identitet som noe stadig formbart, flytende, og gjenstand for forhandlinger, heller enn som fastsatt og essensiell.

Hassans adferd og forventningsspill kan sees på som utslag av performativ biografisme (se side 7). Den empiriske Hassan utnytta vitnen som mottakerne satt inne med, eller kunne skaffe seg, for å etablere et spill, som enten kunne oppfattes ironisk eller skape et skjær av realisme i lesninga av verket (Kjerkegaard og Myrup Munk 2013, s. 329). Gjennom å komme med sterk sosialkritikk i forlengelse av debuten, og eksplisitt koble sammen diktsamling og levd liv, forankra Hassan autofiksjonen i en konkret virkelighet. Han brukte biografismens automatiske tilkobling⁵⁷ som kunstnerisk strategi (Haarder, 2014, s. 26).

Anledninger til å skape en mental kobling mellom stemmen i dikterverket og forfatteren, var det nok av i diktsamlinga. Leken med forholdet mellom teksten og forfatterens liv spiller en strukturell rolle i verket. Diktsamlinga var for det første uttalt selvbiografisk (se s 1). De peritekstuelle aspektene støttet for det andre opp under en autofiksjonell lesning (se side 6). For det tredje dukker det opp passasjer i diktsamlinga som gir anledning til å koble sammen tekst og avsender, som her, i diktet «DU KOMMER I HELVEDE MIN BROR»:

SELV HAR JEG SKABT DET UFORSKYLDTE

MIT NAVN ER YAHYA HASSAN (s.104)

⁵⁷ Tilkobling betegner det å identifisere tekstens stemme med forfatteren, og frakobling det å sette parentes om forfatter (Haarder 2014, s.25).

De viktigste stedene der Hassan utførte det performativt biografiske spillet, var allikevel de forskjellige medieplattformene. Her bidro mediene til å formidle og legge til rette for Yahya Hassans selviscenesettelse, som også ga mottakerne skjellig grunn til å koble sammen medie-Hassan og det lyriske jeget i diktsamlinga.

Alle disse komponentene – forståelsen av Hassan som «den andre», materialer som sirkulerte mellom diskurser og *YAHYA HASSAN* som en litterær begivenhet, spiller inn i hvordan Yahya Hassans debut kan forstås. Jeg oppfatter debuten som et oppmerksomhetsskapende og påtrengende fenomen, som ikke ble forbigått i stillhet i det noe esoteriske samtidslitteraturfeltet. Den var en hendelse som eksisterer utover utgivelsessituasjonen og en etterfølgende innlemmelse i bokhandler og bibliotek.

Oppgavens konklusjon

I første kapittel la jeg fram oppgavens forskningsspørsmål, som lød: på hvilken måte ble debuten gjenstand for en tendensiøs politisering, og hvorfor ble debuten gjenstand for en tendensiøs politisering? Gjennom en empirisk kartlegging av materialet og en kritisk analyse av tendensene i resepsjonen, hadde jeg som siktemål å finne svaret på dette. Analysen avdekket flere tendenser, hvorav den mest framtrædende var tendensen til at debuten ble inndratt i sosiopolitiske debatter. 57,5 % av presstekstene hadde en sosiopolitisk orientering, der teksten hadde et større fokus på et eller flere sosiopolitiske temaer enn på diktsamlinga.

Det var en tendens til at Hassans debut ble mottatt som debattinnlegg i en innvandrings- og integreringsdebatt, og tidvis som en generell analyse av problemene i såkalte innvandrer miljøer. Presstekstenes gjennomgående fokus på Hassans etniske og religiøse bakgrunn bidro til å skrive debuten inn i diskurser om integrasjon og islam.

Yahya Hassan ble langt på vei behandlet som «den andre». Et ledsagerfenomen til den sosiopolitiske orienteringen var sammenblandinga av det lyriske jeget og den empiriske Hassan. Presstekstene la føringer for at disse størrelsene var to sider av samme sak, noe som åpnet for å lese diktsamlinga som debattinnlegg.

Allikevel kan kun deler av presse materialet sies å bedrive en tendensiøs politisering av Yahya Hassans debut. Det dreier seg først og fremst om Jyllands-Postens dekning av debuten, som kan beskrives som gjennomgående islamkritisk. Potensiell islamkritikk i diktsamlinga ble, av Jyllands-Posten, gjenstand for en oppmerksomhet som ikke var proporsjonal med det faktiske dikteriske innholdet. Fokuset på islam som problematisk kan videre sies å være

feilaktig. Hassan-jeget og den empiriske Hassan tar først og fremst et oppgjør med oppvekstmiljøets hyklerske islam-praksis.

Narrativet om de truende «muslimer» stod også sterkt i Jyllands-Postens dekning av debut. Manglende analyse av trusseltillfellene, og mangelen på andre identitetskarakteristikker enn «muslim» bidro til å støtte opp under en doksisk virkelighetsforståelse som tilsa at islam er vanskelig forenlig med det danske samfunn. Yahya Hassans epitekstuelle uttalelser og utdrag fra diktsamlinga ble brukt til å understøtte dette underliggende budskapet.

Måten Hassans debut ble mottatt på, kan forklares ved å forstå den som en litterær begivenhet. Diktsamlinga ble ikke mottatt som et autonomt verk, og Yahya Hassan deltok i et performativt biografisk spill, der han opptrådte i, med, og ved siden av verket. Hassans autofiksjon ble forankra i konkret virkelighet, og hans epitekstuelle uttalelser bidro til å forme forståelsen av verket. Epitekstens sosiopolitiske implikasjoner var med på å transformere debutten til en begivenhet. Debutens begivenhetskarakter inviterte leserne til å delta aktivt, i prosesser både innenfor og utenfor bokens rammer. Yahya Hassans debut ble en del av et estetisk kretsløp, som påvirka noe i samfunnet.

Etterspill

Yahya Hassans debut gjorde mer enn å gi næring til den generelle innvandrerdebatten og å underbygge forskjellige politiske agendaer. NRK meldte i april 2016 at Forfatterskolen i Danmark har mottatt mange flere søknader fra innvandrer miljøer, hvor søkerne beskriver som Hassan en inspirasjon (Staude, 2016). Hassans debut kan altså ha bidratt til å inspirere unge mennesker med minoritetsbakgrunn i Danmark til å oppsøke skrivekunsten. I Sherin Khankans ord, kan debutten ha bidratt til minoritetsungdom erkjenner at «[...] poesien verden ikke kun er for den hvide elite eller overklassen. At leg med ord og kærlighed til ord er et potential, som kan ligge i ethvert menneske» (Khankan, 2013). Og det er ingen liten bedrift.

Yahya Hassans politiske engasjement må sees i lys av mottakelsen. Hassan hadde en kortlivet politikerkarriere, som medlem av det nyopprettede integreringspartiet Nationalpartiet. I en dokumentarserie om Hassan på DR2 (Genfortælling 2:3, 2015), uttalte dikteren at han følte at han hadde blitt dratt inn i politikken siden utgivelsen av diktsamlinga. Debutens politiserte mottakelse ser altså ut til å ha fungert som en katalysator for Yahya Hassans egen inntreden i politikken. Her fikk Hassan mulighet til å posisjonere seg politisk på egne premisser, uten å

bli «kidnappa» av innvandreredebatten.

YAHYA HASSAN ble også oppført som et teaterstykke, som ble oppført ved Aalborg Teater i 2014-2015. I høstprogrammet til teateret blir det beskrevet som: «En musikalsk iscenesettelse av den mest solgte digstamling nogensinde i Danmark». I stykket iscenesettes en pluralitet av stemmer tilhørende personer fra diktsamlinga. Også motstemmer, slik som faren, moren, broren og «pædagogene» kommer til orde.

Jeg anser forestillingen som et forsøk på å fremheve allmennmenneskelige følelser og erfaringer i verket, heller enn å belyse det partikulære i Yahya Hassans historie. Å belyse det særegne, og som konsekvens det problematiske, i livsførselen hos familien med bakgrunn fra Midtøsten, ville utvilsomt kunne gitt stykket en sosiopolitisk slagside. For ikke å snakke om at det ville vært ubehagelig å se et ensemble av hvite skuespillere gestalte etniske minoriteter med integreringsproblemer.

Oppsetningen åpna for nye måter å betrakte verket på. Her blir ikke historien inndratt i en sosiopolitisk diskurs på samme måte som i resepsjonen. Forestillingen demonstrerte at Yahya Hassans fortelling handler om så mye mer enn en fordomsbekreftende historie om marginaliserte «nydansker» i såkalte ghettoer. Den handler også om svik, farsoppgjør, mistilpasning og identitetssøken. Kort sagt: allmennmenneskelige erfaringer.

Litteraturliste

Awad, H. (2013, 16.10). Solstrålehistorier bekræfter vores formørkede indvandrerfordomme. *Informationen*. Hentet fra <http://www.information.dk/475397>

Bech Albertsen, A. N. (2013). Mellem samfundsnassere, ofre og mønsterindvandrere. Stereotype indvandrerrepræsentationer i de danske medier, samtidslitteratur og den offentlige debat. I Frank, S. *Indvandrerens i dansk film og litteratur*, s. 198-229. Århus: Forlaget SPRING.

Beck, A. M. (2013). «Men ellers er det mæthed. Grænsende til træthed». *Performativ identitet, globalisering og postfeminisme i Kirsten Hammanns "En dråbe i havet"*. Oslo: Institutt for lingvistiske og nordiske studier, det humanistiske fakultet. Universitetet i Oslo.

BerlingskeSatiren (2013, 20.10). Alle vil digte som Yahya Hassan. *Berlingske*.

Bo, M. (2005, 28.09). Sprognævn: Vi bør ikke sige 'perkere'. *Politiken*. Hentet fra <http://politiken.dk/kultur/ECE124542/sproгнаevn-vi-boer-ikke-sige-perkere/>

Bukdahl, L. (2013, 18.10). Mig jeg bekriger mig med ord. *Weekendavisen*, s. 2.

Bukdahl, L. (2014, 03.02). En tandløs japsler liker identitetskarnevalismen. Hentet fra: <http://bukdahl.blogspot.no/2014/02/end-tandls-japsler-liker.html>

Bundgaard, C. D. (2013, 12.10). Gradbøjet omsorgssvigt. *Jyllands-Posten*, s 28.

Christensen, E. (2016, 18.01). Se listen: Her har mødet mellem danske traditioner og islam skabt debat. *Tv2*. Hentet fra: <http://nyheder.tv2.dk/samfund/2016-01-18-se-listen-her-har-moedet-mellem-danske-traditioner-og-islam-skabt-debat>

Christensen, M. F.-J. (2013, 11.10). Digteren, som alle kan bruge. *Jyllands-Posten*, s. 26-27.

Dannemand, H. (2013, 29.10). Hører vi nye stemmer? *Berlingske*, s. 4-5.

Dastageer, K. (2013, 17.03). Nydansker? Jeg er da ikke ny i Danmark! *Politiken*. Hentet fra t: <http://politiken.dk/debat/debatindlaeg/ECE1923283/nydansker-jeg-er-da-ikke-ny-i-danmark>

Den Danske Ordbog. (u.d.). Perker. *ordnet.dk* Hentet fra: <http://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=perker>

Den Danske Ordbog. (u.d.). Perkerdansk. *ordnet.dk*. Hentet fra: <http://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=perkerdansk>

- DR.DK (2015). *Perkerdansk*. Hentet fra: <https://www.dr.dk/tv/se/perkerdansk/perkerdansk-kaerlighed-og-sex-1-8>
- Eeg, H. (2008). *www.forfatterweb.dk*. Hentet fra: www.forfatterweb.dk/oversigt/2khemiri00/print_zkhemiri00
- Endsjø, D. Ø. (2015, 22.12). Islam er ikke mot homofili. *NRK*. Hentet fra: <https://www.nrk.no/ytring/islam-er-ikke-mot-homofili-1.12717000>
- Engelbreth Larsen, R. (2012, 19.11). Danske medier stigmatiserer muslimer. *Politiken*. Hentet fra: <http://politiken.dk/debat/profiler/engelbreth/ECE1817685/danske-medier-stigmatiserer-muslimer/>
- Farrokhzad, A. (2014, 22.01). Hans raseri hyllas av danska rasister. *Aftonbladet*. Hentet fra: <http://www.aftonbladet.se/kultur/bokrecensioner/article18217879.ab>
- Farsethås, A. (2012). *Herfra til virkeligheten. Lesninger i 00-tallets litteratur*. Oslo: Cappelen Damm.
- Forser, T. (2002). *Kritik av kritiken*. Uddevalla : Anthropos.
- Fyhn Christensen, M. (2013, 11.10). Digteren, som alle kan bruge. *Jyllands-Posten*, s. 26.
- Gaettens, D. (2013). New voices wanted: The search for a Danish multicultural literature. I *Literature, Language and Multiculturalism in Scandinavia and the Low Countries*, s. 63-97. Amsterdam: Rodopi.
- Genette, G. (2001). *Thresholds of interpretation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Genfortælling 2:3* (2015). [Videoklipp]. Hentet fra: <https://www.dr.dk/tv/se/yahya-hassan/yahya-hassan-genfortaelling-2-3>
- Giebner, F. (2013, 18.10). Ord. *Informationen*, s. 8.
- Greenblatt, S. (1987). Towards a poetics of culture - Text of a lecture given at the University of Western Australia, 4 September 1986. *Southern Review* (20), s. 3-15.
- Gundersen, Dag (2014, 22.05). Politisere. *Store Norske Leksikon*. Hentet fra: <https://snl.no/politisere>
- Gustavsen, R. (2013, 9.10). Socialrådgiver: Præmie for at snyde sig til førtidspension. *Morgenavisen Jyllands-Posten*, s. 22.
- Gyldendal. (2013). Yahya Hassan. *Gyldendal*. Hentet fra: <http://www.gyldendal.dk/yahya-hassan>
- Gyldendal.dk. (2015). Kristina Aamand. *Gyldendal*. Hentet fra: <http://www.gyldendal.dk/kristina-aamand>

- Gøttler, K. (2013, 09.10). Det er for let at kalde alle indvandrere kriminelle. *Ekstra Bladet*, s. 17.
- Haarder, J. H. (2014). *Performativ Biografisme. En hovedstrømning i det senmoderne skandinaviske litteratur*. København: Gyldendal.
- Hall, S. (1990). Cultural Identity and Diaspora. I J. Rutherford (Red), *Identity. Community, Culture, Difference*, s. 222-237. London: Lawrence & Wishart.
- Hassan, Y. (2013). *YAHYA HASSAN*. Viborg: Gyldendal.
- Hauge, H. (2013). Sættes indvandrereproblemer under debat i dansk samtidslitteratur? I S. O Frank (Red), *Indvandrerer i dansk film og litteratur* s. 12-46. Århus: Forlaget SPRING.
- Hauge, H. (2014, 23.01). Kan indvandrere skrive litteratur? *Berlingske*.
- Hervik, P. (2002). *Mediernes muslimer. En antropologisk undersøgelse af mediernes dækning af religioner i Danmark*. København: Nævnet for Etnisk Ligestilling.
- Hervik, P. (2015, 30.09). Karikatur-krisen radikaliserede danskerne. *Informationen* . Hentet fra: <https://www.information.dk/debat/2015/09/karikatur-krisen-radikaliserede-danskerne>
- Hjarvard, S. (2007). Den politiske presse. En analyse af danske avisers politiske orientering. *Journalistica* (5) , s. 27-53.
- Hjort, A. (2013, 16.01). Rekord: Yahya Hassan runder de 100.000. *Politiken*. Hentet fra: <http://politiken.dk/kultur/boger/ECE2161023/rekord-yahya-hassan-runder-de-100000/>
- HUS, J. (u.d.). Om os. *JP/POLITIKENS HUS*. Hentet fra: <http://www.jppol.dk/da/specialsider/om-os.aspx>
- Hussain, M. (2000). Islam, Media and Minorities in Denmark . *Current sociology* (4), s. 95-116.
- Hvid-Damborg, M. (2003). *(Ind)vandrerlitteratur*. Aarhus: Aarhus Universitetet.
- Hågvar, Y. B. (2007). *Å forstå avisa. Innføring i praktisk presseanalyse..* Bergen: Fagbokforlaget.
- Informationen. (2006, 20.05). Indvandrerlitteratur. *Informationen*, s. 14-15.
- Institute on Statelessness and Inclusion. (2014). *The World's Stateless*. Oisterwijk: Wolf Legal Publishers.
- Jarvad, P. (1999). Perker. *Dansk Sprognævn*. Hentet fra: <http://dsn.dk/noid?q=perker>
- Kassebeer, S. (2013, 15.10). Jeg elsker jer ikke forældre jeg hader jeres ulykke. *Berlingske*, s. 20.

- Khankan, S. (2013, 25.10). Yahya Hassan er en dyster solstrålehistorie. *Politiken*, s. 7.
- Kjerkegaard, S. (2015). Ti teser om den danske samtidslitteratur. *Dansk noter*, s. 10-17.
- Hall, S. (1990). Cultural Identity and Diaspora. I J. Rutherford (Red), *Identity. Community, Culture, Difference*, s. 222-237. London: Lawrence & Wishart.
- Kjerkegaard, S., & Myrup Munk, A. (2013). Litterær selvfremsstilling og autofiktion i en skandinavisk optik. I M. Bunch, *Millenium. Nye retninger i nordisk litteratur* (s. 325-346). Forlaget Spring.
- Kleivan, N. (2015, 13.05). Yahya Hassan: – Hipstere er farligere enn jihadister. *Natt og Dag*. Hentet fra <http://www.nattogdag.no/2015/05/yahya-hassan-hipstere-er-farligere-enn-jihadister/>
- Krasnik, B. (2013, 31.10). Jesus var jo egentlig palæstinenser. *Kristeligt Dagblad*, s. 6
- Krasnik, B. (2013, 10.10). Ungt opgør med indvandrerforældre mødes med vrede i muslimske miljøer. *Kristeligt Dagblad*, s. 1.
- Krasnik, B. (2013, 15.10). Knausgård viste mig, at man kan skrive om sin far. *Kristeligt Dagblad*, s.7.
- Kristeligt Dagblad. (2013, 26.10). Debat om Yahya Hassan. *Kristeligt Dagblad*, s. 2
- Kulturstyrelsen. (2015). *Mediernes udvikling 2015 i Danmark. Avis/print 2015*. København : Kulturstyrelsen.
- Larsen, P. S. (2013, 17.10). Anmeldelse: Opgøret med en smertefuld opvækst. *Kristeligt Dagblad*. Hentet fra: <http://www.kristeligt-dagblad.dk/kultur/anmeldelse-opg%C3%B8ret-med-en-smertefuld-opv%C3%A6kst>
- Larsen, R. E. (2012, 12.11). Danske medier stigmatiserer muslimer. *Politiken*. Hentet fra Debat: <http://politiken.dk/debat/profiler/engelbreth/ECE1817685/danske-medier-stigmatiserer-muslimer/>
- Larsen, R. E. (2013, 21.04). Muslimske kvinder med tørklæde må ikke betjene kunder i Netto. *Politiken*. Hentet fra: <http://politiken.dk/debat/profiler/engelbreth/ECE1956863/muslimske-kvinder-med-toerklaede-maa-ikke-betjene-kunder-i-netto/>
- Lau, J. (2014, 17.04).. Er ist einer von denen. *Zeit* Hentet fra: <http://www.zeit.de/2014/17/yahya-hassan-lyrik/seite-2>
- Lindholm, M. (2001). Nyheten, fortellingen og årsaksloven . *Magne Lindholms nettside*. Hentet fra: <http://www.lindholm.no/artikler/medier/2001nyhet-og-fortelling.html>
- Lothe, J., Refsum, C., & Solberg, U. (2007). *Litteraturvitenskapelig leksikon*. Oslo: Kunnskapsforlaget.

- Lyngsø, N. (2015, 29.06). Hvis lille Hassan er du? *Niels Lyngsø*. Hentet fra Blog: <http://www.nielslyngsoe.dk/?p=1017>
- Maach/Skov. (2013, 27.10). Nu vil udlandet have fingrene i Yahya Hassan. *Politiken*, s. 2.
- Mahmoud, A. (2013, 29.10). Kulturens syge konventioner. *Politiken*, s. 5.
- Masri, L. (2013, 13.10). Jeg hører ikke til blandt nogen. *BT*, s. 16-17.
- Meyer, I. (2013, 12.10). Min mor forsøgte at opdrage mig, som hun selv er blevet opdraget. *Informationen*, s. 2-3.
- Ministeriet for by, bolig og landdistrikter. (2013). *Liste over særligt udsatte boligområder pr. 1. oktober 2013*. København: Ministeriet for by, bolig og landdistrikter.
- Mountz, A. (2009). The Other. I C. Gallagher, C. Dahlman, M. Gilmartin, A. Mountz, & P. Shirlow, *Key Concepts in Political Geography* (s. 328-339). London: Sage.
- mr. (2013, 19.10). Yahya Hassan skal ikke stå alene. *Kristeligt Dagblad*, s. 16
- Nedergaard, Peter (2013, 16.10). Lyt dog til Yahya Hassan. *Kristeligt Dagblad*, s. 32.
- Nexø, T. A. (2013, 18.10). Et forfærdeligt stærkt ærinde. *Informationen*. Hentet fra: <https://www.information.dk/kultur/anmeldelse/2013/10/forfaerdeligt-staerkt-aerinde>
- Omar, T. (2013, 05.10). Digter: Jeg er fucking vred på mine forældres generation. *Politiken*. Hentet fra <http://politiken.dk/debat/ECE2095547/digter-jeg-er-fucking-vred-paa-mine-foraeldres-generation/>
- Omar, T. (2013, 12.10). Tiden er kommet til et nydansk generationsopgør. *Politiken*, s. 3.
- Orgeret, K. S. (2016, 01.07). Karikaturstriden. *Store Norske Leksikon*. Hentet fra: <https://snl.no/karikaturstriden>
- Pedersen, Jes Stein. (2013, 12.10). Med hjertet oppe i halsen. *Politiken*, s. 2.
- Pedersen, B. S. (2015). YAHYA HASSAN . Stemmen og fænomenet. I P. S. Larsen, & L. Mønster, *Dansk samtidslyrik*, s. 187-203. Aalborg : Aalborg Universitetsforlag.
- Pressenævnet. (u.d.). Regler for god presseskik. *Pressenævnet*. Hentet fra: <http://www.pressenaevnet.dk/Love-og-regler/Regler-for-god-presseskik.aspx>
- Raahauge, A. (2013, 26.10). Derfor er Yahya Hassan bogsæsonens sensation. *Kristeligt Dagblad Bøger og Kultur*, s.1.
- Rasmussen, A. (2013, 21.10). Klummen af Annegrethe Rasmussen. *Informationen*, s. 2.
- Redaksjonen. (2013, 12.10). Yahya Hassan. *Jyllands-Posten*, s. 28.

- Ritzau. (2013, 10.06). Sådan defineres en ghetto. *Ekstra Bladet*. Hentet fra: <http://ekstrabladet.dk/nyheder/politik/danskpolitik/article4483306.ece>
- Ronsen, A. (2016, 26.04). Nå ruler de for alvor, de unge svartingene. *arildronsen.no*. Hentet fra <http://arildronsen.no/14756.html>
- Rose, F. (2005, 30.09). Muhammeds ansigt. *Jyllands-Posten*, s. 3.
- Rösing, L. M. (2013, 13.10). HVAD SÅ GYLDENDAL ER DU BLEVET PUSHER. *Politiken*. s. 2.
- Schjørring, E. (2013, 12.10). Hverdagens autenticitet sparker alle døre ind. *Berlingske*, s 2-3.
- Schütt-Jensen, K. (2013, 19.10). Dødstrusler mod digter efterforskes. *Jyllands-Posten*.
- Schütt-Jensen, K. (2013, 19.10). Hun har fået så mange trusler, at hun ikke længere har tal på dem. *Jyllands-Posten*, s. 8.
- Schütt-Jensen, K. (2013, 9.10). Jeg kan ikke bruge Allah til noget. *Jyllands-Posten*, s. 20-21.
- Schütt-Jensen, K. (2013, 11.10). Svært at efterforske trusler på Facebook. *Jyllands-Posten*, s. 26.
- Skinnebach, L. (2013, 17.10). Poesien er den nye dagsordenen . *Jyllands-posten*, s. 20.
- Skjoldager, M. (2013, 27.10). Nydansk ungdomsoprør på versefødder. *Politiken*, s. 6-7.
- Skriver, S., Auken, S., & Skriver, K. (2014). FLERGRÆDERI OG EN PØL AF PIS. Om Yahya Hassans debut. *Spring*, s. 117-126.
- Solheim, J. (2009, 14.02). Leder. *Store Norske Leksikon*. Hentet fra: <https://snl.no/leder%2Favisartikkel>
- Søndergaard, B. (2011, 22.06). Palæstinensere i Danmark: Fra marxister til troende muslimer. *Kristeligt Dagblad*. Hentet fra: <http://www.kristeligt-dagblad.dk/danmark/pal%C3%A6stinensere-i-danmark-fra-marxister-til-troende-muslimer>
- Sørensen, L. M. (2014, 23.01). OVERBLIK. 20 fakta om dansk svineproduktion. *Dr.dk*. Hentet fra: <http://www.dr.dk/nyheder/indland/overblik-20-fakta-om-dansk-svineproduktion>
- Thomsen, J. P. (2006). *Konflikten om de nye danskere*. . København: Akademisk Forlag.
- Toft, H. (2012, 02.10). Araber-slang og wallah-dansk. *Gellerup.nu*. Hentet fra: <http://www.gellerup.nu/aktuelt/nyheder/arkiv/dato/2012/oktober/02/araber-slang-og-wallah-dansk/>
- Trotzig, A. (2005). Makten över prefixen. I M. M. (Red.), *Orientalism på svenska* s. 104-126. Stockholm: Ordfront.

- Udlændinge-, Integrations- og Boligministeriet (2016, 30.03). Bevis for dansk statsborgerskab. *Udlændinge-, Integrations- og Boligministeriet* . Hentet fra: <http://uibm.dk/arbejdsomrader/statsborgerskab/danske-statsborgere-1/bevis-for-dansk-statsborgerskab>
- Veenstra, J. R. (1995). The New Historicism of Stephen Greenblatt on Poetics of Culture and The Interpretation of Shakespeare. *History and Theory* (3), s. 174-198.
- Vestervig, J. (2013, 15.11). 10 (meget) hurtige til Yahya Hassan *Århus Stiftstidende* . Hentet fra Aarhus: <http://stiften.dk/aarhus/10-meget-hurtige-til-yahya-hassan>
- Villemoes, S. (2013, 11.10). Budbringeren . *Weekendavisen*, s. 41.
- Vogt, K. (2009, 14.02). Kafir. *Store norske leksikon*. Hentet fra kafir: <https://snl.no/kafir>
- Winther, B. (2011, 31.01). Læsere vælger avis efter partifarve. *Berlingske*.
- Yde, K. H. (2016, 22.02). *Politiken*. Hentet fra Debat: <http://politiken.dk/debat/klummer/katrinehornstrupyde/premium/ECE3079474/yahya-hassan-er-blevet-en-paranoid-selfiedokumentarist/>
- Ørsted, J. (2013, 17.10). En rod taler ud. *Ekstra Bladet*, s. 12.
- Ørsted, J. (2013, 20.10). Yahya Hassan: Yahya Hassan. *Ekstra Bladet*, s. 28.
- Østenstad, I. (2009). *Hvorfor så stor? En litterær diskursanalyse av Dag Solstads forfatterskap*. Oslo: Avdeling for ph.d.-graden. Det humanistiske fakultet.

Vedlegg

Infografikk

Infografikken viser representasjonen av de forskjellige avisene i utgivelsesmånedens oktober 2013. Dagene i Oktober 2013 leses av på den horisontale aksene, mens de forskjellige publikasjonene leses av på den vertikale aksene. Den første relevante omtalen av Yahya Hassans debut var, det nå nærmest legendariske, intervjuet han gjorde med Politiken 5. oktober, og denne hendelsen markerer dermed starten på resepsjonen av Yahya Hassan i de trykte, riksdekkende danske avisene. Hva angår sorteringen av sjangrene fungerer «opinion» som et paraplybegrep på tekster av samfunnsdebattanter, slik som tidligere vist i diagram 1. De andre sjangerbegrepene er de samme som er brukt i dette diagrammet, med unntak av de to tekstene sortert under «annet», som i infografikken får mer presise beskrivelser. Utgivelsen er symbolisert gjennom den rosa linja, og markerer tidspunktet da de første anmeldelsene stod på trykk, altså 13.10.2013 i Politiken. Dagene markert med svart symboliserer dager med ekstra mye aktivitet, det vil si fire eller flere publikasjoner.

Skjema 1. Pressens fremmedhetsmarkører

Markørene som inngikk i undersøkelsen, var satt i direkte sammenheng med Yahya Hassan, og var altså ikke sitater eller parafraiseringer av Hassan. Dermed regnes ikke slike hentydninger som der Venstre-politiker Bertel Haarder i en artikkel i Berlingske, om såkalte autentiske stemmers politiske gjennomslagskraft, uttalte at «risikoen er, at man tror alle [...] muslimer er islamister» (Schjørring, 2013). Dette sitatet er en ikke-eksplisitt referanse til Hassan sine uttalelser om muslimer. Noen ganger ble dikteren satt tydelig i sammenheng med for eksempel «innvandrere» og «muslimer», mens andre ganger ble fremmedhetsmarkørene brukt i mer avgreinede debatter der Yahya Hassan og hans flerkulturelle identitet ikke var et bærende poeng.⁵⁸Jeg er klar over at denne sorteringen til en viss grad gir overlappende kategorier. I skjemaet benytter jeg én oppføring per kilde i hver presstekst, altså inkluderer jeg ikke samme fremmedhetsmarkør brukt av samme kilde flere ganger

Berlingske	Søn af palæstinensiske forældre, indvandrerbaggrund, indvandrerlitteratur, udenlandsk baggrund, Muslimske indvandrere.	Journalist Henrik Dannemand. Politiker fra partiet Venstre.
BT	Af palæstinensisk oprindelse, muslimske miljø, »præmieperker«.	Journalist Lena Masri. intervju
Ekstra Bladet	Palæstinensiske rødder. De muslimske samfund.	Tidligere bekjent av Hassan, Mahmoud Halloum.

⁵⁸ Et eksempel på dette ser vi Informationens reportasjeartikkel fra Nørrebro, der journalist Meyer intervjuet innvandrere og etterkommer om deres oppdragelse og hvorvidt de kunne kjenne seg igjen i Hassans medieuttalelser (Meyer, 2013).

	Perkerpoeten, palæstinenser, indvandremiljø.	Halloum parafraseres av journalist Karsten Gøttler. Journalist Jacob Ørsted,
Informationen	Indvandrerforældre. «Indvandrerdigter».	Journalist Ida Meyer. Journalist Frauke Giebner.
Jyllands-Posten	Sønn av «palæstinensiske flygtninge». Indvandrerforældre. Hassan har tatt oppgjør med «underklasse» og «muslimer».	Journalist Schütt-Jensen. Journalist Rikke Gustavsen. Kommentator Camilla Dorthea Bundaard.
Kristeligt Dagblad	Palæstinensisk baggrund, muslimske indvandrerforældre, indvandrerghetto Palæstinensisk oprindelse. Indvandrerbaggrun, indvandrerødder, indvandremiljøet, muslimske rødder. (Innblikk i tilværelsen til) muslimske indvandrere, Indvandrerlitteratur, indvandrer.	Journalist Benjamin Krasnik. Journalist Anders Raahauge. Signatur «mr». Universitetslektor Hans Hauge.

	<p>Indvandrerbaggrund.</p> <p>Muslimer og islam</p>	<p>Forfatteren Bent Vinn Nielsen.</p> <p>Notis uten signatur.</p>
Politiken	<p>(Sønn av) palæstinensiske flygtninge.</p> <p>Nydansk, palæstinensiske flygtningebaggrund.</p> <p>Ung nydansker.</p> <p>Nydanskere.</p> <p>Nydanske miljø.</p> <p>Nydanske underklasse.</p> <p>Palæstinensiske flygtninge.</p> <p>Indvandrer miljø.</p> <p>Indvandrerbaggrund.</p>	<p>Journalist Tarek Omar.</p> <p>Tarek Omar.</p> <p>Salah El-Matari, student fra Brøndsløv.</p> <p>Mahmoud Halloum, fra «samme underklasse som Hassan».</p> <p>Sali Arrar, juristutdannet.</p> <p>Anmelder Lilian Rösning eller desken.</p> <p>Litteraturredaktør Jens Sten Pedersen.</p> <p>Journalist Esben Schjørring.</p>

	<p>Indvandrerfronten</p> <p>Nydanskere.</p> <p>Murtad, (frafalden muslim, red.) muslimernes fjende.</p> <p>Muslimsk baggrund</p> <p>Perkerdansk, slagkraftig nydansker, perkervid.</p>	<p>Sofie Voller, Gyldendals internationale afdeling.</p> <p>Journalist Morten Skjoldager.</p> <p>Abu Ubadyillah, leder for «Kaldet til Islam» og kommentar av redaksjonen</p> <p>Morten Skjoldager.</p> <p>Anmelder Lilian Rösning.</p>
--	--	---

